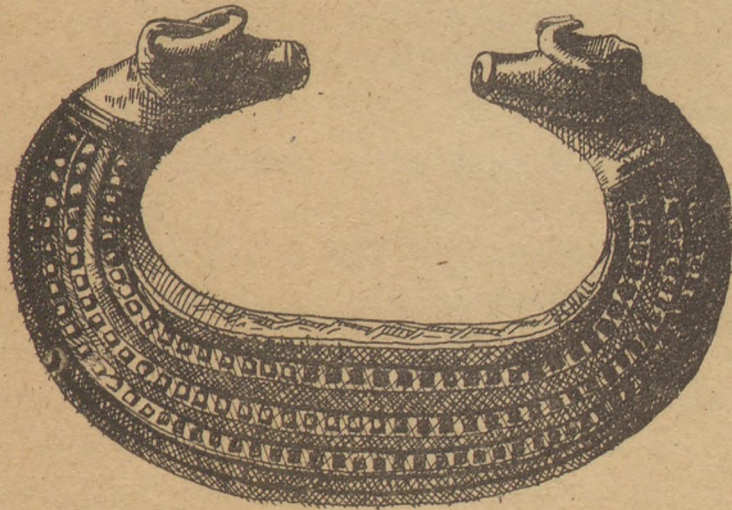

302.939

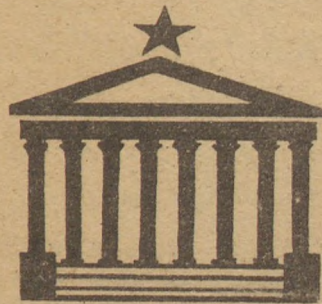
1953

MÚZEUMI

H I R A D Ó

1953.

1. SZ.

NÉPMŰVELÉSI MINISZTERIUM
MÚZEUMI FŐOSZTÁLY

Szerkeszti: a Népművelési Minisztérium Muzeumi Főosztály
Propaganda Csoport

Felelős kiadó: Fülep Ferenc

- K é z i r a t -

Készült a Magyar Nemzeti Múzeum - Történeti Múzeum Rotaprint üzemében

F.v.: Dajbukát Gergely

K e d v e s O l v a s ó n k !

A szerkesztőbizottság azt a célt tűzte maga elé, hogy a "Muzeumi Híradó"-val egy erős pillért teremtsen a tudomány és a dolgozók mindennapi élete között.

Azt akarjuk, hogy lapunk hasábjain az üzemek, szántóföldek, hivatalok dolgozói, az iskolák, egyetemek hallgatói kicseréljék gondolataikat a muzeumok tudományos dolgozóival. Hogy a tanulni vágyó dolgozók ezzel is közelebb kerüljenek a tudományhoz, a tudományos dolgozók pedig egyre jobban megismerjék dolgozó népünk életét, problémáit és igényeit.

Azt akarjuk, hogy a dolgozók érdeklődését a muzeumi tudományos munka felé fordítsuk, hogy segíthessünk dolgozóinknak megérteni a szocialista tudomány nagyszerű eredményeit és azt, hogy milyen hallatlan segítséget képes nyújtani a muzeum a mindennapi élet problémáinak megoldásához, akár a termelés, a tanulás, vagy kulturmunka területén. A feladat nem egyszerű, mi azonban minden erőnkkel azon leszünk, hogy ezt a feladatot sikerrel oldjuk meg. Ugyanakkor azt akarjuk kérni minden kedves Olvasónktól, hogy adjon segítséget nekünk ebben a munkában.

Miben állhat ez a segítség? Olvassák rendszeresen sorainkat és írják meg véleményüket a szerkesztőségnek. Tegyenek fel kérdéseket a tudományos munka területéről, írják meg tapasztalataikat a muzeumlátogatásokról, kiállításokról. Írják meg, miről akarnak olvasni Híradónkban, milyen segítséget tudunk adni mi, a napi élet kérdéseinek megoldásához, az iskolai, egyetemi tanulás elmélyítéséhez.

Ugyanakkor segítségül kell hívunk a muzeumok dolgozóit is e közös feladat megoldásához. Álljanak mindenkor készséggel a Szerkesztőbizottság mellett, adjanak konkrét és alapos segítséget a felvetett kérdésekre. Írjanak olyan cikkeket, melyek komoly segítséget nyújthatnak a tudomány megismerésére vágyó dolgozók igényeinek kielégítéséhez.

Lapunk ezévi első számát azzal a tudattal indítjuk utjára, hogy mindennyian akarjuk és megoldjuk a kitűzött feladatot.

Szerkesztőség

M e g e m l é k e z é s S z t á l i n r ó l

a Magyar Régészeti, Művészettörténeti és Éremtani Társulat ülésén
alhangzott megemlékezés.

E hó 5.-én meghalt a világtörténelem legnagyobb alakja: Sztálin elvtárs. Az egész világ haladó emberisége szívét összeszorította a fájdalom és a gyász, amiatt a veszteség miatt, mely Sztálin elvtárs halálával az egész szovjet népet, az emberiséget érte. Benne korunk legnagyobb egyénisége, a legnagyobb államférfi és hadvezér, az első békeharcos, korunk legnagyobb tudósa távozott el. Azt hiszem, nincs ma nehezebb feladat, mint szavakba foglalni veszteségünket, hiszen emberi szó igen gyarló annak a kifejezésére, hogy mit jelentett Ő a szovjet népnek, az egész emberiségnek, közelebbről nekünk magyaroknak, a magyar tudománynak. Temetésén Malenkov elvtárs ezeket mondta: "Sztálin ügye évszázadokig élni fog s a hálás utódok éppugy, mint mi, dicsőíteni fogják Sztálinnevét."

Ma, amikor röviden méltatom Sztálin elvtárs emlékét, nem térek ki munkásságának és jelentőségének teljes bemutatására. Azt hiszem, ezen tudósok nemzedéke fog hosszú évtizedeken át munkálkodni, míg teljes fényességében kibontakozik előttünk alakjának nagysága; ma csupán három szempontot ragadok ki, hogy megpróbáljam Sztálint méltatni: Sztálint, az államférfit és hadvezért, Sztálint, mint a legelső békeharcost és Sztálint, mint korunk legnagyobb tudósát.

Sztálin, a nagy Lenin kortársa és legnagyobb tanítványa, Leninnel együtt létrehozta a Nagy Októberi Szocialista Forradalom győzelme után a világ legelső szocialista államát, megszüntette embernek ember által való kizsákmányolását. A fiatal szovjet államot megvédte az intervenciók és ellenforradalmárok támadásaitól. A fiatal szovjet állam megalakulása első pillanatától a békéért küzdött, a kis népek egyenjogúságáért, a nemzeti-ségi kérdés igazságos megoldásáért, amelynek elméleti kifejtése és gyakorlatban való megvalósítása Leninnel együtt, Sztálin elvtárs érdeme. Sztálin elvtárs vezetésével a szovjet állam az öt-éves tervekkel elmaradott országból fejlett ipari országgá, szocialista állammá alakult át; Sztálin elvtárs vezetésével a szovjet nép megvalósította a szocialista nagyüzemi gazdálkodást. A szovjet értelmiség mint új, a népből jött értelmiség - a békés alkotómunka csodálatra méltó alkotásait hozta létre. A szovjet nép - Sztálin vezetésével a sivatagok helyére termőföldet varázsolt és átalakította a természetet. A háboru után felépítette az elpusztult népgazdaságot és a kommunizmus építésének dicsó utjára lépett. A háboruban, minden idők legnagyobb világháborujában a szovjet nép Sztálin vezetésével igazságos háborut vívott a Szovjetunióra törő fasiszta hordákkal. S ebben a háboruban Sztálin korunk legnagyobb hadvezérének bizonyult, aki az általa alkalmazott nagyszerű stratégia és taktika alkalmazásával kikérgette Szovjetország területéről a fasiszta csapatokat és Berlinben kitűzte a győzelem vörös zászlaját. Ezzel hazánkat is felszabadította a fasiszta elnyomás alól. Sztálinban tehát a hazánkat felszabadító nagy hadvezért is gyászoljuk. Hogy hazánkban szabad lett az élet, hogy szabad lett a tudomány, ezt annak köszönhetjük, hogy a nagy Sztálin felszabadította hazánkat. Hogy mi ma szabad magyar tudományról beszélhetünk, annak előfeltétele a sztálini felszabadítás volt.

Amint már említettem, a Szovjetunió már létrejöttének első percétől kezdve a békéért küzdött. De a Szovjetunió békepolitikája teljes valójában akkor bontakozott ki előttünk, amikor a második világháború befejezése után az angol-amerikai imperializmus, amely a második világháborúban célját, a Szovjetunió megsemmisítését nem tudta elérni - újabb világegés előkészítéséhez fogott hozzá. Sztálin elvtárs felé tekintettek ebben a helyzetben a világ becsületes emberei, mert Sztálin jelentette számukra a békét! A világ egyszerű emberei gyűlölik a háborút és a Szovjetunió meglétében, Sztálin elvtársban látták azt, aki megálljt tud parancsolni a háborút előkészítő maroknyi imperialista csoportnak. A Szovjetunió, Sztálin elvtárs vezetésével bontakozott ki a világtörténelem leghatalmasabb mozgalma, amely zászlajára a béke fenntartását, megmentését és a háború elleni harcot tűzte. Sztálin elvtárs bölcs és erőtsugárzó nyilatkozatai voltak azok, amelyek az imperialisták kardcsörtetése közepette, bizalmat, reményt és a békéért való további küzdelemre bátorítást kölcsönöztek az egyszerű emberek százmillióinak. Malenkov elvtárs erről ezt mondta: "Minden nép a béke nagy zászlóvivőjének ismeri Sztálin elvtársat. Sztálin elvtárs arra irányította lángelméjének legnagyobb erőfeszítéseit, hogy minden ország népe számára megvédje a békét..... A Szovjetunió következetesen sikraszállt, s ma is sikraszáll a béke ügyének védelméért, mert érdekei elválaszthatatlanok a világ békéjének ügyétől." Bátran elmondhatjuk: az, hogy ma békében építjük hazánkban a szocializmust, szabadon végezhetjük tudományos kutatásainkat, a Szovjetunióknak, a Sztálin elvtárs által vezetett békeharc nagy eredményeinek köszönhetjük.

Sztálin korunk legnagyobb tudósa volt, aki "továbbfejlesztette Marx, Engels és Lenin tanításait és új korszakot nyitott a marxizmus elméletében. Malenkov elvtárs azt mondta: "Sztálin elvtárs, korunk nagy gondolkodója, az új történelmi viszonyok között alkotóan továbbfejlesztette a marxizmus-leninizmus tanításait. Sztálin neve méltán került egy sorba az egész emberi történelem legnagyobbjai, Marx, Engels, és Lenin nevével." Sztálin a tudományok területén forradalmár volt, szakított a régi, elavult nézetekkel és új utakra vezette a tudományt. Számunkra különösen jelentős Sztálin történelmi munkássága. A párttörténetben iránymutató megállapításokat tett a marxista-leninista történettudomány feladatait illetően: "A történettudomány, ha valóban tudomány akar lenni, nem vezetheti vissza többé a társadalmi fejlődés történetét a királyok és hadvezérek, országok "meghódítóinak" és "leigázóinak" tetteire, hanem elsősorban az anyagi javak termelőinek történetével, a népek történetével kell foglalkoznia." Sztálin elvtárs felvette a harcot a történelmi folyamatok idealizálása ellen és kijelölte az egyedüli helyes marxista álláspontot a történelem eseményeinek, összefüggéseinek vizsgálatában: a társadalom arculatát, a társadalmi rendszer jellegét, a társadalomnak egyik rendszerből a másikba való fejlődését a termelési mód határozza meg, az a mód, ahogyan az emberek a létükhöz, a társadalom életéhez és fejlődéséhez szükséges javakat előállítják. Igen nagy jelentőségűek Sztálinnak a történelmi periódizáció kérdésében tett megállapításai is. Halála előtt még két halhatatlan művel ajándékozta meg az emberiséget, a tudományt: az egyik a "Marxizmus és nyelvtudomány", a másik a "Szocializmus közgazdasági problémái a Szovjetunióban" c.korszakalkotó munkái. Amint Gerő elvtárs mondta, ezeknek reflektorfénye évtizedekre, évszázadokra világítja meg az emberiség útját!

Láthattuk, hogy Sztálin nyelvtudományi cikkei az egész haladó világ tudományos életét megtermékenyítették, forrásba hozták és különösen a társadalmi tudományok területén a tudósokat az egyes tudományterületeken komoly és nagy eredmények elérésére serkentették. Az alap és felépítmény jellegének vizsgálata, ezek történetiségének kiemelése, a tudományban a kritika merész alkalmazása, mind-mind olyan perspektivákat nyitottak meg a marxista-leninista tudomány előtt, melyeknek a hatását ma nem tudjuk teljes nagyságában felmérni.

Legujabb művében pedig a társadalom és természet törvényeinek a viszonyával, a szocializmus gazdasági törvényeinek megvilágításával foglalkozott. Ennek a műnek a felmérése, területünkre való alkalmazása jövő legsürgősebb feladatunk és nagy adósságunk. Sztálin a haladó, a marxista-leninista tudomány vezéralakja volt, akiben korunk legnagyobb alkotó tudósát veszítettük el.

Megemlékezésemet két gondolattal szeretném lezárni. Az egyik az, hogy bár Sztálin már nincs közöttünk, de művei halhatatlanok. Ezekben ránk hagyta teremtő gondolatait, amelyeknek tanulmányozása és megvalósítása minden haladó tudósnak, köztük a magyar tudomány művelőinek is szent kötelessége.

A másik gondolat az, hogy Sztálin műve nemcsak tudományos, elméleti alkotásaiban él, hanem él tovább az általa megedzett, harci egységbe kovácsolt, a Szovjetuniót és a népidemokráciákat építő, a kapitalista országokban a kapitalizmus igája ellen küzdő, diadalmas kommunista pártokban. E Párt mögé felsorakozni hazánkban is kötelessége a tudomány, a kultúra minden dolgozójának.

Pülep Ferenc

A Szovjetunió muzeumpolitikája

"A kultúra egészét, melyet a kapitalizmus ránk hagyott, kell vennünk és belőle kell felépítenünk a szocializmust.

A tudomány egészét, a technikát, minden ismeretet, a művészet egészét kell vennünk. Enélkül a kommunista társadalom életét kiépíteni nem tudjuk." Ezzel a lenini idézettel kezdődik az a rövid bevezető, mely a moszkvai muzeumokat és állandó kiállításokat tömören ismerteti, több, mint 500 oldalas tájékoztató felütésénél elsőnek tűnik az olvasó szemébe. Ez a Lenin autoritására támaszkodó elv a szovjet muzeumi alapja. Megismertetni, bemutatni a kultúrát minden régebbi és jelenkori megnyilvánulásában, - tehát mint folyamatot ábrázolni, - és feltárni mindazt, amit a tudomány felderített s amit a technika és a művészet eddig alkotott, mert csak ezek ismeretével rendelkező és kiművelt emberanyag törekvése és munkája valósíthatja meg azt a társadalmat, melynek megteremtése a mi feladatunk is.

Ezt hangsúlyozta velem folytatott megbeszéléseink során többször Krjzsin I.P., az Orosz Föderatív Szovjetköztársaság minisztertanácsa mellett működő kulturális Bizottság muzeumi osztályának vezetője is, - s így érthető, hogy a muzeumok a Szovjetunióban olyan intézmények, melyeknek szerepe egy kulturállam hasonló intézményeinek szerepével sem hasonlíthatók össze s hogy ennek megfelelő felkarolásában részesülnek társadalom és állam részéről egyaránt. Az iskolán kívüli népektetés egyik legfontosabb szervei és a világnézeti nevelés leghathatósabb intézményei.

Mi sem illusztrálhatja ezt jobban, mint néhány idevágó számadat.

Az 1948-as adatok szerint a Szovjetunió egész területén 1034 muzeum van nyilvántartva, a cári idők egész Oroszország területén kimutatott 180 muzeumával szemben. Az Orosz Föderatív Köztársaság területén egymagában 615 muzeum van. Moszkvában a cári időkben mindössze 8 muzeum volt, ma 60 nagyobb és 80 kisebb muzeum és állandó jellegű tudományosan elrendezett kiállítás áll a népevelés és a tudományos munka szolgálatában. S számuk évről-évre szaporodik, különösen a régebbi időkben elnyomott, csak a forradalom után felszabadult és kulturális vonatkozásokban rohamosan emelkedő egyes nemzeti köztársaságokban.

A muzeumoknak tulajdonított elméleti és gyakorlati /gazdasági-technikai/ szempontok jelentőségének elbirálásával és értékelésével függ össze, hogy a németek által megszállt terület 404 különféle, részben teljesen megsemmisült /114/, részben kirabolt és megrongált muzeumának helyreállítását, illetve újjáépítését egyik legelsőbbrendű feladatuknak tekintik s hogy nagyrészüket már valóban helyre is állították.

Az állam a legnagyobb mértékű megértést juttatja kifejezésre a muzeumokkal szemben. A lehetőségekhez képest - bármekkora is a terhek, amelyeket a gazdasági élet újjáépítése és további kiépítése jelent az államháztartásra, - jelentős összegeket juttatott és juttat a muzeumoknak. Több nagy moszkvai, a korszerű igényeknek nem megfelelően elhelyezett muzeum a közeljövőben kap új épületet. Az Őslénytani Múzeum jelenleg 2000 m²-en összeszorult s nagyon mutatós kiállítási anyaga 5000 m²-t kitevő területet kap még való-

szinüleg az ősz folyamán, - a szerves világ evolúcióját bemutató Darwin-muzeum 50 termes hatalmas épületének felépítése rövidesen megkezdődik. A Timirjazev-ről elnevezett Biológiai Muzeum évi költségvetése másfélmillió rubel /36 dolgozó/ a moszkvai Történelmi-Muzeum /130 dolgozó/ ötmillió rubeles költségvetéssel dolgozik, amely összegekben azonban az időről-időre rendezett kiállítások költségvetése nem foglaltatik. A vidéki muzeumok közül a kazáni egymilliószázezer rubelt, a nagy költséggel újjáépített és fényesen berendezett szmolenszki muzeum hétszázhatvanezer rubelt kap évenként. A néhány alkalmazottal dolgozó középkategóriájú muzeumok évi dotációja 50-70 ezer rubel, a kiskategóriájúaké legalább 20 ezer rubel, mely összegek azonban, - mint Krjazsin elvtárs említette - kerántsem oly magasak, hogy a mutatkozó szükségleteket minden tekintetben kielégítenék. Evvel a kormányzat tisztában van és állandó törekvése, hogy nagy lendületű muzeumpolitikájának megvalósítására a már jelzett összegeket emelje és a terveket realizálja. Nem rajta mulott addig sem, hogy az idevágó elgondolások testet nem ölthettek.

A muzeumok fontosságának és jelentőségének nagyraértékelését jelenti az a körülmény is, hogy a kormányzat egy külön intézetet, hívtát életre: a "Muzeumi Munka Tudományos Kutatóintézet"-ét, mely központosítottan, kiváló szakemberek bevonásával tanulmányozza azokat a problémákat, illetve módszereket, melyeknek alkalmazásával a muzeumok nevelőhatása fokozható, a szemléltetés tökéletesíthető, s elvont problémák esetén miként előlható meg. De feladatkörre a muzeumok létesítésével, fenntartásával, vezetésével összefüggő valamennyi kérdésnek a tanulmányozása is.

A muzeumi közigazgatás rendezésében is kifejezésre jut, hogy a szovjet állam mennyire igyekszik felkarolni muzeumainak ügyét. Az 1920-as években a muzeumoknak még nem volt egységes vezetése. Az egyes miniszteriumok alá tartoztak, jellegük szerint más-más-hova, egyedül a művészi és természettudományi muzeumok állottak a közoktatásügyi miniszterium mellett működő bizottságok irányítása és ellenőrzése alatt. Jelenleg közvetlenül a minisztertanács mellett működő, tehát vezetőjével a minisztertanácsban is képviselt "Kulturális Bizottság" a muzeumügyek legmagasabb fóruma és ennek muzeumi osztálya a muzeumügyek közvetlen irányítója, a Szovjetunió valamennyi köztársaságában külön-külön. Egységes központi szerv a Szovjetunió egész területére kiterjedő hatáskörrel eddig nem létezett; ennek felállítására vonatkozó tárgyalások most vannak folyamatban.

Ugyancsak a muzeumügy nagy horderejének felkarolását jelentik azok az intézkedések is, melyeket a muzeumi hálózat kiépítésének, megszervezésének és fenntartásának érdekében léptettek életbe és amelyekkel mozgásba hozzák azokat az energiákat, melyek egyébként kihasználatlanok maradnának. A muzeumok vezetői és munkatársai időnként konferenciákat tartanak; melyeken a Muzeumi Osztály és a Muzeumi Munka Tudományos Kutatóintézetének bevonásával minden felmerülő kérdést megvilágítanak és megoldani igyekeznek. A nagyobb muzeumok elsőrendű szakemberei a Muzeumi Osztály részéről gyakran kapnak kiküldetést, hogy a kisebb vidéki muzeumok szervezési, kiállítási és egyéb konkrét problémáinak megoldásában a helybelieknek segítségére lehessenek. Nagyobb muzeumok székhelyén, első sorban Moszkvában, gyakran tartanak szemináriumokat, néha csak néhány naposak is, hogy bemutassák, miként kell ezt, vagy azt a témát feldolgozni s szemléltetésre alkalmasá tenni. Kezdő muzeológusok továbbképzésére és vidéki szakembe-

rek instruktálására más-más székhellyel időről-időre tanfolyamokat s megbeszéléseket tartanak, természetesen a központból kiküldött szakemberek vezetése, irányítása mellett.

A már mondottak illusztrálására bizonyíték a következő körülmény.

Kormányzati álláspont, hogy a muzeum ne csak érdekes látnivalót nyújtson, nevelő, ill. oktató munkáját ne régi sablonok szerint végezze, hanem tegyen meg minden lehetőt, hogy hivatásának hatásos módon, bizonyos érzelmi impulzusok felkeltésével, tehát lehetőleg művészileg tegyen eleget, azaz ne csak az értelemre, hanem az érzelmek formálására és nevelésére is igyekezzék hatni. Amit bemutat, azt lehetőleg látványosan, vonzóan, művészien kiállítva mutassa be. Mind nagyobb mértékben érvényesül ezért az az elv, hogy a muzeumok munkájába művészeket, festőket, szobrászokat, építészeket is bevonjanak, - az anyagi lehetőségek szerint megfelelő honoráriumok mellett verseny formájában, vagy a nagy muzeumoknál, állandó fizetés biztosításával.

Mit eredményezett már eddig is a csak körvonalaiiban vázolt muzeumi politika?

Elsősorban azt, hogy a szovjet muzeumok anyagállománya hihetetlen mértékben meggazdagodott és olyan gyűjteményekkel egészült ki, melyek nevelőértéke kihasználatlan maradt volna. Az állam nagy összeget fordít muzeális emlékek felvásárlására, de maga a lelkes publikum is számtalan és gyakran nagybecsű értékekkel gyarapítja muzeumainak anyagát. Másodsorban azt, hogy a muzeumlátogatás megszerzetten és szervezetlenül is a szovjet ember egyik legkedveltebb időtöltése, s pihenőjének egyik legfelkapottabb módja. Szívesen járnak muzeumokba, hogy egyes problémákra választ kapjanak és gyönyörködhessenek. Csak néhány idevágó számadatot!

1940-ből rendelkezésre álló adatok szerint Moszkva 60 nagyobb muzeumát ebben az évben közel 8 millió ember kereste fel; az 1936-ban megnyitott Lenin Muzeumot egyedül lo esztendő alatt, tehát 1946-ig 7 millió ember látogatta meg. A 1915-ös látogatói létszámmal szemben a Tretyakov képtárat háromszor annyi, a Történelmi Muzeumot négyszer annyi látogató keresi fel jelenleg és személyes tapasztalatok alapján mondhatom, hogy látogatók nélküli, "üres" muzeum Moszkvában nem létezik. Eltekintve az időszakos kiállításoktól, melyeknek termei rendszerint zsúfolásig tönve vannak érdeklődőkkel, a nagyobb muzeumokban legalább is, vasárnap és hétköznapi egyaránt, mindig szinte "telt házat" talál az ember és kisebb muzeumokban is tucatjával vannak látogatók.

A szovjet muzeumpolitika helyességét az elért eredmények kétségtelenül igazolják. Legfőbb törekvése és így irányvonala is: kielégíteni a szükségleteket, fokozni az igényeket, hogy az említett lenini idézet célkitűzései megvalósíthatók legyenek.

Boros István

Hogyan segítik a Muzeumi Bizottságok muzeumunk munkáját?

Amikor az elmúlt év december 23.-án az Iparművészeti Múzeumban megalakult a Muzeumi Bizottság, sokakban felmerült az a gondolat, vajjon a kezdeti fellendülés nagyszerű eredményeit, mely éppen a 23.-án megjelent 2600 látogatóban és az üzemekben, iskolákban megtartott népszerűsítő előadások megtartásában csúcseredmények ki, követni fogják-e újabb eredmények? Az érdeklődés előterébe került az a nyitott kérdés is, hogy vajjon a látogatottság nagymértvű emelkedésén kívül a Muzeumi Bizottságok munkája milyen segítséget nyújthat a múzeumnak, mennyiben fogja elősegíteni a múzeum munkáját.

Bátran elmondhatjuk, hogy a Muzeumi Bizottságok eddigi rövid működése máris kemény, pozitív eredményeket hozott, illetve felvetett olyan megoldható problémákat, melyek nagymértékben hozzásegíthetik muzeumainkat mindazon feladatok megoldásához, melyek a szocializmustépítő múzeumokra várnak.

Nézzünk meg ezek közül egynéhányat.

Több helyről érkezett hozzánk olyan kérelem, hogy a kiállításaink megtekintésén és az eddigi népszerűsítő előadásokon kívül találjunk olyan megoldást, hogy a múzeumot, mint tudományos intézetet közelebb vigyük az egyes üzemekhez, iskolákhoz, magához az élethez.

A kérelmeken kívül konkrét javaslatot is kaptunk. A javaslatban azt kérték, hogy olyan előadásokat tartsunk, melyek két részből állanak, az egyik előadó a múzeum tudományos dolgozója lenne, a másik az egyes munkahelyek valamely szakembere. A témák kiválasztása során a két előadó összehangolná, hogy a tudományos dolgozó előadása szervesen kapcsolódjon a szakmai előadás anyagához, mely főleg technikai problémákat ölelne fel. Így máris kialakult a Vasöntő Vállalat javaslata alapján egy ilyen két részből álló előadás, melynek keretében az egyik sztahanovista előadó az öntés technikájáról, a tudományos dolgozó pedig a vasművesség történetéről fog beszélni.

Már textilvonalon is kialakult egy ilyen előadás. A textilmérnök a szőnyegkészítés technikájáról tart előadást, a múzeumi dolgozó pedig "A művészi szőnyegekről különböző országokban és korokban" tárgyban.

Az ilyen kapcsolatok további kiépítése és elmélyítése nagymértékben elősegíti az egyes múzeumi dolgozók jó munkáját. Ugyanakkor ez a módszer a termelő-területtel való kapcsolatunkat még jobban elmélyíti, amit egyik legfontosabb feladatunknak tartunk. Múzeumaink bármely szakterületén működő tudományos dolgozó számára igen sokat fognak jelenteni azok a tapasztalatok, melyeket az egyes ipari szakemberek, pl. a vas-textil-butoripar területéről átadnak és ezek a tapasztalatok éppen tudományos munkájuk során fogják jótékony hatásukat megmutatni. Nem lehet vitás, hogy egy textil-butor-vas, stb. vonalon dolgozó múzeológus számára csak hasznos lehet, ha szakterületének technikai kérdéseit legalább nagy vonásaiban megismeri.

Említésre méltó az a kezdeményezés is, melyet az egyik legaktívabban működő múzeumi bizottsági tagunk, Bajnok Imre, a IX. kerületi Tűzoltóság tagja vetett fel. Hogy a múzeum egyik tu-

dományos dolgozója tartson előadást a magyar iparművészet fejlődéséről - a Tűzoltóság részéről pedig egy előadó arról a rendkívül fontos feladatról beszélne, ami a tűzoltókra tüzeseteknél az anyagmentés terén vár.

A jól működő muzeumi bizottságok felvilágosító munkájának eredménye az is, hogy a fémgyűjtő hetek alkalmával az üzemek dolgozói szinte versenyszerűen keresik ki a hulladékok közül az értékes tárgyakat a muzeumok részére. Példa erre az egyik üzem dolgozójának esete, aki egy eredeti régi kínai csészét talált, amit átadott a muzeumnak s az igen komoly értéket képvisel.

Ez a példa is bizonyítja, hogy a Muzeumi Bizottság munkája milyen komoly mértékben tudja elősegíteni a muzeum anyagmentési és gyűjtési munkáját, nem beszélve arról az egyáltalán nem másodlagos szempontról, hogy ezek a tárgyak szinte teljesen ingyen kerülnek a muzeum tulajdonába.

Továbbá, a Muzeumi Bizottságok egynéhány olyan javaslatot terjesztettek a muzeumok felé, melyekkel érdemes foglalkozni. Ezek közül megemlítendő Teiszler Frigyes a Vendel-utcai Tanítóképző egyik tanárának javaslata, aki felvetette azt a gondolatot, hogy az egyes üzemekbe, iskolákba vigyünk ki megfelelő iparművészeti tárgyakat és azokból helyi, időszaki kiállításokat rendezzünk. Ha ezeket az időszaki kiállításokat a helyi Muzeumi Bizottsági tagok a Pártszervezet és a Szakszervezet segítségével és természetesen a muzeumok aktív segítségével jól megszervezik, feltétlenül felkeltik a dolgozók érdeklődését a muzeumi terület iránt, hozzájárul a kiállítások látogatottságának további emelkedéséhez és így könnyebben megvalósulhat a Muzeumi Bizottságok tervben lévő Szervezeti Szabályzatának az a tétele, mely szerint "egyben elősegítjük a jövő muzeológusképzést is."

Igen érdekes és példamutató Andriska Melánia, a Muzeumi Bizottság jegyzőként megválasztott vezetőségi tagjának javaslata, mely benne, mint a Tanítóképző Intézet tanárában érlelődött meg, hogy az ezévből végző növendékeket, akik ősszel már az ország különböző területein lévő iskolákban fogják nevelni ifjuságunkat, beszervezi az iskolai muzeumi szakkörbe, ahol olyan elmélyülten kíván foglalkozni a tagokkal, hogy azok, mint végzett tanítók munkahelyeikre kikerülve, mint levelezőtagok továbbra is fenntartanak kapcsolatukat a Muzeumi Bizottsággal.

Tudjuk, hogy különösen vidéken milyen fontos szerepe lehet egy tanítónak, ha aktívan bekapcsolódik a helyi muzeum munkájába. Éppen ezért ezt a szép tervet május 1. tiszteletére meg fogjuk valószínűsíteni, hogy a végző növendékek ezt az igazán szép és nemes tevékenységet már ősszel meg tudják kezdeni.

Még igen számos értékes javaslatot kaptunk a bizottsági tagoktól, de most már inkább arról a segítségről szeretnék írni, melyet a Párttól, Szakszervezetektől és Tanácsoktól kapunk. Propagandamunkám során az első út mindig a kerületi Pártbizottsághoz és Tanácshoz vezet. Itt az illetékes elvtársakkal a feladatokat részletesen megbeszéljük és így ők megfelelő előzetes tájékoztatást adnak az egyes üzemeknek, iskoláknak. Nagymértékben megkönnyíti a propagandista munkáját, ha az üzembe, iskolába érkezésekor azzal fogadják, "igen, már jelezte a Párt és a Tanács." Ilyen előzmény után a gyakorlati aprómunkák elvégzése aránylag könnyebben megy.

Az egyes üzemekben, iskolákban elsősorban az Sz.B. elnökkel, illetve kulturfelölőssel, iskolákban az iskolaigazgatókkal kell beszélni. Ők tesznek javaslatot - előzetes megbeszélés után - azokra a dolgozókra, akiknek kedvük és hajlamuk van ehhez a munkához. Igen fontos, hogy a kijelölt dolgozókkal - amennyiben erre mód és lehetőség van - első alkalommal lehetőleg közvetlenül munkahelyükön beszéljünk.

Amikor az egyes megbeszélésekre vagy rendezvényekre meghívjuk a Muzeumi Bizottsági tagokat, a meghívókat mindig az Sz.B. elnöknek küldjük és ő adja át az egyes bizottsági tagoknak. Az eddigi tapasztalatok azt mutatják, hogy az ilyen módon való meghívások esetében a bizottsági tagok sokkal nagyobb számban jelennek meg.

E kérdésnél kívánunk rámutatni a Muzeumi Bizottság, illetve egyes tagjai munkájában már eddig is megmutatkozó hiányosságokra. Ezek a hiányosságok inkább a magatartásban nyilvánulnak meg. A nemrégiben megtartott vezetőségválasztó Muzeumi Bizottsági ülésre a meghívókat próbaképpen közvetlenül a tagoknak küldtük s a bizottsági tagok ezuttal kisebb számban jelentek meg, mint előző két összejövételünkön. Ennek ugyan megvan a jó oldala is, mert ilyen módon pontosan meglehet tudni, kik azok, akiknek munkájára számítani lehet. Ugyanis 120 ember esetében egynéhánynál feltétlenül meg fog mutatkozni, hogy nem alkalmas erre a munkára, akkor - a helyi szervekkel megbeszélve - másokat kell helyükbe állítani. Ebben az igen fontos népművelési munkában csak az olyan dolgozók végezhetnek eredményes munkát, akik ezt szívesen és nagy lelkesedéssel végzik. Az eddigi eredmények azt bizonyítják, hogy a Muzeumi Bizottságba beválasztottak legnagyobb része olyan dolgozó, aki a fenti követelményeknek is megfelel.

Propagandamunkám során végzendő szervezőmunkát jelentősen elősegítik a muzeum tudományos dolgozói, akik maguk is aktívan járják az üzemeket, iskolákat és a népszerűsítő előadásokat igen felkészülten tartják meg.

Befejezésül szeretném elmondani, hogy az ~~angyalföldi~~ angyalföldi gumitextilüzem dolgozója, Fazekas Mária milyen kérdést intézett hozzánk, amikor kint jártunk az üzemben és a feladatokról beszéltünk vele. Azt kérdezte, "mi az oka annak, hogy a muzeum számára egyszeribe fontossá vált az üzemekkel való kapcsolat felvétele és a dolgozókat ilyen szívélyesen kérik fel kiállításuk megtekintésére és az együttműködésre. Én már 30 éve vagyok az üzemben, de eleven muzeumi dolgozóval még soha sem beszéltem."

Amikor kérdésére magyarázatot adtunk, az elvtársnő azt felelte, nem is tudjuk, milyen bizonyítékát szolgáltatott annak, hogy ma már nemcsak a gyárak, a földek a dolgozóké, hanem a kultúrának s a tudománynak olyan területe is, mint a muzeumok, melyeket a dolgozó nép egyre jobban birtokába vesz.

Azt hisszük, ennél szebb dicséretet nem is kaphattunk volna. Ez arra serkent bennünket, hogy a népművelési munka terén reánk háruló munkában továbbra is becsülettel megálljuk helyünket.

Gárdos György

Kiállításaink a látogató szemszögéből:

"A tárgyak elrendezése jó. Hiányolom azonban, hogy a néprajzi termek pár év óta változatlanul vannak. Jó lenne csángó viseleteket is bemutatni. A használati eszközöket is gyarapítani kellene. A képterem közepe üres; helyes lenne egy termet fejlődéstörténeti anyaggal berendezni. Később egy képző- és iparművészeti kiállítást is lehetne rendezni a megye összes kézműveseinek munkáiból."
Fleisz Zoltán, Szekszárd, 1953.II.1.

XX

A muzeum értékes tárgyait megtekintve a vezető elvtárs helyes magyarázatával, gazdag tapasztalatokat szereztünk. A muzeum anyaga és rendezése kiváló, a fegyveranyag azonban nagyon kevés. Ezt bővíteni kellene.

Deák Ferenc hadgy. Szekszárd, 1953.II.20.

XX

Latin órán a római történelmet tanultuk és kíváncsian jöttünk ide, hogy a római kultúra maradványait megismerjük. Az igazgató elvtárs világos magyarázatával tiszta képet kaptunk a rómaiak életéről.
Ament Gizella, Garay Gimnázium II/c. Szekszárd.

XX

Javasolom, hogy a legközelebbi emlékkiállítások rendezésénél a művész életét is ismertessék. Olvashatatlan aláírás, Szekszárd, 1953.II.1.

XX

A kiállítás nagyon tanulságos, ha az ember végignézi láthatja, hogy az emberiség milyen sokat fejlődött, az embernek mennyit kellett küzdeni, míg elérkezett a máig. Azonkívül látni lehet, hogyan fejlődtek a mezőgazdasági szerszámok, melyeket ha összehasonlítunk a mai mezőgazdasági gépekkel, láthatjuk, hogy technikailag is milyen sokat fejlődtek. Kalmár János alhadgy. Szekszárd.

XX

Köszönetemet fejezem ki a muzeum dolgozóinak a kiállításon látottakért. Igen szépen rendezett mind az ókori, mind a képtár. Ha mód van rá, Szekszárd és környéke festő és grafikus művészeinek műveiből is kiállítást kellene nyitni.

Szekszárd, 1953.I.15. Bracsin László.

XX

A kiállítás igen szép és nivós. Szeretnénk, ha a jövőben festőink műveiből hasonló kiállítást rendezne a muzeum.

Szekszárd,

Szily Ferenc

XX

Garay egész munkásságának jellege benne van az itt kiállított képekben. Minden egyes darab a magyar kulturát képviseli.

Szekszárd,

Donáth Árpád őrm.

XX

Garay művészete az egyszerű parasztság életét ábrázolja. A legtipikusabban tárja elénk a falusi élet mindennapi munkáját. De látjuk a katonát, a volt csikósok sorsát is. A képek helyes sorrendje emeli a kiállítás nivóját.

Szekszárd,

Fehér János

XX

A Garay kiállítás gyönyörű, főképpen "Bucsu", "A jó bajtárs", "Farkasvadászat", "Őrszem az osztrák vonalak előtt".

Szekszárd,

Szántó Imre

Mindig szívesen jövök el és örömmel látom a muzeum anyagának bővülését. Figyelmemet most legjobban a palóc népviselet kö-
tötte le. Sohasem gondoltam, hogy nógrádmegyei parasztságunk
ennyi művészies vonást rejt magában. A muzeum gazdagon és vál-
tozatosan mutatja be a különböző mintákat. Nagyon érdekesek a
megkövesedett korallak, levélmaradványok. Ugy érzem gazdagi-
tották geológiai ismereteimet. Kevés a honfoglalás idejéből
maradt fegyver. A muzeum anyagának összeállítása gondosan e-
lőkészített munkát bizonyít.

Miklós Lajos, a váci gépipari technikum tanulója.

XX

A muzeum szép elrendezésben tárja elénk az értékes anyagot,
a város és az egész megye viseletének szépségeit. Örülök, hogy
szép hazánk egyik területének népviseletével közelebbről meg-
ismerkedhettem. Kapos Mihály, Vác, 1953.II.16.

XX

Hálás köszönet az igazgatóságnak a kedves fogadtatásért. A pa-
lóc viselet gyönyörűségeit szívünkbe zártuk. Elragadóan szép
és jól sikerült az anyag összeállítása. Örömnünknek adunk ki-
fejezést, hogy megismerhettük a szép palóc muzeumot.

Karkai Ferenc, Eszli István, Staller Antal, Varga József, Fűsi
István.

XX

Nagyon tetszett a lepke és ásványgyűjtemény. Igazán a tanu-
lást és tanítást szolgálja. Az állattani rész is magyarázóan
van összeállítva. Köszönjük, hogy négy honvédnek egy értékes
és tanulságos órát szereztek. Pécs, 1953.II.3. Bende Ákos,
Pataki Ferenc, Pregun Zoltán, Kádas Jenő.

XX

Kiállításaink a látogató szemszögéből c. rovat igen tanulságos.
Amant Gizella iskolás például arról ír, milyen nagy segítséget
adott tanulásához a kiállítási anyag. A többi véleményekből is
azt olvashatjuk ki, hogy bővült a látókörük. Egyesek azt mond-
ják, hogy "gazdagították ismereteimet".

Javaslatok is vannak, amik azt bizonyítják, hogy növekednek az
igények és figyelemmel kísérik munkánkat. Tárgyi kibővítéseket
is kérnek tőlünk, ami az igények fejlődését igazolja.

Ezek a vélemények már kapcsolatot jelentenek számunkra a muze-
um és a látogató között s ezt mind jobban ki kell mélyíteni.

/Szerk./

Vándorkiállítások február-március hónapokban:

Felldéstörténeti kiállítás II. és III. rész, Szombathely, márc. 1.	
Magyar festőművészet mesterei I.	Kapos vár " 8.
Magyar festőművészet mesterei II.	Szarvas, " 15.
Európai festészet /Balló/	Keszthely, " 22.
László Gyula grafikái.	Kecskemét, febr.
Európai festőművészet /Pieper/	Békéscsaba " 22.

A budavári középkori ásatások

Mátyás budai palotájáról, annak fényéről, pompájáról a mult sovínisztikus történetírása mindig hangzatos szavakkal emlékezett meg, de a középkori budai palota életét teljes valóságában, kézzelfogható tárgyi emlékanyagon keresztül bemutatni alig tudta. Ennek oka az volt, hogy a polgári történetírás alapjául idevonatkozóan is csak az írott források, továbbá a magángyűjtőknél fennmaradt és külföldre került műtárgyak szolgáltak. Így természetes, hogy ez a tudományosság nem nyújthatott teljes képet az elmúlt századokról.

Ahhoz, hogy Buda középkorának gazdasági és társadalmi élete teljességében feltárulhasson, hiteles ásatások és az eredményeknek a történelmi materializmus követelményeinek megfelelő feldolgozása volt szükséges.

A három és ötéves terv építkezései, munkálatai teremtették meg a modern tudományos követelményeknek megfelelő régészeti ásatások lehetőségét. A Vármúzeum által már 1945. óta vezetett kutatásoknak mindenekelőtt fel kellett számolnia a multnak azt a súlyos örökségét, amely elsősorban csak a várakkal, palotákkal foglalkozott és így természetes, hogy gazdasági környezetéből kiragadva magát a vár életét sem tudta helyesen feldolgozni.

Ezzel szemben a Vármúzeum kutatásai során feldolgozta a vári polgári lakóházakat is gazdaságtörténelmi vonatkozásaikkal együtt. Az élet teljességének rekonstruálására törekvő történelmi materializmus követelményeinek megfelelően a rokon tudományágakat is segítségül hiva indult meg a feldolgozás, amelyben a régészeti munkálatokkal párhuzamosan levéltári, kartográfiai kutatások is folytak. Ezek igen gazdag anyagot öleltek fel, mivel a középkori Buda egyszersmint az ország fővárosa, gazdasági-közigazgatási centruma, a szellemi és anyagi kultúra irányítója volt. E sokoldalú kutatások összevetésével bontakozhatott ki Buda várának igazi középkori története, a vár építéstörténete, a város fejlődése, továbbá az a gazdasági alap, amin kivirágozhatott a budai palota udvari kultúrája.

Mielőtt rátérnénk a legfontosabbra: t. i. a budai vár gazdasági alapját, termelés módját megvilágító eredményekre, szeretnénk néhány szót szólni a földrajzi környezetről.

A Várhegy déli lejtője alatt Magyarország egyik legfontosabb révátkelőhelyét állapíthatjuk meg. /V. ö. Gerevich L., Castrum Budense. Arch. Ért. 1952. 161. l./ Tehát a Várhegy déli sziklacsúcsa a legmegfelelőbb pontja volt a fontos gazdasági utvonal és rév kereskedelmi és stratégiai ellenőrzésének.

A budai vár építésének történelmi előzménye: a XIII. századi feudális uraknak és városoknak hatalmi versengése, továbbá a fenyegető tatár veszedelem. A királyi udvartartás Budára való helyezését, továbbá a mesterséget űző királyi népek /erdőőrök, hajósok, révészek, hirnökök, tárnokok, stb./ Buda körüli elhelyezését az idevonatkozó történelmi és régészeti bizonyítékokkal Gerevich László említett cikkében részletezi és a Vármúzeum kiállítása szemléltető módon képen is bemutatja.

Az ásatások során sikerült tisztázni a középkori palota topográfiáját, az erődrendszer és palota alaprajzi elrendezése sorra feltárult a kutatás alatt. Az ásatásokat helyenként a mai felszín alatt 7-8 méter mélységben kellett folytatni. Ezek az területek

különösen értékesek, mert ezeken a mélyebb szinteken még állottak az eredeti épületmaradványok, amelyekre a palota többszöri átépítése során vastag törmelék réteg került. Egyes helyeken a mai - ujkori - palota pincéjéből kellett még mélyebbre ásni.

A külső falak mellett a támpillérek tövében több helyütt középkori szemétrétegek, vagy szemétdödrök mutatkoztak. Ezekből került felszínre a vár középkori, vagy törökkori lakosai által elhullajtott, vagy szemétre dobott holmi. Többek között értékes aranygyűrűk Mátyás korából, üvegpoharak töredékei, kerámia cserepek, ötvöstárgyak, munkaeszközök, stb. A kutatás számára rendkívül fontos zárt leletek ezek. A cserepdarab hajdani tulajdonosának már nem jelentett értéket; számunkra mindegyik darab egy-egy fontos támpont, amely utal a várban lakók életére, az eszközök, tárgyak készítmódjára, kereskedelmi kapcsolatokra, stb.

Szines majolika padlóreszletek mutatják, hogy bent a palotában is folyt a hasonló padlók gyártása: az elrontott, összerakott darab a műhely selejtje volt. Több helyütt átlátszó, finom kínai porcelláncsésze, másutt szír-frank típusú üvegpohár töredéke, hispano-moreszk és perzsa kerámia, itáliai keménycserép, velencei üvegserleg; távoli területekkel való kereskedelmi kapcsolatokról és fényűzően felszerelt királyi udvartartásról beszélnek a XIV-XV. században.

Más a helyzet a korábbi, XIII. századi rétegekből előkerült leletanyagnál. Itt elsősorban egyszerű tárgyi emlékanyagot találunk, a luxustárgyak hiányoznak; főképp a XIII. századi vár katonai jellege domborodik ki.

Nyers üvegsalak darabok a palota területén dolgozó üveg-fuvókra engednek következtetni. Itt dolgozó ötvösműhely felszerelése volt az a kis öntőtégely, amelyben még ma is csillog néhány aranszemcse. Számos emléke maradt fenn a budai palotában dolgozó fazekas mestereknek. Ők készítették azokat a rendkívül színes, művészi alakos díszel ékesített kályhákat is, melyeknek egy-egy kályhaszeme méltán köti le csodálatunkat ma is, amint elragadtatással festették le már a korabeli írók is a palota berendezésének ragyogó művésziességét. E műhelyek munkájára, technikájára, fejlődésére, külföldi mesterek, művészek ösztönzésére számtalan adatot szolgáltatott az ásatások során feltárt, mintegy 3.000 láda kerámia- és fémanyag.

Jelen cikk térkép hiányában nem alkalmas a feltárt palota alaprajzi eredményeinek részletes ismertetésére, ezért csak néhány szóval kíséreljük meg az ásatások eredményei alapján vázolni a palota képét úgy, ahogyan az Mátyás korában állott.

Mátyás a Zsigmond-kori palotát építtette tovább, olyan művészi módon, hogy azt valamennyi kortársa méltán megcsodálta.

A középkori palota a mai Szent György-tértől a Várhegy déli szélén húzódott. Szoroson hozzásimult a Várhegy sziklájához, a védőrendszer és az utak a sziklafalak természetes törésvonalait használták fel. A palota északi bástyafalai két nagyobb udvart határoltak, a harmadik a díszudvar illetve belső udvar körül helyezkedett el a palota nyugati, keleti és déli szárnya.

A nyugati részen voltak az egyszerűbb helyiségek, amelyeket folyosó kötött össze egymással. A keleti, Dunára néző palotaszárny tagoltabb, díszesebb volt. A keleti szárnyhoz csatlakoz-

va tarták fel az ásatások alkalmával az egykoru metszeteken is ábrázolt Várkáporna alapfalait, áttört díszü ablakkereteivel, pilléreiivel együtt. Ehhez csatlakozhatott az egykoru írók által csodálattal említett könyvtár-helyiség, Mátyás híres bibliothékája. Mennyezetére ráfestve a csillagos égbolt, padozatát színes, mázas padlóteglák fedték. Itt őrizték a könyvespolcokhoz láncolt világhírü Corvinákat, amelyeket az akkori Európa legkiválóbb művészei készítettek. Ezeknek a pompás termeknek emlékeit őrzik az ásatások során felszínre került ajtó-ablak bélétek, pillérek, stb. Részben olasz mesterek munkái, másrészü helyi mesteremberek művei, akiknél a reneszansz elemeibe már jellegzetesen budai ízlés mutatkozik meg.

A mai palota nagyudvarán emeltette még Zsigmond a Csonka-tornyot, amely a vár legbelső védelmének sarokpontja. Ettől délre állott Zsigmond híres oszlopcsarnokos udvara.

A palota déli oldalán, ahol hirtelen esik a sziklafal, emelkedett hatalmas középpilléreiivel, ülőfülkés ablakával feltárt déli nagycsarnok. Ezek mellett felszínre hozta az ásatás a stratégiai szempontból fontos tornyokat, a Nagyrondellát, kazamatákat, Gyilokjáró-folyosót, továbbá a bástyafalakat, középkori nivókat, kápnylásokat felvonó hidrendszerükkel együtt.

Ezek az eredmények nemcsak a középkori budai palotá topográfiaját tisztázták, hanem alapul szolgálhattak az újjáépítésnek is. A feltárások megmutatták, hogy a középkor gotikus és reneszansz palotáját, a csipke finomságu kőfaragásokat milyen barbár módon semmisítették meg a barokk és újabbkori átépítések során. Ezzel szemben ma, amikor a fasizmus barbár pusztítása után a budai palota is újjáépül, a mult művészeti emlékeit a legnagyobb gondossággal tárják fel és őrzik meg. "...a legnagyobb gondossággal őrizzük és ápoljuk az ezeréves magyar történelem minden eleven és fejlődésre képes tradícióját. Féltő gondal őrködünk azon, hogy a jó tradíciók ne csak megmaradjanak, hanem új életre keljenek, új tartalmat kapjanak népi demokráciánkban." /Rákosi/

Az ásatások során felszínre került építészeti emlékek, kőfaragványok, szobrok, belső berendezési tárgyak és kisleletek azt mutatják, hogy a palota nemcsak mint a reneszansz-művészet európai hírü műremeke nevezetes, hanem hasonlóképpen kiváló már a Mátyás előtti építkezési periodus is. Zsigmond palotája a gótika realiztikus haladó irányzatának egyik leghatalmasabb, legművészibb építészeti alkotása. Meggyőzően beszélnek erről a Vármúzeum kiállításán bemutatott szobrok, festmények, díszes, színes kályhacsempék, kőfaragványok, stb.

Mátyás kezdetben a Zsigmond-kori gótika stilusában folytatja a palota továbbépítését, egészen addig, amíg meg nem jelennek a Budára hírvott itáliai művészek és mesteremberek, akik már a fejlődés új szakaszát, a reneszansz művészetét honosítják meg.

Pozitív eredménye Mátyásnak, hogy udvarában a külföldi művészektol megismert reneszansz művészet nem maradt gyökértelen. A magyar mesterek átvették és a hazai viszonyoknak megfelelően alkalmazni tudták az új művészetet.

Mátyás király személyének elvitázhatatlanul vannak pozitív, a történelmi fejlődést előbbre vivő érdemei. De a reneszanszkori Budának óriási gazdasági és művészeti fellendülését nem lehet egyetlen személy jelentőségében megállapítanunk. A Vármúzeumnak kutatá-

sai során sikerült feltárni azokat a valóságos anyagi alapokat, amelyek megteremtették a reneszansz új művészetének történelmi előfeltételeit és körülményeit, amelyen kivirágozhatott Mátyás udvarának reneszansz művészete és a magyar humanizmus. Ez a haladó művészeti és szellemi irányzat már magában hordotta a következő fejlettebb korszakok anyagi és szellemi műveltségének csíráit.

A vári ásatások egyik legnagyobb jelentősége, hogy sikerült megállapítani azt, hogy miképp folyt a munka maga, amelynek művészi termékeiről olyan elragadtatott csodálattal írnak az egykori tudósítók. Az ásatások eredményeképpen már tudjuk, hogy benn a palotában igen sok műhely működött és Mátyás udvarának európaszerte közismert kincsei javarészt ezekben a műhelyekben készültek. Ha végigtekintjük a palotában lévő műhelyek gazdag reneszansz anyagát, látjuk és megértjük, hogy Itália után hazánkban bontakozott ki először a reneszansz technikája és művészete, továbbá, hogy ez az új stílus nemcsak a királyi udvar művészetévé vált, hanem nyomai megtalálhatók a polgári építészetben és iparművészetben is. Ezt a szépen meginduló fejlődést szakította meg a török háborús pusztítás.

Patek Erzsébet - Seitl Kornél

Néprajzi munka muzeumainkban

A muzeumi terület átszervezése jelentős feladatok elé állít bennünket mind a belső muzeumi munka, mind a tudományos gyűjtés és feldolgozás, továbbá népnevelés területén. Mindenek előtt fel kell számolnunk azokat a hiányosságokat, melyek egyes néprajzi gyűjteményekben a nyilvántartás területén fenn állnak, mert mindaddig, amíg nem tudjuk azt, hogy mivel is rendelkezünk, nem lehet szó a gyűjtemények rendszeres továbbfejlesztéséről.

Egyre jobbra és elmélyültebbé kell tennünk muzeumi munkánkat és ez csak úgy válik lehetségessé, ha munkánk egyre inkább a marxizmus-leninizmus alapján áll, ha fokozott figyelemmel tanulmányozzuk az élenjáró szovjet muzeológia eredményeit, ha felhasználjuk azt a sok jó haladó kezdeményezést, melyet megindult tudománytörténetünk egyre alaposabban kezd feltárni.

A muzeumi munka kettős jellegé nálunk is kidomborodik, éppen úgy, mint a Szovjetunió muzeumaiban. "A szovjet törvényhozás értelmében minden muzeumnak politikai ismeretterjesztő és tudományos kutató intézménynek kell lennie. A muzeumi munka tulajdonképpen e két feladat megoldásának szerves egysége" /Ethn. LX. 298/. A Muzeumi Főosztály megalakulásával megteremtődtek az alapvető feltételek ahhoz, hogy a munka kettősségét mi is szervesen összeegyeztessük muzeumainkban. De ezeken az alapvető feltételeken belül minden néprajzi muzeológus munkájára, kezdeményezésére, segíteni akaró bírálatára van szükség ahhoz, hogy a néprajzi muzeológia a szocializmus építéséhez a maximális se-

gitséget nyujtsa és egyre nagyobb mértékben hozzájáruljon a dolgozók kulturális színvonalának emeléséhez, a kulturforradalom kérdéseinek megoldásához.

Munkánk a kitűzött feladatokat csak úgy tudja megvalósítani, ha a Főosztály segítségünkre van elvi kérdéseink tisztázásában, ha lehetőséget teremt arra, hogy az általános ideológiai képzésen túl, a néprajzi muzeológia kérdéseit a marxizmus-leninizmus alapján állva oldhassuk meg. Várjuk a Főosztálytól azt is, hogy Pártunk és kormányzatunk politikája megvalósításának a néprajzi muzeológia területére eső feladatait rendszeresen közli dolgozóinkkal, ami a múltban nem történt meg s így muzeumi munkánk nem egyszer egy lépéssel elmaradt általános fejlődésünk mögött.

Tudjuk azt, hogy elvi kérdéseinket elsősorban nekünk, magunknak kell felvetni és megoldani. Éppen ezért a Néprajzi Múzeum szak körét átszerveztük, munkáját igyekszünk elmélyültebbé és alaposabbá tenni. A megvitatandó kérdés referátumát az előadónak el kell készítenie, s ezt sokszorosítva nemcsak muzeumunk valamennyi dolgozója, hanem a vidéki néprajzi muzeológusok is megkapják, akik, akár levélben, vagy egyes esetekben személyesen is kifejtethetik a kérdéssel kapcsolatos véleményüket. Meg vagyok győződve, hogy ez a módszer a Főosztály aktív segítségével alkalmas lesz arra, hogy sok tisztázatlan néprajzi, illetve muzeológiai problémát megoldjon.

A munka elvi és gyakorlati kérdéseinek megoldásában egyaránt elengedhetetlen, a szovjet néprajzi és muzeológiai anyag jobb megismerése. A Néprajzi Múzeum a saját dolgozói által végzett fordítások révén, már ért is el eredményeket ezen a téren, de csak most, a Főosztály megalakulása után van költségvetésben megállapított lehetőség arra, hogy a fordítások ütemét jelentős mértékben meggyorsítsuk. Különösen nagy az elmaradás a "Szovjet Néprajztudomány" kiadásában, melynek az elmúlt évben egyetlen egy száma sem jelent meg. Ezt úgy igyekeztünk ellensúlyozni, hogy a vidéken dolgozó muzeológusainknak, a fordítások egy-egy példányát kikölcsönöztük. Ma már a "Szovjet Néprajztudomány"-nak négy száma teljesen összeállítódott, melyből kettő már le is van gépelve. További számok összeállítása is befejezéshez közeledik. Ezen kívül megkezdtük a "Népidemokráciák Néprajztudománya" kiadvány összeállítását, melyből ez évben két számot fogunk megjelentetni. Az örvendetes fellendülés mellett azonban fel kell hívunk a figyelmet arra, hogy a "Szovjet Néprajztudomány" egyik száma lemezre gépelésétől és összeolvasásától számítva több, mint egy hónap telt el s a szám még mindig nem jelent meg, pedig éppen termelőszövetkezeti kutatásunk kapna ebből a számból jelentős segítséget.

A szovjet irodalom ismeretének alapvető jelentősége van, ugyanakkor azonban nem szabad elfelejtkeznünk arról, hogy a személyes tapasztalat a munka előrelendítésének hatalmas eszköze. Gondoljunk arra, hogy mit jelentett iparunk számára az a segítség, melyet az itt járt szovjet elvtársak nyújtottak, milyen jelentős volt termelőszövetkezeti mozgalmunk szempontjából az, amikor parasztküldöttségeink helyszínen tanulmányozhatták a Szovjetunió élenjáró mezőgazdaságát. Sajnos a néprajzi muzeológia területén egyetlen egy olyan dolgozó sincs, aki szovjet néprajzi muzeumot tanulmányozhatott volna, másrészt szovjet néprajzi muzeológus sohasem járt itt és nyújtott segítséget néprajzi gyűjteményeink számára. Ez a hiány kétségtelenül meglátszik munkánkon.

A Muzeumi Főosztály megalakulásának köszönhető, hogy az országos és vidéki múzeumok között egészséges kapcsolat épülhet ki, mely elsősorban a nyilvántartás és a tudományos feldolgozó munka területén kell, hogy éreztesse hatását. Azelőtt az országos és vidéki múzeumok szinte mesterségesen el voltak zárva egymástól, nem tudtak egymás munkájáról. Ennek felszámolása, nemcsak a Főosztály, hanem az országos múzeum és a vidéki múzeumok feladata is. Az új, most először összekapcsolódó kerekék, még egyszer-egyszer oszkoznak és akadoznak /pl. az országos múzeum nem ismeri a vidéki múzeumok tervét, de annak véghezvitelét elő kellene segítenie, a vidéki és társadalomtudományi osztály között még nem volt meg a kellő együttműködés a vidéki és országos múzeum tervének összeegyeztetésében/, de ezeket a nehézségeket menetközben ki tudjuk javítani, különösen akkor, ha a muzeológusok is felhívják a figyelmet a kiküszöbölendő hibákra.

A Főosztály elvi irányítása, az országos és vidéki múzeumok szoros együttműködése elő kell, hogy mozdítsa a gyűjtő és tudományos feldolgozó munkát is, különös súllyal azokon a területeken, melyek a múltban nem voltak meg s amelyek különösen fontosak épülő új kiállításaink szempontjából. Itt elsősorban a szocializmus falun történő építésével kapcsolatos néprajzi kutatás nagy fontosságára kell felhívni a figyelmet. De mind ezzel nem elégedhetünk meg, hanem meg kell valósítanunk Potapov elvtárs megállapítását: "A néprajzi kiállításokban a népek mai kultúrája és életmódja bemutatásának elsőrendű jelentősége van. Ezért alá kell húznunk a következő elvi kérdést. Egy vagy több szovjet nép kultúrájának és életmódjának nemzeti sajátosságait feltárva a néprajzi kiállítás nem korlátozódhatik e különleges jellegzetességek bemutatásában kizárólag a kolhozparasztság anyagára. Rá kell mutatni a városi lakosságra is, elsősorban a munkásságra, ha a nemzeti ismertetőjelek jellemzőek a lakosság fenti kategóriáinak életmódjára" /Ethn. XII. 456/. Mindehez új kutatás kell, mindehez elmélyült tudományos kutatás szükséges. Éppen ezért sutba kell dobni azt az elavult felfogást, hogy, aki kiállítást rendez, ne végezzen akár terepen, akár feldolgozásban tudományos kutatást, mert csak új kutatással tudjuk kiállításaink nem mindenben kielégítő eszmei színvonalát növelni. Nem a kiállítások mennyisége az alapvetően döntő, hanem az a mondanivaló, mely akár a múltat, akár a jelent bemutatva harcra buzdítja a látogatót, új sikerek, győzelmek elérésére ösztönöz.

Mindebből következik, hogy a muzeumi gyűjtő és feldolgozó munkát és a népnevelő munkát egymástól elválasztani nem lehet de nem is szabad. Kiállításainkban, előadásainkban, kiadványainkban muzeumi bizottságaink munkájában Pártunk és kormányzatunk célkitűzéseit kell a magunk területén, a magunk sajátos eszközeivel megvalósítanunk. Nagy országos kiállításainknak rá kell mutatniok haladó hagyományainkra, élesen állást kell foglalniok minden kérdéssel kapcsolatban, rá kell mutatniok arra, hogyan virágozik fel a népművészet a szocializmus körülményei között, milyen eredményeket ért el kultúrforradalmunk, éppen haladó népi-nemzeti hagyományaink továbbfejlesztése területén. Vidéki múzeumaink néprajzi kiállításaira feltétlenül érvényes Lenin elvtárs megállapítása: "Feladatunk a kulturmunka a parasztság között. S ennek a parasztság közötti kulturmunkának gazdasági célja éppen az, hogy a parasztságot szövetkezetekbe tömörítsük" /Válogatott művek II. 1004/. Ezt az eredményt csak akkor tudjuk elérni, ha

nemcsak a múltat mutatjuk be a maga valóságában, hanem bemutatjuk a jelent s utalunk a jövő fejlődés lehetőségeire. Ezt pedig tudományos kutatás, feldolgozás nélkül nem lehet elérni.

Általában nagy érdeklődés mutatkozik meg nemcsak kiállításaink, hanem előadásaink iránt is. Nem igen van olyan nap a Néprajzi Múzeumban, amikor egy-két előadást ne tartanának dolgozóink üzemeknek, iskoláknak, tanfolyamoknak. Az előadások színvonala és az érdeklődés nagysága mögött azonban elmaradt az előadásokhoz szükséges technikai felszerelés. Ma a dolgozók megkívánják, hogy a kiegészítő vetítések ne hangnélküli primitív filmek legyenek, hanem olyan nivón állóak, amelyek a mai igényeknek megfelelően tényleg gyönyörködtetni és nevelni tudnak. Ilyen filmek vannak, de nincsen hozzá megfelelő vetítőkészülékünk. Népművelő munkánk akkor lesz igazán eredményes, ha nemcsak tartalmában, hanem technikájában is korunk színvonalán áll.

A kettős muzeumi munkában, a tudományos gyűjtésben, feldolgozásban és a népművelésben, meg kellene helyes arányt találnunk. Nagy hiba lenne, ha a gyűjtés és feldolgozás öncélúvá válnék muzeumainkban, ha nem lenne meg a kapcsolata a mindennapi élettel, ha nem venné figyelembe a dolgozók kívánságában megnyilatkozó segítséget, szocializmust építő országunk feladatait. A múzeum így feltétlenül azzá válna, ami volt: a tárgyak temetőjévé. De hiba lenne az is, ha a múzeum csak népművelő munkát végezne, mert új tudományos gyűjtés és feldolgozás hiányában, rövid idő múlva éppen a legégetőbb és legfontosabb kérdésekben /pl. a mai élet néprajza, a kulturforradalom kérdései/ nem tudna tudományosan megalapozott választ adni a nap, mint nap felmerülő kérdésekre. Így nem tudná népművelő feladatát sem betölteni s nem tudná dolgozó népünknek a múzeumok irányában megnyilvánuló kívánságait kielégíteni. Döntő kérdés tehát az, hogy a Főosztály elvi irányításával a Néprajzi Múzeum dolgozói és a vidéki múzeológusok helyes arányban tudják összeegyeztetni a tudományos és népművelő munkát, mert csak így válhatnak néprajzi gyűjteményeink a szocializmus építésének aktív tényezőjévé.

Balassa Iván

A Néprajzi Múzeum segítsége az új díszítőművészet kialakításában.

A tudomány szerepe a szocializmusban elválaszthatatlan a gyakorlattól s ez így van a néprajz területén is. A néprajztudomány által összegyűjtött anyag és tudományos eredmények közvetlen felhasználására legjobb példa az, ahogyan ez a művészet különböző területein, a népköltészet, népzene, népi tánc és díszítőművészet terén történik. Ma, amikor a művészet fejlesztése egyre tudatosabb, amikor a tömegek alulról jövő kezdeményezését a felülről jövő művészi és tudományos irányítás támogatja, a nemzeti formájú szocialista művészet kialakításához elengedhetetlen a néprajztudomány segítsége. Ez fokozott követelményt és felelősséget jelent a néprajz művelői számára, de ugyanakkor serkentőleg hat a tudományos kutatásra. A gyakorlat követelése rávilágít a tudományos kutatás hiányaira és arra készíti a néprajzosokat, hogy foglalkozzanak az eddig elhanyagolt területekkel, sőt gyakran segítséget is nyújt a hiányok pótlására.

Lássunk néhány példát, hogy a szocialista diszitőművészet kialakításához milyen segítséget nyújtott a néprajztudomány és az Országos Néprajzi Múzeum?

Amikor néhány évvel ezelőtt, 1950-ben a Népművészeti és Háziipari N.V. Népművészeti Osztálya megkezdte működését és a Népművelési Minisztérium irányítására a Múzeumhoz fordult, a Vállalat szakembereinek még csak azokról a helységekről volt tudomásuk, ahol korábban is termeltek kereskedelmi célra, - mint Mezőkövesd, vagy a sárközi falvak - és ahol eddig éppen a kapitalista kereskedelem káros befolyása érvényesült. Hogy milyen óriási lehetőségek állanak a népi diszitőművészet kereskedelmi megszervezése előtt, hogy hány és hány magyar faluban él eleven gyakorlatként a népművészet és hány helyen vannak olyan hagyományok, amelyek muzeális anyag alapján felujithatók volnának, erre a Néprajzi Múzeum anyaga hívta fel a gyakorlati szakemberek figyelmét. A Múzeum néprajzosainak segítségével megkezdődött a Vállalat Népművészeti Osztálya munkájának új megszervezése. Mint a dolgozók között legjobban elterjeszhető árura, a Vállalat különösen a népi fazekasságra vetette a fősúlyt. Itt nagy segítséget jelentett, hogy ekkor már állt a Múzeum "Fazekasművészet" kiállítása, amely központok szerint mutatta be a magyar fazekasság kiállítását, amely mesebb alkotásait. A Múzeum segítségével a Vállalat munkatársainak sikerült egymás után megszervezniük szinte valamennyi élő fazekasközpontot. Ez a fazekasok számára is óriási munkalehetőséget jelentett, mert eddig nyersanyag, máz, festék hiányában kénytelenek voltak durva használati edények készítésére szoritkozni, vagy - ha tudtak nyersanyagot szerezni - olyan edényeket készíteni, amelyek megcsufolásai voltak a fazekasművészet pompás hagyományainak. Eleinte a Múzeum szakemberei is elkísérték a Vállalat dolgozóit kiszállásaikra és a néprajzi gyűjtés módszereit alkalmazva, közösen beszéltek meg a fazekasmesterekkel, hogy melyek azok a régi formák, diszitések, amelyeket ma is lehetne alkalmazni, milyen irányban dolgozzanak ezután. Ez nem ment mindig könnyen. Némelyik mester boldog volt, hogy újból folytathatja apái, nagyapái művészetét s azt is megértette, hogy ez nem ellenkezik a haladással, sőt ellenkezőleg, összeegyeztethető a technikai és formai tökéletesedéssel. De voltak olyanok, akik nem értették meg, hogy miért nem tetszenek az ő eddig készített mesterkélt, izléstelen vázáik, amikor az ecset szaporább az írókánál, miért biztatjuk őket mégis az írókával való diszitésre. A legjobb magyarázat az volt, hogy meghívtuk a fazekasokat, nézzék meg a Néprajzi Múzeum anyagát, ott majd mutatunk nekik szép darabokat saját őseik munkájából. Az ilyen látogatásoknak mindig megvolt a maguk közvetlen hatása. Sokat jelentett a mezőtúri fazekasok régi hagyományainak feltámasztásához az, hogy K. Sebestyén János, egyike azon kevés mestereknek, akik még megtanulták az írókázás művészetét, egy hetet töltött a Néprajzi Múzeumban - a Múzeum vendégszobájában megszállva - és lerajzolta a kerámiai gyűjtemény szinte valamennyi mezőtúri edényét. De más vidékek fazekasai is tanulmányozták a Múzeum gyűjteményét. Így pl. a sárközi stílusban dolgozó Tamás Lászlót kell megemlíteni, aki a változatos mintájú sárközi tányérokat és tálaikat rajzolta le. Nagy segítség a fazekas számára, ha a muzeális anyag már megfelelő formában publikálva van, így például Kántor Sándor, karcagi fazekas számára felbecsülhetetlen segítséget jelent viski károly szepen illusztrált füzetje a tiszafüredi cserépedényekről. De azért Kántor mester is mindig új ötletet visz haza muzeumi látogatásai után, például a tiszafüredi butellák készítésére

ujabban tért rá. Valóban elmondhatjuk, hogy legkiválóbb fazekas-mestereink "háza" jönnek a Múzeum raktárába, otthonosan mozognak a polcok között s azt is jól látják, milyen hiányok vannak a gyűjteményben. A hiányok pótlása gyűjtésre biztatja őket s ehhez tudományos igényességgel fognak hozzá. Mezőtúron a szövethkezesi fazekasok egy helyi múzeum megalapításához való anyagot szedtek össze. Nádudvaron Fazekas István gerdülő fiukból "szakkkört" alakított az alföldi fekete edény hagyományainak tanulmányozására. A magyarszombatfai szövethkezeset e télen olyan népművészeti szakkkört indított, amely - a Néprajzi Múzeum tanácsát kérve - együttesen tanulmányozza a néprajzi irodalom idevágó anyagát és a népi díszítőművészet mindennemű helyi hagyományait.

De nemcsak a fazekasok jönnek otthonosan, barátként a Múzeumba, hanem a díszítőművészet más ágainak képviselői is. Gyakori vendégek a dunántúli faragók, akik nemcsak a páasztorművészeti kiállítás anyagában gyönyörködnek, hanem tanulmányozzák a raktárban lévő gazdag anyagot is. /Természetesen a raktári anyag tanulmányozása mindig kellő ellenőrzés mellett történik, amit egyben szaktanácsadással kötünk össze. /Vannak olyan mesterek is, akikben nagy az alkotókedv, akiknek jó a technikai készségük, de - helyi hagyományok hiányában - a népi ornamentikához nehezen találják meg a helyes utat. Ilyen művész a bajai termelészövethkezesben dolgozó Bezdán is, akinek szép intarziás munkáját, kitűnő téma-választását - főleg a termelészövethkezes életéből vett jelenetek - elrontja a szegélydíszek erőtlensége, jellegtelensége. Ilyen esetekben a régi páasztorművészet legkiválóbb hagyományainak tanulmányozása segít olyan alkotás létrehozatalában, amely valóban minden szempontból helytálló.

A szöttek és himzés művészetének új megszervezésében is sok segítséget nyújtottak a Múzeum szakemberei. A Múzeum figyelmeztetésére kapcsolták be több olyan helységet a termelésbe, ahol eddig nem folyt kereskedelmi célú munka, sőt, ahol a régebbi hagyomány már kihalással fenyegetett. Így a bukovinai székelyek értékes munkájára a néprajzosok hívták fel a Vállalat szakembereinek figyelmét, vagy a híres mezőkövesdi himzés mellett elhanyagolt tardi keresztiszemes munkára is a néprajzi gyűjtés következményeképpen került sor. Különösen értékes segítséget jelentett a textilgyűjteményben őrzött hatalmas anyag és himzésekről készült rajzok olyan esetben, amikor már a holt anyag felelevenítéséről volt szó. Így teljesen új kezdeményezés a régi orosházi keresztöltéses párnavégek gyönyörű mintáinak felujtása, amely néhány fakult muzeumi darab alapján kezdődött el. Jelentős volt a muzeumi anyag felhasználása a mezőkövesdi himzés régi és értékes hagyományaihoz való visszatérésnél is. Ez, a kapitalista kereskedelem káros befolyásának annyi évtizede után - új népművészetünk egyik legjelentősebb eredményének mondható. Az 1951. évi rendelet értelmében történő márkázás - amely szerint néprajzi szakemberekből álló bizottság tekinti át a Vállalat anyagát - mindig értékes bírálatot jelentett, segítséget a hibák kiküszöbölésére, hasznos tanácsokat a további munkához.

Igen jelentős feladatot jelent a Néprajzi Múzeumnak az erőteljes növekvő táncmozgalmunk számára való tanácsadás s népviselet kérdéseiben. Népi táncaink stilszerű előadásához szükséges a helyi népviseletek hagyományainak alkalmazása - ha valamelyes változtatással is - ez pedig jól, csak magának a viseletnek, annak egyes darabjainak tanulmányozása által történhet. Főleg legnagyobb

együtteseink, az Állami Együttes és még inkább a SzOT együttes ruhatervezői fordulnak a Néprajzi Múzeum textilgyűjteményéhez és az Adattár fényképgyűjteménye, meg a könyvtár segítségéhez, amikor egy-egy újabb szám kosztümjeit készítik el. A Múzeum szakemberei pedig készségesen adnak tanácsot a tervezőknek, sőt nem egy ízben kísérték el őket helyszíni tanulmányutra. /Például az Állami Együttes "Fonó" jelenetének előkészítésénél./ De a kisebb táncsoportok is gyakran fordulnak a Múzeumhoz, nemcsak magyar-, hanem a szomszédos népi demokráciák viseletének ügyében is. A Múzeum szakemberei többször segítséget nyújtottak stilizált színpadi ruhák, énekek öltözeteinek tervezésénél is. Így például a Vasas Központi Együttes énekkarának boldogi kendőből stilizált ruhájának megtervezésénél. Természetesen az ilyen tanácsadásnál mindig megmutatkoznak a hiányok is: égető szükség volna egy összefoglaló munkára a magyar népviseletekről, olyasmire, amilyen legutóbb a bolgár népviseletekről megjelent. Ez most már tervbe is van véve. Szükség volna kisebb füzetekre is, amelyek egy-egy viseletet dolgoznak fel teljes részletességgel, illusztrálva minden egyes ruhadarabot; ilyen füzeteket a Múzeum dolgozói valóban el is készítettek, de ezek sajnálatosan mind a mai napig nem láttak napvilágot. Sajnos - részben éppen kiadványaink hiányossága miatt - sok táncsoport ruhája ma is néprajzilag erősen kifogásolható. Nyilván óriási segítséget fog jelenteni s a táncsoport viseletének színvonalát is nagymértékben fogja emelni a Néprajzi Múzeum népviseleti kiállítás, amely az ország egész területéről mutatja be a jellemzőbb öltözeteket és amely rövidesen megnyílik.

Nemcsak a táncsoportok és a színpadi ruhák tervezésénél van szükség a népviseletek tanulmányozására, hanem a divattervezésnél is. Új iparművészetünk a divattervezésnél is igyekszik a népi hagyományokat felhasználni s éppen ezért a Ruhatervező Vállalat rajzolói, valamint az Iparművészeti Főiskola hallgatói szorgalmas tanulmányozói a Múzeum textilgyűjteményének. A Ruhatervező Vállalat tervezői a Múzeumban tartott színes diaposzitivékkal illusztrált tanfolyam keretében megismerkedtek a legjellegzetesebb magyar népviseletekkel és tanulmányozták magukat a ruhadarabokat is. Többen közülük elmélyült olvasmányokat végeztek a viseletről szóló néprajzi irodalomban és néhányan helyszíni gyűjtésre is mentek, amikor vázlatrajzok sorozatában örökítették meg a látottakat. A népviseletek tanulmányozása számukra hatalmas élményt jelentett. Néprajzi tanulmányaik hatására arra törekedtek, hogy ne külsőségeiben utánozzák a viseletek ötleteit, hanem a népviseletek alapvető sajátosságait - mint a szabás és a díszítés összefüggéseit - felismerve, ezeket alkalmazzák a mai ruhákon.

A népi díszítőművészet hagyományainak mai ruházaton való alkalmazására kiváló lehetőséget jelent a mintás textilanyagok területe. Textiltervezésünkben a felszabadulás utáni években egy ideig még a kozmopolita formalizmus uralkodott és egy hazai textilgyárainkat meglátogató szovjet elvtársnő, Zvezgyina elvtársnő tanácsa kellett ahhoz, hogy a magyar népművészet mintáinak felhasználására mutasson rá. A Népművészeti Intézet a helyszíni gyűjtést ajánlotta, mint a népi textília megismerésének legjobb módját. A Textiltervező Vállalat felkérésére a gyűjtés megszervezését a Néprajzi Múzeum vállalta. A textiltervezők gyűjtése nagy sikerű volt és igen eredményes, amint erről az anyagból rendezett több kiállítás során meg lehetett győződni. A gyűjtés művészi és tudományos szempontból egyaránt váratlan mennyiségű

és szépségű anyagot hozott, a tervezők számára óriási élményt és felfrissülést jelentett, a tervezésben pedig egész új utakat indított meg. 1951. és 1952-ben összesen mintegy 75 rajzoló - valamennyi textilnyomással foglalkozó gyár tervezője - volt lo-lo napos gyűjtőúton, összesen mintegy 20 helységben. A gyűjtött rajzok száma az 1000-et felülhaladja. Minden helységbe egy kisebb csoport ment, akiknek utját néprajzos szakember - többnyire a Múzeum dolgozója - készítette elő, aki gyakran velük maradt a faluban. A néprajzosok feladata elsősorban az volt, hogy tervszerűen kiválassza a lerajzolandó tárgyakat, a legtipikusabb himzéseket és az ezzel kapcsolatos néprajzi gyűjtést elvégezze. Valamelyes gyűjtést maguk a textiltervezők is végeztek s mindegyik csoport a rajzok mellett értékes jelentést is hozott gyűjtőútjáról. A textiltervezőkkel való együttműködés valóban jó példa arra, hogyan lehet a néprajztudomány eredményeit a gyakorlatban, a gyári termelés területén is értékesíteni s hogy ez egyben milyen nyereséget jelent a tudomány számára is.

Ahogy a művészeti életünkben erősödtek a szocialista esztétika szempontjai, ahogy kiszorult a kozmopolita formalizmus, úgy fordult az iparművészet a népművészet felé. Az iparművészeti főiskolai hallgatók ma gyakori látogatói a Múzeumnak és buzgó rajzolói a Múzeumban őrzött gazdag anyagnak. De maguk a hallgatók között is látunk már olyanokat, akik a falu művészetét képviselik a főiskolán: mezőkövesdi hallgatót, kalocsai népviseletes leányokat.

Új iparművészetünk és népművészetünk első seregszemléje volt az I. Magyar Diszítőművészeti Kiállítás 1952. nyarán. Ezen a kiállításon már a tudatosan, szinte "iparművész"-módra folytatott népművészeti alkotások sem maradhattak ki és ennek eredményeképpen a legkiválóbb népi alkotók közül többet felvettek a Magyar Képzőművészek és Iparművészek Társulata soraiba. Ez az eredmény - a népművészet tudatos művelése, a szocialista mondanivaló előretörése - nehezen jöhetett volna létre anélkül az előzetes munka nélkül, amit a néprajz szakemberei, a Népművészeti Intézet, a Népművészeti és Háziipari Vállalat, a Néprajzi Múzeum az alkotókkal való foglalkozás terén végzett. S ez az előzetes munka mutatkozik meg abban is, hogy most, amikor a Moszkvába induló magyar népművészeti kiállítás anyagát készítjük elő, olyan bőven válogathatunk népművészetünk új alkotásai között, hogy az anyag máris méltóképpen világít rá arra, hogy népi demokráciánkban a művészetek felvirulnak s új felvirágzásnak indult a diszítőművészet is.

Kresz Mária

Müemléki feladatok

A Nagy Októberi Forradalom után az intervenció háború közepette 1918. ápr. 14-én Lenin aláírásával jelent meg az első műemlékvédelmi rendelet a Szovjetunió területén. Akkor, amikor az orosz proletáriátus és a dolgozó parasztság elkeseredett szabadságharcát vívta a Szovjetunió megteremtéséért, ezekben a sorsdöntő napokban a fiatal proletárdiktatura lehetőséget talált arra, hogy a műemléki ügyet először szervezze meg az orosz nép története folyamán. A proletárforradalom vezetői világosan látták, hogy a nemzeti műveltség milyen óriási jelentőségű a nép számára. Lenin mondta: "Feltétlenül minden erőfeszítést meg kell tenni, nehogy kulturánk alappillérei értékükből veszítsenek, hisz ezt a proletáriátus nem bocsátaná meg nekünk." Így indult el a Szovjetunió műemlékvédelme a súlyos harcok közepette azon az uton, mely minden nép előtt példaképpül állhat.

Hazánk szocialista építése korszakában a Szovjetunió példája nyomán a műemlékek ügyében nálunk is nagy változás történt. Új fejlődés távlatai nyíltak meg. A műemlékek fogalma kibővült. A művészi világi és egyházi építmények mellett ma már a védelem kiterjed a művészi értékű népi és ipari építkezésekre is. Gondunk van arra, hogy a védelmet olyan építményekre is kiterjesszük, amelyek nem művészettörténeti, hanem történeti szempontból értékesek /pl. Petőfi Sándor, Táncsics Mihály szülőházai/. Az ipari, népi és történeti műemlékekkel a felszabadulás előtt nem foglalkoztak kielégítően s az így előállott mulasztások súlyos, de népünk története szempontjából igen fontos feladatok megoldására serkentenek.

Ma a műemlékek a magyar dolgozó nép tulajdonába mentek át. Világos tehát, hogy e döntő körülmény műemlékvédelmünk legszélesebb körű megszervezését követeli meg. Ma már népünk jórésze tudja, hogy a nemzeti múlt értékei a történeti fejlődést tükrözik és haladó hagyományt jelentenek a jövő kultúra helyes építésében. A műemlék történeti forrás, éppúgy, mint az oklevél vagy a könyv, olyan értelemben, hogy az építészeti emlékek is közvetlenül világítják meg a magyar nép történeti szerepét. Maguk az épületek is a magyar nép munkája következtében jöttek létre.

De kiszélesedett a műemlékvédelem fogalma abban a tekintetben is, hogy nemcsak egyes alkotásokra terjed ki figyelmünk, hanem az épületek kisebb, nagyobb összefüggő csoportjára is, így az utcákra, terekre, városképekre. Tehát a település történeti és műemléki szempontjait is figyelembe vesszük. A budapesti Várnegyed egész területe különleges védelem alatt áll, ami nemcsak annyit jelent, hogy a szorosabb értelemben vett műemlékeket védjük, hanem arra is, hogy a változtatásokat, újjáépítéseket, átépítéseket a műemléki környezetnek megfelelően hajtjuk végre.

Az eddig elmondottakból következik, hogy a műemlékekkel kapcsolatos propaganda munka igen fontos. Minden erővel arra kell törekednünk, hogy népünk minél szélesebb rétegében tudatosítsuk azokat a szempontokat, melyeket éppen a magyar dolgozó művelődése, történeti tudása és érdeklődésének elmélyítése céljából akarunk megvalósítani a műemlékvédelemmel kapcsolatban. Ezt a célt szolgálja az a tervünk, hogy még ez év fo-

lyamán a népművelési szervekkel egyetértésben újjászervezzük a műemléki figyelőhálózatot és a muzeumvezetők figyelmét még fokozottabban irányítjuk a műemlékvédelem és a műemlékügy hathatós propagálására.

A helyes műemlékvédelem előfeltétele a műemlékek minél pontosabb, minden fontos adataira kiterjedő nyilvántartása, és a nyilvántartási adatok korszerű feldolgozása. A felszabadulás előtti műemlékvédelem e döntően fontos kérdést nem kezelte megfelelően, régi elavult jegyzékek alapján dolgozott, melyek távolról sem voltak alkalmasak a magyar műemlékvédelem megnövekedett igényeinek kielégítésére. Ma a Magyar Tudományos Akadémia irányításával munkaközösségek dolgoznak e hiány erélyes felszámolásán. Megyék szerint dolgozzák fel a műemlékek történeti, művészeti, tudományos kérdéseit. A múlt évben készült el Sopron-megye műemléki topográfiája, vagyis a megyében található műemlékek teljes leírása és értékelése. A kiadvány számos képpel és műszaki rajzzal készül. Megjelenése ezévből várható. Ugyanilyen munka folyik Komárom, Nógrád és Győr megyében, valamint Budapesten is. Ugyancsak Akadémiai munkaközösség foglalkozik olyan művészeti és műemléki adatok összegyűjtésével, melyek kiadott vagy kiadatlan egykori történeti forrásokban vagy irodalmi feldolgozásokban találhatók. Ezáltal is óriási, eddig jórészt figyelmen kívül hagyott adat-anyag gyűlt össze, mely a műemléki tudományos és népszerűsítő munkát nagymértékben segíti elő és támasztja alá.

A műemlékvédelem terén elért eredményeink azonban még távolról sem kielégítőek. A munka helyes irányban voltaképpen még csak megindult, de a céltól még messze vagyunk. Különösen műemlékeink fenntartása, helyreállítása terén igen sok teendő vár ránk, melyeknek megoldását csak megfeszített munkával, tudományos és népszerűsítő feladataink fejlettebb szervezésével érhetjük el. A 13/1949-es törvényerejű rendelet, melyben a fent kifejtett szempontok érvényesülnek, további finomítást és fejlesztést igényel. Az említett munkák nem önmagukért végzendők el csupán, tehát nemcsak azért, hogy műemlékeink helyzetén javítsunk, hanem azért is, mert a műemlékügy helyes szervezésének fejlesztésével értékeiknek tudatosításával dolgozó magyar népünk műveltségének színvonalát, munkakedvét, szocialista hazafiságát, békevágyát növeljük és mélyítjük el.

Entz Géza

Régészeti séta Visegrádon

A visegrádi Dunakanyar hazánk legfestőibb, táji szépségekben leggazdagabb pontja. A fenségesen hömpölygő folyam Esztergom alatt ér a lombos erdőkkel borított hegyek közé, hogy kanyart téve kifusson az alföldi síkságra. A hegyek közé zárt folyó, itt a kanyarban úgy tűnik, mintha egy hatalmas tó lenne. Partjain sűrűn következnek egymás után a kisebb és nagyobb községek. Ezek között fekszik hazánk történeti emlékekben egyik leggazdagabb falucskája, - Visegrád - a magyar Pompei. Itt a föld alatt van eltemetve az egykori város. Itt állottak a főurak palotái is, akik igyekeztek a királyi udvar melegénél sütkérezni, miután az anjou Károly Róbert király idehelyezte székhelyét. Itt tartották 1335-ben a híres visegrádi királytalálkozót, ahol a magyar, cseh és lengyel királyok szövetséget kötöttek a közös ellenség, a Habsburg hatalom ellen. A szerződés lehetővé tette, hogy magyar és cseh területeken át - a kizsákmányoló bécsi utvonalat mellőzve - bonyolításuk le a nyugat felé irányuló kereskedelmet. Ezzel közös erővel, hosszú időre megakadályozták a Habsburgok keleti terjeszkedését. Itt zajlott le hazánk történetének egy fényes haladó korszaka. Itt őrizték két évszázadon keresztül, a magyar királyi hatalom szimbólumát, a koronázási jelvényeket. Itt élt a legszivesebben, innen uralkodott és irányította a haza sorsát, szervezte fekete seregét, a külső és belső ellenség ellen Mátyás király.

A gazdag, színesen beszélő, okleveles emlékek adataiból tudjuk, hogy itt egykor, - a királyi udvar körül, - élénkforgalmu, nagy város állott. Volt idő, mikor Visegrádon verték a magyar pénzt is. Ennek a nagy hatalomnak ma már csak kevés nyoma látszik. Fent a hegytető magasán, a komoran emelkedő, az egész vidéken messzi uralkodó Fellegvár romjai és a Duna partján a Salamon torony, monumentális falai állanak. Föld fedte be azonban a rómaiak lakóhelyét, a szlávok és az árpádkori magyarok települését és Mátyás híres palotáját is, honnan így keltezte levelét az egykori kortárs, egy külföldi követ: "Visegrádról, a földi paradicsomból" A sok pompát, gazdagságot, fényt, örömet, de bánatot és szenvedést, verítéket is látott épületek falaiból, néhány éve alig látszott valami a föld felett. Mindent eltemetett a pusztulás, a hódító elnyomók uralma, a 150 éves török dúlás és az utána következő, még hosszabb Habsburg gyarmatosítás korszaka.

A tudomány és a nemzeti érzés azonban nem nyugszik. Tudósaink, - történészeink és régészeink, - lelkes kutató és feltáró munkája nyomán, lassan újból kibontakozik a régi kép, a városba érkező szeméi előtt.

De vegyük sorjába történeti emlékeinket és nézzük meg először a legpompásabbat és leghiresebbet, Mátyás király palotájának maradványait.

Az ásatásokat 1934-ban kezdték el, lassan vontatottan haladtak. Szocialista építésünk tudta csak ezen terület igazi jelentőségét értékelni. Felszabadulásunk óta, itt is ütemesebben csáng a csákány, zörög a talicska. Tervszerűen, lépésről-lépésre bontják ki a maradványokat, ismerjük meg történetünk egyik leghaladóbb korszakának életét. Nyaranta kis csoportokban dolgoznak a kutatók, vizsgálják, mérik a falakat, készülnek a rekonstrukciók védik a 400 éves földtakaró alól előkerülő leleteket.

A hajóállomásról indulunk el, a Salamon torony aljából, kezünkben az egykori kortárs soraival:

"....Visegrád városa....Budától nyugatra öt mérföldnyire a Duna partján, párducokban/vadmacskák/ és más vadakban bővelkedő erdő tövében épült. A város homlokterében a keleti tájon fölséges, kinondhatatlan szép fekvésű, igazán fejedelmi palotát emeltek, mely egymaga egyszerre négy királynak és azok összes kísérfőinek és szolgálattevőinek kényelmes szállást nyújtott. Mondják, hogy 350-nél több szobát foglalt magában...."

Valóban, a palota a hegy oldalán, az országút mellett fekszik, mely valószínűleg a palotát övező várfal maradványai felett halad. Az épületek mintegy 800 méteres hosszúságban, lépcsősen vannak a hegyoldalra építve. Egymás felett négy-öt terraszos emelet sor huzódhatott, ebből eddig három terraszt tártunk fel. A palota három nagykiterjedésű szárnyra oszlik: az L alakú Mátyás, a hosszukás Beatrix-paloták tömbjére és a kettőt összekötő kápolna területére. Az épületek körül a régi leírások szerint sok liget, függőkert és füves udvar volt.

Az L alakú északi palota közepén foglal helyet Mátyás király híres diszudvara. Az udvart mind a négy oldalán csucsives ablakokkal áttört folyosó ölelte körül. Itt még egy évvel ezelőtt lázas építkezés folyt, szorgos munkáskezek hordták a maltert, téglát és egyéb építőanyagokat, készítették az állványzatot, hogy újból megépítsék, helyreállítsák azt, amit az erőszak rombadöntött. Az egykor fedett, két oldalán ülőfülkés folyosón előresietve, a kerengő épülő falait pillantjuk meg. Itt a fal egy teljes szakasza megmaradt, alul Zsigmond uralkodásának idejéből félköríves lezárású ülőfülkékkel és felül Mátyás idejéből a boltozat tartó gyámjainak maradványaival. Az ásatások alkalmával a földön hevert leszakadt állapotban a boltozat összes faragottkő darabja. Ezeket most visszahelyezik eredeti helyükre, hogy legalább kis szakaszon fogalmat nyerjünk az épület régi állapotáról, pompás kialakításáról. A folyosó magasan szökik az ég felé és változatosan kialakított hálós boltozattal zárul. Az ablakokon keresztül megpillantjuk az udvar közepén álló "Muzsák kutjának" vörösmárványból faragott medence-lapjait. Ezeken gyümölcsfűzér keretelésben Magyarország és a Hunyadiak címerei láthatók. A dúz virággirlandok, fűzerek és szalagok közé helyezett körték, almák, barackok, diók, buzakalászcsonók és cserleveses makkfürtök olyan finoman faragottak és természetszerűek, hogy úgy tűnik, mintha valódiak lennének. A medence közepén talapzaton, alján díszesen faragott két tányér állott. A szökőkút csucsán egy hétfejű Hidrán lovagoló kis Herkules alakja állt. A Hidra fejeiből egykor hét vékony sugárban szökött magasba a víz, hogy a nap sugaraiban szivárványszínekben játszva, vízfüggönyként csurogjon alá a tányérokba. A figura és a tányér ma a kis múzeumban van felállítva, mert nem bírná az idő viszontagságait. Itt találjuk mindazokat a faragott és díszített maradványokat, használati tárgyakat: edényeket, fémeszközöket, fegyvereket, melyek az ásatások folyamán a földből előkerültek. Ezek mind az egykori fényes udvari élet mesélő emlékei.

Az udvaron, az árkaDOS kerengő falai alatt kőpadsor huzódik. Felette most helyezték vissza eredeti helyére az emeleti erkély reneszánsz "bábos korlátját." Ezeken a padokon üldögélt valaha, és itt, az egykor árnyékos helyen, a meghitt csendben vitatkozott barátjaival - a tudósokkal - Mátyás király. Talán itt születtek híres építkezéseinek tervei, itt mutatták be a művészek kőbefaragott, fára festett, vagy fémbe álmódott remekeiket. Itt köszönhette meg a pazar kutat és szoborművet készítőjének, az olasz földről hazánk-

ba szakadt Giovanni Dalmata mesternek és azoknak, kiknek neveit senki is sejtethetjük, műveiket nem ismerhetjük, mert még vastag földtakaró fedt el a kíváncsi kutató szemét elől.

De olvassuk tovább az egykori kortárs, Oláh Miklós történetíró sorait: "...A tér közepén vörsmárványból csodás művészettel készített kut emelkedik a muzsák szobraival ékesítve, te-tején márványtömlőn ülő Cupidó szobor /a szomazédos hegy forrásából csatornákon vezetett/ kitűnő és hűs vizet szöktet fel, mely azután csöveken a legkedvesebb csobogással márványcsészébe, majd innen egy kerek medencébe hull alá. Ebből a kutból a híres Corvin Mátyás király parancsára, ünnepélyes alkalmával - mint az ísöktől értesültem - felváltva majd fehér, majd vörös bor folyt, melyet a hegy aljában a vízvezetékekbe ügyesen beöntöttek. E helyen maga király szokott tavaszi és nyári napokon nyíló virágok kedves környezetében sütkérezni, friss levegőt szivni, lakomázni, néhanapján követeket meghallgatni, vagy választ adni..."

A nagy király úgy pártolta a művészeteket, mint talán előtte senki; magyar, olasz, dalmát mesterek dolgoztak udvarában. Itt Visegrádon a művészet még követi a régi hagyományokat, de új tartalommal, élétel telik meg. A középkori román stílus nehézségét, a gótika misztikus homályosságát egy világos, észszordí művészet váltja fel. Ez a művészet már nem volt vallásos szellelőmű, világi célokat szolgált; a feltörekvő polgárság számára palotákat, hidakat, egész városokat tervezett és emelt. A művészek tokban boncoltak, hogy megismerjék az életet és az emberi tés-tet. Mátyás király elképealései alapján ennek az új művészetnek a termékeivel díszítették a palota régi falait, termeit. Az új stílus segítségével a haladás gondolatát terjesztették, mely há-zánkban a török hódoltságig hatalmas és fényes emlékeket alkotott. Az elhaló régi és a születő új stílusok harmonikus egységét, a haladó művészet alkotóerejét is mutatják a visegrádi ásatások. Megilletődve szemléli itt a látogató az emlékeket és gondol a nagy nemzeti királyra, akit tettei, alkotásai nyomán, népét sze-rető, haladó egyéniségnek érez.

Sétáljunk tovább, nézzük meg, mit is tárt fel eddig a kumeket kőkandallók segítségével fűtötték. Az egyes emeletek között kényelmes lépcsők szolgálták az összeköttetést. Az eddigi feltárások folyamán előkerült már a Mátyás szárny legnagyobb része. A Beatrix szárny területén csak most kezdődtek meg az ásatások, ahol megtaláltuk a palota díszes feljárójának egy szakaszát. A kilenc lépcsőfok széles és 24 m hosszú fölépcső a hatalmas méretű fogadások pompáját bizonyítja. Itt is beigazolód-tak a régi feljegyzés szavai: "...A kaputól lea és egynéhány lépés távolságban mintegy 40 fokból álló 7 vagy 8 láb széles kő-lépcső kezdődik..."

A lépcső vonalán végighaladva feljutunk a kápolnához. Ez egy templomnak is beillő hatalmas épülettömb, előtte egy nagy vörös téglapadlóval borított függőkert volt. Innen csodás kilátás nyílik a szemben fekvő Nagymarosra és a Börzsöny hegyvonulataira. A kápolnában mintás téglapadlót találtunk, a leletek tanúsága szerint finom faragású, fehér márvány szobrászati dísszel volt berendezve.

Itt megláthatjuk, hogy milyen nagy munkát végeztek a palota építői. A hegy oldalából, a sziklából faragták ki az épületek helyét s az így nyert követ használták fel építőanyagul.

Az épületekben folyó életet a vízművek pontos működése biztosította. A meredek hegyoldalról, esőzések alkalmával lezuduló víztömegek elvezetésére nagy és fejlett technikájú vízműveket, csatornahálózatot építettek. Volt a palotában emésztőtelep, gőzfűrdő is. A csatornázás fontosságát mutatja, hogy az 1543-ban bekövetkezett pusztulás után, mikor ezek fenntartásáról nem gondoskodtak, a víz a magával hozott törmelékeket a falak között lerakva, hordalékkal feltöltötte az épületek belsejét. A XVIII. sz. elején már csak az emeletek álltak ki a földből. Az újratelepülő közösség német lakói kőbányának használták a romokat. A XX. sz. elején a terület újra belesimult a hegyoldalba és ellepte az erdő. A kutatók gyakorlati szemé is csak hosszasan keresés után találta meg az addig emlékek hiányában szinte tulzottnak tűnő régi leírásokban olyan hatalmasnak mondott épületek helyét és kezdte meg ezek kibontását a földből.

Visegrádon ma sok fiatal régész tanul s szerzi meg a gyakorlatot ahhoz, miként kell az egymásrahalmozódott rétegekből kiolvasni azt, hogy milyen élet folyt annak idején a palotában. Milyen tárgyakat használtak, hogy volt a palota berendezve és milyen nagy volt a különbség a szolga és az uralkodó-réteg élete között.

Az évek során egész kis nyári-egyetem alakult itt ki a fiataloknak. Lelkes munkájukat az ott üdülő dolgozóink nagy érdeklődése kíséri, mert feltárul, kibontakozik előttük a magyar múlt egyik nagy emléke s ez még szebbé, kellemesebbé teszi az üdülést, melyet a szocializmust építő népi demokráciánk teremtett számukra.

Héjj Miklós

A Történeti Múzeum régészeti feladatai

Ez év februárja óta a muzeumi területen folyó munka irányítását a Népművelési Minisztérium most megszervezett Muzeumi Főosztálya végzi. Korai lenne talán már most felmérni, hogy mit jelent ez valamennyiünk munkája szempontjából. Ezt annál kevésbé tehetjük, mivel máig nem történt illetékesek részéről megnyilatkozás arról, hogy a Főosztály miben látja feladatát és mi módon kívánja azt végrehajtani. De arról már beszámolhatunk, hogy eddig mit tapasztaltunk, mit tartunk ebből helyesnek és mit várunk.

Már most nyilvánvaló, hogy a Főosztály a muzeumi terület elvi irányítását kívánja kézben tartani és nem gondol arra, hogy a Főosztálynak tudományos intézet jellegét adja. A Muzeumi Központtal kapcsolatban ez a gondolat fennállásának egész ideje alatt napirenden volt. Okkal, vagy ok nélkül, ezt itt felesleges volna vitatni, tény azonban, hogy a Muzeumi Központ és főként az országos múzeumok közötti helyes viszony kialakulását ez eléggé zavarta. Helyes, ha ilyen és ehhez hasonló kérdéseket minden kétséget kizáróan döntünk el és tisztázzuk, mi a feladata a Főosztálynak, mi az országos és

ni a vidéki muzeumainknak. Az építő együttműködésnek ez alapvető feltétele.

Látjuk azt is, hogy a Főosztály az elvi irányítást amuzeumi területen dolgozó legjobb erők bevonásával, véleményeik meghallgatásával végzi. Sok nehézséget kiküszöbölhettünk volna, ha ezt az elvet a Muzeyumi Központ fennállásának egész ideje alatt következetesen megvalósítja. Ennek a gyakorlatnak előnyei kézenfekvők. Az országos feladatok felmérése, azok végrehajtásának lehetősége, ütemezésük, a végrehajtásuk módja, mind olyan kérdések, amelyek megoldásának ez a legjárhatóbb és legeredményesebb utja.

Az eddiginél tervszerűbbnek látjuk a muzeumok népművelő munkájának szervezését. Országos és vidéki muzeumaink felé egyaránt szóló ieladat volt ez már a Muzeyumi Központ ideje alatt is. Azt is elmondhatjuk, hogy tudományos dolgozóink ezt a munkát szívesen vállalták. Mindezek ellenére legalább is a Történeti Muzeyumban nem vált ez a feladat muzeumi munkánk szervezésévé annyira, amennyire ezt az ügy fontossága megkívánta volna. Nem volt a Muzeyumon belül olyan csoport, amely népművelői munkánk szervezését, propagandáját, stb. kézbén tartotta volna. Kétségtelen, hogy az elmúlt év végén komoly lépések történtek a Muzeyumi Központ részéről e hiányosságok kiküszöbölésére s bizonyos, hogy munkánk ezen a téren határozottan javult is. Az 1953. évi munkaterv készítéséhez a Főosztály részéről adott szempontok megszabták a feladat reánk eső részét. Minden dolgozónak tudja, hogy mit kell végzenie a muzeumi munkának ezen a területén. A Főosztály részéről pedig megkapjuk azt a támogatást /vetítőgép, stb./, ami a jó munka elvégzéséhez szükséges.

Látjuk továbbá azt, hogy az országos muzeumok szerepe a maguk szűkebb szakterületén, jelentőségében országos viszonylatban megnőtt. A Történeti Muzeyum esetében ez azt jelenti, hogy a régészet szempontjából főtanácsadó és kivitelező szervvé válik. Megszervezi és ellátja a szakmai továbbképzést és a raktárrendezések munkáját. A régészeti adattári munka országos megszervezése, a leletmentő munka irányítása is feladatává vált. Ezzel kapcsolatos az is, hogy a Régészeti Központi Könyvtár köteles a vidéki muzeumok szakkönyvellátását is megszervezni és a költségvetési keret lehetőségeihez képest a szükségletet kielégíteni. Átvette a Történeti Muzeyum a Szovjet Régészet kiadványsorozatának szerkesztését és kiadását. Ez a szakmai továbbképzéshez szükséges dokumentáció tervszerűbbé tételét jelenti. Az Országos Történeti Muzeyum irányítja a Központi Régészeti Restaurátori Műhely munkáját is.

Magát a tényt, hogy t. i. vidéki muzeumainkkal a régészet vonalán szorosabb kapcsolatokat építhetünk ki, igen örvéndetesnek találjuk, Valószínű, hogy vidéken dolgozó katarsaink is örvémmel veszik azt a lehetőséget, hogy szakmai vonatkozásban, közvetlenül fordulhatnak ahhoz az anyaintézethez, amely a multban is, lehetőségeihez képest, nyújtott támogatást részükre. Ennek a közvetlen kapcsolatnak a Nemzeti Muzeyum multjában tiszteletreméltó hagyományai vannak, amelyek felélesztése és szervezetté tétele szakmai vonalon muzeumi munkánk komoly fellendülését indíthatja el országos viszonylatban is.

Ebben a vonatkozásban még kialakulatlan a Főosztály vidéki és fővárosi osztályainak az országos, valamint a vidéki muzeumokkal való kapcsolata. Milyen mértékű és hogyan történik a Főosztály részéről az ellenőrzése annak a munkának és irányító sze-

repnek, amelyet az országos muzeumok a vidéki muzeumok felé szakmailag ellátnak? Milyen munkákat végeztethetnek el, milyen rendelkezéseket adhatnak ki az országos muzeumok saját hatáskörükben, a Főosztály előzetes engedélyének kikérése nélkül? Néhány, a közelmúltban felmerült kérdés pontosabban rámutat arra, hogy mire gondolunk.

A Főosztály elrendelte négy, legnagyobb vidéki muzeumunk régészeti raktárainak rendbehozását. Restauráltassunk, azonosíttassuk és leltározzuk be az ott lévő leleteket s gondoskodjunk a megfelelő raktári elhelyezésről. Felmérve a feladatokat, elkészítettük a pontos ütemtervet, költségvetési és személyi javaslatokat is megtettük. A végrehajtás során, a vidéki szaktársak kirendelésénél már nehézség támadt, melyik intézmény, vagy osztály küldje ki őket a munka elvégzésére. Ugyanezekkel a munkákkal kapcsolatban felmerült annak szüksége, hogy új raktári állványokat Budapesten készíttessünk. Ki eszközölje a megrendelést, a Történeti Múzeum-e, amelynek költségvetésében erre fedezet nincs, vagy a Főosztály?

Vidéki muzeumvezető kartársunk keresett fel azzal a kéréssel, hogy muzeumának restaurátori műhelyét szereljük fel, illetve egészítsük ki s ezen kívül a munka végzésére szükséges anyagokról is gondoskodjunk. A Főosztály szóbeli utasítására jelentkezett nálunk. A kérdés természetesen nem egyszerű, hiszen ehhez ismernünk kellene valamennyi vidéki muzeumban lévő restaurátori műhely állapotát és a rájuk váró feladatokat s ismernünk kellene az erre a célra rendelkezésre álló hitelkeretet. Semmiféle elvi döntésről ebben a kérdésben nem tudnak, így intézkedni sem állott módunkban. Bizonyos azonban, ha a szakmai irányítást az országos muzeumok végzik, akkor ez a feladat is rájuk hárul s csak a fentiek ismeretében tehetnek javaslatot, vagy intézkedhetnek pl. a restaurátori műhelyek ellátásának ügyében.

Elkészítettük vidéken dolgozó kartársaink szakmai továbbképzésének ütemtervét és az erre vonatkozó személyi javaslatokat. Az évi tervünkre adott megjegyzésekben a Főosztály tervezetünket elfogadta. Itt ismét az a kérdés, hogy vidéki kartársainkat ki értesítse arról, hogy szakmai továbbképzésük ügyében milyen módon kívánunk eljárni, milyen időközökben jövünk össze s számunkra fontos az a kérdés is, honnan fedezzük azokat a költségeket, amelyek a szakmai továbbképzést szolgáló összejövetelek megrendezésével együttjárnak.

Rámutathatunk még arra is, hogy érvényben vannak olyan központi rendelkezések, amelyek az új helyzetben bizonyos mértékig feleslegesek s csak az adminisztrációt növelik. Például eddig tudományos feldolgozás céljaira vidéki gyűjteményből, akármilyen rövid időre, leleteket csak a Központ engedélyével hozathattunk Budapestre. Ez az új helyzetben feleslegesnek látszik s bizonyára több ilyen intézkedés is van. A fenti néhány példa, úgy véljük, eléggé rávilágít arra, hogy a Főosztálynak az országos és vidéki muzeumokkal való kapcsolatát, az eddiginél világosabban meg kell határoznia.

Természetesen van a folyamatban lévő átszervezésnek egy számunkra nem közömbös másik oldala is, nevezetesen, hogyan látják vidéki kartársaink a fenti kérdéseket? Mert mi a helyzet? Igen lényeges kérdésekben a Főosztály közvetlenül irányítja őket /népművelési feladatok, kiállítások, évi terv, költségvetési kérdések, stb. Visszont attól függően, hogy hány gyűjteményrésze van a vidéki muzeumnak, annyi országos muzeumnak van irányító, esetleg rendelkező szerepe a vidéki muzeumot illetően. Egy felsőbb hatóság helyett tehát legkevesebb két és legtöbb esetben pedig hat felettes is van. Joggal vetik fel a kérdést, hogy miután a Múzeumi Központtal kapcsolatos adminisztrációt is alig győzték, mi lesz ezután? Minden azon mulik, hogyan hangolja össze a Főosztály a vidéki muzeumokat érintő terveit az országos muzeumok munkájával, határozottan kijelölve

nak, annyi országos múzeumnak van irányító, esetleg rendelkező szerepe a vidéki múzeumot illetően. Egy felsőbb hatóság helyett tehát legkevesebb két és legtöbb esetben pedig hat felettese van. Joggal vetik fel a kérdést, hogy miután a Múzeumi Központtal kapcsolatos adminisztrációt is alig győzték, mi lesz ezután? Minden azon mulik, hogyan hangolja össze a Főosztály a vidéki múzeumokat érintő terveit az országos múzeumok munkájával, határozottan kijelölve szerepeiket. De erről vidéki katrásainknak is tudniok kell. Minden jószándékunk visszájára fordul, ha a hatásköröket pontosan meg nem határozzuk. Csak így akadályozhatjuk meg a keresztbeszervezéseket és esetleg egymásnak ellentmondó rendelkezések életbeléptetését.

Ami az országos múzeumokat illeti, kétségtelen, hogy országos szakfeladatok ellátása komoly munkatöbbletet jelent a múzeumok dolgozóinak, ideértve a gazdasági hivatalokat is. Ennek eleget tenni ezidőszerint csak az egyéni kutatómunka bizonyos mértékű korlátozásával lehet. Bizonyos, hogy a feladatok egyrészt idővel /reméljük rövid idő alatt/megoldjuk.

A szakmai továbbképzéssel nagymértékben pótolható a jelenleg fennálló szaktudásbeli hiányosság s ezeknek a kiküszöbölésével és a jólképzett fiatal gárda múzeumaikba állításával sok olyan feladat, amelyet az országos múzeumoknak kell megoldani, jól elvégezhető lesz a helyi erővel. Belátható időn belül a raktározás kérdései is megoldást nyernek. A gyakorlat azt is megmutatja majd, hogy országos feladataink végzését, hogyan tudjuk a legkevesebb adminisztrációval megoldani. Célunk az, hogy vidéki múzeumaik valóban a népművelés fontos eszközei és a tudomány korszerű művelésének vidéki központjai legyenek. Ez megéri valamenynyünk számára azt a munkatöbbletet, amit a múzeumügy további fejlődése érdekében, azt hiszem, mindannyian szívesen vállalunk.

Szándékosan mutattunk rá élesebben azokra a kérdésekre, melyek eredményes munkánkat ezidőszerint, kisebb-nagyobb mértékben akadályozzák. De tudjuk, hogy a múzeumi munka átszervezése nem történhet meg máról holnapra s hiba lenne nem élni a lehetőséggel, hogy a felmerült nehézségekkel menetközben ne foglalkozunk és ne tegyünk kísérletet azok kiküszöbölésére.

Párducz Mihály

Beszámoló az Iparművészeti Múzeum multjáról és jelenlegi állapotáról

Az Országos Iparművészeti Múzeum 1872-ben jött létre abból az anyagból, amelyet 1868-tól kezdve a Nemzeti Múzeum Történeti Tárában, mint iparművészeti anyagot külön kezeltek. Az akkori tudományos dolgozók kézi könyvtárából lo évvel később kialakították a múzeum könyvtárát is. Jelenlegi Üllői-uti palotájá Lechner és Pártos terve és kivitelezése nyomán 1896-ban készült el és a gyűjtemények, valamint a már akkor nagyforgalmu könyvtár azóta itt nyertek elhelyezést.

A muzeum célja ebben az időben már nemcsak a műipari termékek gyűjtése, hanem a fejlődő magyar kézműipar és az egyéni iparművészek munkásságának fejlesztése volt. Ebből a célból az akkori vezetők jelentős összegekért külföldön vásároltak, pl. butorokat hoztattak Angliából és más iparművészeti tárgyakat az akkori európai művességek élén járó Franciaországból.

Természetesen ez a tevékenység erősen magán viselte az öncéluság bélyegét, hiszen a fennálló társadalmi rendnek nem állott érdekében, hogy a muzeumot ténylegesen a dolgozó nép közkincsévé tegye. Így a benne folyó tudományos és muzeumi tevékenység egy egészen vékony réteg erősen polgári színezetű művelődését szolgálta, illetve egyéssék egyéni szórakozását jelentette. Így teljesen érthető, hogy a dolgozók érdeklődése a muzeum iránt minimális volt, elsősorban azért, mert a bemutatott kiállítások anyaga és főképpen a kiállítások módja az ő életüktől, tehát a való élettől távol volt.

Meg kell állapítanunk, hogy a mélypont a két világháború közötti időszakban következett be. Az első világháború előtti időszakban ugyanis az Iparművészeti Múzeum munkásságában találunk aránylag haladó vonásokat. A század első éveiben még rendszeresen tartották vezetéseket a gyűjteményekben, különös tekintettel az iparosokra és azok családtagjaira. Számos ismeretterjesztő előadás hangzott el, melyeket olcsón kis füzetekben is lehozta. A Horthy-féle rend azonban még ezt a lassu és tipikusan polgári fejlődést sem nézte jó szemmel. Ennek a kormányzatnak kulturpolitikája hibát követett el az Iparművészeti Múzeummal szemben is, amikor azt lényegében megszüntette s mint "iparművészeti tárat" csatolta az Országos Történelmi Múzeumhoz. Ezáltal a muzeum teljes elszorvadásra volt ítélve, fejlődése ebben az időszakban teljesen megállt, az élettel való kapcsolata megszakadt.

A muzeum életében még a felszabadulás után sem állt be azonnali fellendülés. Csak amikor a fordulat éve bekövetkezett és a Párt útmutatása nyomán haladó kormányzat a dolgozó nép támogatásával az országot egyre erősebbé és szilárdabbá tette, adta vissza népi demokráciánk a muzeum önállóságát és hathatós segítségével, eddig soha nem tapasztalt bőkezűséggel támogatja munkájában /ennek egy személtető példája: 1896-ban a muzeum saját, leltári anyaga 10.000 db volt, ma 45.000/. A muzeum ismét talpra állt.

A muzeum mai munkája

A muzeumnak a következő osztályai vannak: kerámia, textil, ötvös, butor osztályok, továbbá bőr- és vegyes gyűjteménycsoport, könyvtár és adattár. A főigazgatói hivatal irányítása alá tartoznak közvetlenül az adminisztráció, nyilvántartás, megbízott szakértők, gazdasági hivatal, műszaki dolgozók, teremőrök, hivataloságok. Minden osztályhoz egy-öt emberrel dolgozó restaurátor-kiegészítő üzem tartozik. A Keletázsiai Művészeti Múzeum és Nagytérenyi Kastélymuzeum külön osztályokat jelentenek. Evvel az apparátussal kívánja a muzeum feladatait megoldani.

A muzeum célkitűzése:

I./ Az iparművészettörténetkutatás tudományának pártunk irányvonala szerinti átértékelése, elmélyítése és továbbfejlesztése országos méretekben, az iparművészet haladó hagyományainak feltárása, eredményeinek a dolgozó tömegekkel való minél szélesebb körű ismertetése, előadások és kiállítások formájában, alapul véve a Szovjetunió tudományos tapasztalatait s ezeket is a

dolgozók között terjesztve. Ezek érdekében a legszélesebb körű propagandamunka kifejtése.

2./ A muzeum nagy és nagyértékű gyűjteményeinek megőrzése, tervszerű céltudatos gyarapítása, konzerválása, restaurálása. Megfelelő raktározás és leltározás, a tudományos munka megköny-nyítése céljából.

3./ Népgazdaságunk munkájába a muzeum szakvéleményekkel, kiviteli és egyéb műtárgyellenőrzési munkákkal áldozatkészen kapcsolódik bele, továbbá szaktanácsadással, anyag kölcsönadásával a termelőterület, egyéni iparművészet, textil és kerámia-üzemek tervezőinek segítségére siet.

Utóbbi időben elért nagyobb eredmények.

1./ A felszabadulás után, kisebb átmeneti kiállításoktól eltekintve, a muzeumban 1951. májusában nyitlak először állandó kiállítások: "A kerámiaművesség története" és "Textiltechnika". Ezek ma is nyitva vannak, azóta azonban a muzeum számos kiállításban mutatta be a művészi művességek fejlődését. Azóta nyit meg a "Művészi bőrmunkák Európában", "Ujabbkori európai ötvösművészet", "India", "Magyar kerámiaműhelyek" "XVIII-XIX. századi polgári magyar bútorművesség" kiállítások, továbbá az időszakos kis "Magyar himzések", "Borát" kiállítások, a mai tárgy "Felszabadult iparművészet" kiállítása és az "Óra fejlődéstörténete" kiállítás. Valamennyi elmélyedő kutatómunka eredménye, melynek nehézsége, hogy teljesen új utakon kellett járnia. A kiállítások hiányosságai ellenére is el kell ismerni, hogy ilyen típusú kiállítások Magyarországon még nem voltak.

2./ Megindult a szovjet szakdokumentáció rendszeres gyűjtése. /Könyvek, folyóiratok, cikkek, fényképek/. Az Iparművészeti Múzeum ma ennek szinte egyetlen gyűjtőhelye az országban. Megindult az orosznyelvű szakcikkek felkutatása és lefordítása. A muzeum ezekből összeállította a "Szovjet iparművészet" c.kb.100 oldalas kiadvány s ezzel ezen a területen uttörő munkát végzett. A Képző és Iparművészeti Tudósító iparművészeti tárgyú cikkeit összeállítjuk, szerkesztésében részt veszünk. Több ismertető előadást tartottunk a szovjet iparművészetről.

3./ 1951-ben az iparművészettörténeti munkaközösség megalkotásának gondolata a muzeumból indult ki. A munkaközösség meg is alakult és munkáját nyomon követte a Régészeti Művészet-történeti és Éremtani Társulat iparművészeti szakosztályának megalakulása, ami szintén nagyrészt a muzeumra támaszkodik. Ennek keretében a muzeum dolgozói számos előadást tartottak. A Képző- és Iparművészek Szövetségének iparművészeti szakosztálya is támaszkodik a muzeum munkájára, pl.: az Első Iparművészeti Kiállítás inspekcióját és vezetését teljes egészében a muzeum látta el, előkészítésében erőteljesen részt vett, ami egyben a muzeum egyik kapcsolatát jelentette mai, élő iparművészetünkkel.

4./ A muzeum felszámolta a régi muzeológiának azt a hiányosságát, amely csak kiemelkedő díszdarabokat gyűjtött, ezeket is csak a múlt század közepéig. Felismerte, hogy kötelessége az imperializmus korának pusztuló és eltűnőfélben lévő művészeti emlékeinek felgyűjtése, és pedig nemcsak az uralkodó osztályok számára készült remekműveké, hanem a dolgozó és polgári

részek hasonló tárgyai is. Ezért megindította a "150 év" mozgal-
mát, ehhez aktívákat szervezett. A gyűjtött anyagból kiállítást
rendezett. Csak 1952-ben sikerült megvalósítani a tudományos dol-
gozók nagyobb számú vidéki kiküldetését. Ennek a mozgalomnak foly-
tatása az üzemek kötelespéldány beszolgáltatásának megszervezése,
amiből sok eredményt várunk, mert egyben az üzemekkel való kapcso-
latot is elmélyíti. Ezt a követelményt Kubinyi Ágoston már 1848-
ban hangoztatta, - de csak népi demokráciánk valósította meg.

Itt emlitem meg, hogy a régiebb időkre vonatkozólag a muze-
um gyűjteményei egyszerű, mindeandapi használati tárgyakban igen
szegények lévén, a muzeum csak úgy láthatta el történelmi kuta-
tásainak sztálini meghatározás szerinti feladatát, a dolgozók tö-
megei életmódjának feltárását, hogy bekapcsolódott más muzeumok
ásatási tevékenységébe.

5./ Hosszu ideig a kiállítások látogatottságának alacsony
volta volt a muzeum legszűkebb keresztmetszete. Mult évben megal-
kult a Muzeumi Bizottság, a kerületi üzemek tagjaiból. Az alakuló
értekezleten 138 dolgozó vett részt. A muzeum munkatársai eljártak
a kerületi üzemekhez szakelőadásokat tartani, terjesztik az ipar-
művészet ismeretét, és erősítik a termelő területtel való kapcso-
latokat.

A muzeum más módon is súlypontnak tekinti a tömegekkel való
kapcsolatot. Nagy magyar történelmi filmjeinket rendszeres tárgy-
kölcsonadással, szaktanácsadással segíti. Egyes szakmák, pl.: a
bördíszművesség szakszervezetének állandó tanácsadója illetékes
dolgozónk. Patronáljuk a vidéki általános iskolák iparművészeti
szakkörét. A Főiskola valamennyi szakosztályát folyamatosan se-
gitjük. A muzeum legutóbb a Rákosi Mátyás Művek vasművészeti ki-
állításának rendezésébe is bekapcsolódott, stb.

Elitést kell tenni a társadalmi élet felélénküléséről is,
aminak kézzelfogható jelei pl.: a kulturterem megteremtése, szak-
szervezeti könyvtár felállítása, kulturbrigád, zenekar és szín-
játszócsoporthoz szervezése, nagyméretű épületdekoráció készítése,
rendszeres művészettörténelmi oktatás a fizikai dolgozók számára,
kollektív tanulmányi kirándulások; muzeumok, ásatások, vidéki vá-
rosok megtekintése, stb, stb.

Ezekben foglalom össze a muzeum jelenlegi állapotát. Bár
eredményeink nem adnak okot elbizakodásra, meg kell állapítani,
hogy hibáinkból és nehézségeinkből nem egyet leküzdöttünk már és
a többi legyőzése elé is bizalommal nézünk. Munkánkhoz erőt ad a
szocialista felelősségtudat, a szocialista hazaszeretet és Pártunk
és államunk bizalma, amellyel a tudományos élet egy fontos erődjét
és egyben a nép vagyonának jelentős részét bízták ránk.

Dobrovits Aladár

Órakiállítás

A Magyar Nemzeti Múzeum - Iparművészeti Múzeumban március 7.-én órakiállítás nyílt meg. A kiállítással kapcsolatban történelmi visszatekintéssel vázoljuk ezt a felfelé vezető utat, amelyet az időmérés terén a legősibb kortól napjainkig 5.000 év alatt megtett.

A legősibb időmérő eszköz a napóra: vízszintes felületre merőlegesen állított pálcza, melynek árnyékossza a nap mindekorai állását jelzi. Az antik napóra kőből kivájt félgömb, vízszintesen a zenit felé állítva centrumába árnyékvető táska, mutató van behelyezve. Az az ut, amelyet az árnyék csúcsa a kivájt felületen megtesz, tulajdonképpen a napnak az égbolton megtett útját jelzi. Görögországban az első nyilvános napórát időszámításunk előtt 550-ben állították fel. Kezdi a zsinóron függő gyűrűalakú fémpapóra, melynél a nap sugara a területén furt nyíláson át vetődik a gyűrű ellentétes oldalának belső felére. A napóra még akkor is használatban volt, mikor már az órának nevezhető szerkezet általánosan elterjedt, mint zsebben hordozható bronznapóra, sőt csontból faragott holdórákat is készítettek.

A vizióra Kinában már időszámításunk előtt a bronzkori műveltségben élő népeknél is ismert volt. Ezeknél az edényből kis lyukon kicsepegó víz mennyiségéből itélték meg az időt. A legrégebbi, máig is meglévő vizióra, III. Amenophis korából származik, amely közel 3.500 éves. Kétféle vizióra rendszer volt használatban, a kifolyó és a befolyó rendszerű, amelynél az edénybe beömlő víz szintjének emelkedése adta meg az időt. A görögök ezt szabályzókkal tökéletesítették s mechanikus áttételekkel elérték, hogy az időt skála előtt mozgó mutató jelezte.

Nemcsak a napot, vizet állították az időmérés szolgálatába, de a tüzet is, mécsesoráknál, a földet a homokóráknál. A homokóra lényegében nem egyéb, mint állványra helyezett két csúcsával érintkező üvegcup, az érintkezésnél szűk csatornával összekötve. A felső kup homokmennyisége az alsóba pereg le bizonyos idő elteltével.

Ezek a természetes eszközök sohasem voltak megbízható időmérők s nem is nevezhetők órának. Óráról csak attól az időtől lehet beszélni, amikor a vasból kireszelt kerek egymásba kapcsolódva forogni kezdtek s mozgatták a mutatót, mely napról-napra ugyanazon szakaszokat járta le körforgása alatt.

A kerek szerkezetekkel a XI. század vége felé kezdtek foglalkozni. Az alap gondolat az volt, hogy egy időnként felhuzható súly által, meghajtott kerékszerkezet vigye előre a mutatókat. Ismeretes, hogy a szabadon eső súly egyenletesen gyorsuló mozgással esik, így a mutató is, folyton gyorsulva forogna, ha ebben nem gátolnák. Az órának ez a fékje, a gátkerék, melyet első ízben egy mérlegszerű szerkezettel csak úgy engedte foganként előrehaladni, hogy az ide-oda lengő kar lapocskái minden lengésnél egy-egy fogat szabadítottak fel. A toronyórák voltak az első kerek órák. Legrégibb fennmaradt emlékünkből a Londoni Dower órája. 1500-ban már a legtöbb városnak volt toronyórája. A nyilvános órák fejlődése annak a jele, hogy a középkori városélet szervezettsége szükségessé tette az időmérést.

A helyhez kötött óra nem elégítette ki az embereket, olyan óra után vágytak, amelyet egyik helyről a másikra könnyen lehetett vinni. A hordozható időmérő eszközök fejlődésében két irányt figyelhetünk meg. Készítettek olyan órákat, amelyeket főleg utazások alkalmával vihettek magukkal, ezeknél mellőzni kellett az ingát, felhuzható rugó alkalmazása vált szükségessé. Ebből alakultak ki a nyakban hordott órák és a zsebórák. A másik fejlődési irányban olyan órákat látunk, amelyeket különlegesebb nehézség nélkül tudtak egyik helyről a másikra helyezni; ezek a különböző asztali órák. A fejlődésnek az adott lehetőséget, hogy 1511-ben Henlein Péter nürnbergi lakatosmester elsőnek készített olyan zsebórát, ahol a huzósúlyt egy spirálisan felcsavart acélszalaggal, óragóval helyettesítették.

Az óra további rohamos fejlődése összefüggésben van a nagy tengeri felfedező utakkal, a fellendülő tengeri kereskedelemmel. Addig, míg a hajózás a Földközi tenger mellékén folyt, a földrajzi szélesség meghatározása elég pontosan megállapítható volt. A kelet-nyugati irányba megindult hajózás a nyílt óceánokon megkövetelte a pontos földrajzi hosszúság megállapítását. Erre pedig csak egyetlen lehetőség volt, hogy a hajó pontos mechanikus órát vitt magával, mely egy meghatározott idővel járt együtt.

Az óra nagyon sokáig csak a gazdagoknak jutott osztályrészül, a szegényebbek csak a XVII. század vége felé jutottak az akkor még aránylag olcsó, primitív farészes schwarzwaldi órákhoz, amelyet a schwarzwaldi óragyártó kisiparosok állítottak elő. A legkorábbi példányok mérleges gátlással, fából faragott kerekkel készültek. Harangjuk üvegből készült, súlyszerkezetük pedig nagyobb folyami kavics nagyságu volt.

A XVII. század végéig a zsebórák orsós járatuak voltak s csak 1695-ben alkalmaztak először cylinderjáratot. Ez volt a mér-földköve a precíziós órának. 1761-ben már olyan órát tudtak készíteni, amely 156 napos tengeri ut után csak 54 mp-et késett.

1740-ben vezették be a horogjáratot, hosszú ingával, réz kereket és huzóláncot alkalmaztak a korábbi zsinór helyett. Ebben a korban jelennek meg a kakukosórák, amelyeknél a kakuk hang úgy képződik, hogy az ütőmű közvetítésével két kis fújtató a levegőt két behangolt fasípon keresztül fujja. Feltűnnek a keretórák, a fűrészórák, ahol az óra egész teste felfüggesztett fogazott rudra nehezedik, ami a hajtóerőt adja, továbbá a faliképorák és a XIX. sz. első felében a romantikus kort ábrázoló festett képórák, bel-sejükben zenélő szerkezet beépítésével, sőt nem ritkán automata megoldással.

A szobaórák megjelenésétől 1430. évekből készült órák mind remekbeszabott alkotások voltak, a kézzel készült alkatrészek bámulatos precízitása ma is tiszteletet kelt bennünk az óra művészeté iránt. Az óra és ötvösművészet rokonszakként dolgozott össze. A XVII-XVIII. század óráinál is tapasztalható a művészi alkotás vágya, de a XVIII. század második felét már inkább az alkotások sokfélesége, valamint az a törekvés jellemezte, hogy az órát szélesebb néprétegek számára is elérhetővé tegyék készítőik.

A kapitalizmus kialakulásával a tömegmunka mindjobban előrenyomul, majd beköszöntött a fejlődés újabb korszaka, szakiskolák létesültek, - az innen kikerült ifju szakemberek tudományos alapokra helyezett órákészítése a tömegtermelésre berendezkedő pre-

ciziósi géptechnikát, a kicserélhető alkatrész tökélyére emelték. A fejlődés egyik oldala nagybani gyűjtésre és az olcsóságra törekvés, a másik a műszaki tökéletességre. Ennek eredménye a kompenzációs, másodpercingás csillagászati óra, amelyeket üvegburás fémgangerekben őrzünk, ritkított levegőben, hogy a légsúlyváltozás zavaró körülményei is elkerülhetőek legyenek. Egy ilyen óra napi átlagos eltérése egy század másodperc, esetleg nyolc ezred másodperc. Joggal büszkék lehetünk a kar és zsebóragyártás remekeire is, az önfelhúzó vízmentes, delezmentes, törhetetlen tengelyű golyósapágyakon működő karóráinkra, amiben egy golyó súlya 1 ezred gramm. A bravuros gyártási eljárások mellett egy nagyüzemi óragyár napi termelése 4.000 darab. Hogy a teljesítményt kellőképpen értékelhessük, tudnunk kell, hogy egy 175 alkatrész-ből álló preciziósi óra szerkezetén végzett munkamenetek száma nem kevesebb, mint 1.650.

Az elektromosság nagyszerű előretörésével kerekese óráink diadalutjával párhuzamosan csak egy út vezet: elektromos óragyártás. Ezek a jövő órái. Több kényelmet, nagyobb biztonságot és feltétlen egyöntetűséget nyújtanak. Például: központi főóra vezérlésével percimpulzusok kiadásával nemcsak egy üzem, akár egy egész város, sőt az egész ország nyilvános órái, irodaórák, toronyórák, egyéb órabereendezések, amelyeket a központi órahálózatra kapcsolunk rá, egyszerre lépnek és egyöntetűen mutatják az időt. Az elektromos órák a szemünk előtt változtak nélkülözhetetlen segítőtárrsá. De mint önálló óraművek is jól beváltak. A váltóárammal működő szinkronórák, ébresztőórák, fali irodaórák, a négy-öt méteres számlap átmérőjű toronyórák jól beváltak és hazai viszonylatban jelenleg az erőművek túlterheltsége folytán az 50 periodusu áram előállott ingadozása miatt pontatlanságokat is tapasztalhatunk, mégis az óralpar egyik főtámasza a szinkromotor, amelyet egyszerűen áttételekkel óra és műszerkészítésre célokra jól alkalmaztak.

A multbavetett pillantásunk ezzel megérkezett a mai naphoz, hogy megnyugodjék a rádió pontos idő szolgálatánál, mely diadalmasan legyőzte az időt és teret, hatalmas hallgatótábort értesít a pontos időről. A nagy városok kényelméhez tartozik a telefon pontos időt jelző szolgálata, amelynek feltárás után csillagászati órával vezérelt hangos filmszallagról hallhatjuk a mindenkor pontos időt. S mi a legújabb találmány: a kvarcóra. Nem is óra, inkább egy bonyolult nagyszabású érzékeny preciziósi műszer, amelynek most még laboratóriumokban van a helye, ahol képzett fizikusok oltalmazzák. Az óra lelke egy kvarckristály, melynek elektromos előterében végzett rezgése másodpercenként 60 ezer. Ekkora rezgésszám ugyan nem alkalmas az időmérésre, de ezt 360 másodpercenkénti rezgésre redukálják, ez a rezgésszám már üzemben tarthat egy szinkromotort. A szinkromotor körbefutó mutatója utolérhetetlen pontossággal mutatja az időt.

Óragyártásunk a felszabadulás után hatalmas lendületet vett. A pesterzsébeti óragyárunk, legnagyobb üzemünk sokoldalú gyártmányait a világ minden részébe szállítjuk. Itt készülnek a szinkronórák, elektromos főórák, melyek precizitása, havi két másodperc, itt készült a sztálinvárosi vasmű 3.000 mellékórát egyszerre léptető főóra központja és számos más gyáré, blokkolóórák, órórák, röntgen és terapia kapcsolóórák, ipari automataórák, épülethomlokzati és toronyórák, hatalmas stadion stopperórák, távvezérelhető másodperces mutatóval, ötméteres

átmérővel. Kisebb mennyiségben készül még óra a sok kiváló munkaszerőt tömörítő órásszövetkezeteknél és az óraművészet kismestereinél.

Zsebórákat és karórákat még nem tudunk gyártani, de célkitűzéseink közé tartozik, bevezetésére meg is van a remény, mert a Szovjetunióban már készül a Pobeda óra 15 köves ankeróra, amelynek minősége máris versenyképes az eddigi egyeduralgoló svájci óraiparral szemben. Reméljük, hogy a szovjet tapasztalatok alapján kis órák gyártása nálunk is sikerrel megindulhat.

Az Iparművészeti Múzeumban megnyílt óra kiállítás azért is igen jelentős, mert Magyarországon 30 év óta nem volt óra kiállítás. Utoljára az 1924-ban rendezett óra kiállítás is a szépórák gyűjteménye volt, akkor nem az órák szerkezetana szempontjából rendezték az anyagot, hanem a művészi ötvösmunkát domborították ki. A mostani kiállítás 400 darabja az óra történetét adja az óra kezdetétől a legmodernebb szerkezetig. Arra törekszik, hogy a szakértő számára rendszerbefoglalt élményt, azok részére, akik az órák szerkezetével nem foglalkoztak, oktatójellegű összeállításban mutassa be mindennapi életünk hűségese kísérlőjének, zaka-
toló kis munkatársunknak történetét.

A mult és jelen. Művészet és technika szoros egysége adja a kiállításnak igazi célját, dolgozóink művelődesének szolgálataban. A múzeum és az üzemek szoros együttműködésének eredménye ez a kiállítás. A pestszenterzsébeti Óragyár, a Magyar Optikai Művek, Óra és Ékszerkereskedelmi Vállalat szakmai és tárgyi támogatása összefogva a múzeum szakembereinek munkájával megmutatja azt a helyes utat, amelyen kiállításainknak haladnia kell.

Csuri László - Kalmár János

A Szépművészeti Múzeum Daumier és kortársai kiállítása

A múzeum grafikai osztálya rendezésében április 11.-én nyílik meg a Daumier és kortársai kiállítás. A grafikai kiállítások egyik sorozata az elmult korok művészetét a nagy mesterek és kortársaik művén keresztül ismerteti meg a dolgozókkal. Az 1950-ben rendezett Rembrandt és kortársai kiállítás a XVII. sz. tőkés mintanemzetének, Hollandiának életét mutatta be. A most rendezett Daumier és kortársai kiállítás a XIX. sz.-i Franciaország társadalmi fejlődéséről igyekszik képet nyújtani. A nagy francia mestert grafikájának realizmusa és technikai tökéletessége a sokszorosító művészetek legnagyobbjai közé sorolja. Az osztályharcokat magas színvonalu művészi formában tükröző oeuvreje a művész haladó politikai állásfoglalásáról tesz tanuságot. Daumier a mult századi nyugateurópai kritikai realizmus egyik legjelentősebb képviselője.

A kiállítást két táblán rövid magyarázószöveg vezet be, amelyek Daumier életének és művészetének legfontosabb adatairól és a kiállítás szerkezetéről tájékoztatnak. Az egyes művek mel-

lett a művész neve, a kép tárgya és technikája, továbbá a katalógus száma külön kis táblán szerepel. A katalógus Daumiert és kortársait ismertető bevezetést, az egyes művek fontos adatait, - így a képek tárgyának magyarázatát és a művek oeuvre-katalógus utalásait is -, továbbá a legfontosabb irodalmat tartalmazza.

A kiállításon a szokásos vezetések mellett 4 szakmai vezetést is tart az osztály, egyet a Képző- és Iparművész Szövetség grafikus és karikaturista szakosztálya, egyet a többi szakosztályok, egyet a Képzőművészeti Főiskola, egyet az Egyetem muzeológus hallgatói számára. A kiállítással egyidejűleg az osztály tagjai két - Daumier magyar vonatkozásait és kapcsolatait feldolgozó - tanulmányt készítenek és a muzeumi előadások sorozatában egy, - a kiállítási anyag alapján, Daumier egész életművét ismertető - előadást tartanak. Miután a közönség már elég nagy számban megtekintette a kiállítást, a muzeum a Képző- és Iparművész Szövetséggel és a Régészeti- és Művészettörténeti Társulattal együttesen ankétot rendez.

A kiállításon bemutatott anyag két részre oszlik. Az első rész Daumier rajzait és litográfiáit, a második a kortársak karikatúráit és rajzait mutatja be. A sorrend a két részen belül időrendi. Az időrenden belül az egyes összetartozó, - így sorozatokban készült - művek külön csoportokat alkotnak. E csoportokon belül a tematikai és formai szempontok szabják meg a lapok elhelyezését.

Az első falon Daumier három eredeti rajza látható. Elhelyezésük lehetővé teszi, hogy a közönség a kiállítás megtekintésének megkezdésekor és befejezésekor is ezeket a rajzokat szemlélje meg. Az első kabinetekben Daumier első politikai karikatúráinak korszakát képviselő lapok vannak elhelyezve. Az első kabinet a Lajos-Fülöp-féle polgár-királyság rendszerének korrupcióját, a második kabinet pedig ennek terrorját mutatja be. A politikusokat és a parlamentet bemutató sorozatok a művész ítéletét fejezik ki a juliusi monarchiáról. A sajtószabadság védelméről, a felkelés véres megtorlásáról és a pénzarisztokrácia osztálybíróságáról készült lapok a 30-as évek forradalmi törekvéseit és a küzdelmekben résztvevő munkásság egyre fontosabb szerepét dolgozták fel. A középső kabinetekben az 1830-as évektől a 60-as évekig készült lapok láthatók. A különböző sajtótörvényekkel a politikai karikatúra területéről távoltartott művész a polgárság életét szatirikus sorozatokban ábrázolta. Ezt az anyagot a királyság és császárság közötti rövid időszakban készült néhány politikai témájú lap szakítja meg. Éles boncoló elemzéssel mutatja be a polgárság önelégült életét, szokásait és sajátosságait.

Robert Macaira alakja a korszak polgári szélhámosának típusát képviseli. A fürdő, a színház, a vadászat, az utca, a ház, a család mindennapi jelenetei a polgári élet visszásságait leplezik le. Ebben a korszakban a legélesebb szatirával a bírakat és ügyvédek, a rendszer leghűbb kiszolgálóit ostorozza.

Az utolsó kabinetekben politikai karikatúráinak harmadik korszakát képviselő lapok kerülnek bemutatásra. Ezek a művek a 60-as és 70-es évek európai politikai helyzetének problémáival, a nagyhatalmaknak a kis államokkal szemben megnyilvánuló erő-

szakos politikájával, továbbá a német-francia háborúval foglalkoznak. A késői korszak litográfiáit a múzeum a felszabadulás óta szerezte meg és Budapesten ezalkalommal először kerülnek bemutatásra. Erős és éles fényt vetnek a művész politikai tisztánlátására, a békéért folytatott harcára és - különösképen a vörös zászlóra célzó utolsó lapjával - jövőbelátására is.

A kiállítás második részében a karikaturista kortársak néhány litográfiája mutatja be Daumier életművének a többiekénél haladóbb tartalmu és magasabb művészi színvonalu jellegét. A terem hátsó hosszú falán a legjelentősebb festőkortársak legkülönbözőbb tematikájú rajz- és aquarell-studiumai vezetnek végig, újból időrendben a 30-as évektől a 70-es évekig. Ingres, Delacroix, Millet, Guys, Courbet, Manet, Corot pár jellemző lapja között a középpontban Victor Hugónak az amerikai néger rabszolgák felszabadításával kapcsolatos rajza foglal helyet. A kortesművek is hivatottak Daumier oeuvrejének jelentőségét megvilágítani és egyben a bennük is megmutatókozó haladó elemeken keresztül a régi és új harcára rámutatni.

A kiállítás legfontosabb célkitűzése, hogy a XIX. század legmagasabb színvonalu politikai rajzainak bemutatásával a közönség és a művészek igényességét a mai magyar képzőművészet érdekében a maga eszközeivel is emelje.

Redő Ferenc

"Munkácsy" az első magyar képzőművészeti kulturfilm

A közelmúltban bemutatott első magyar képzőművészeti, színes kulturfilm - Munkácsy Mihály művészetéről - azt a feladatot hárítja további kulturunkra, hogy levonjuk ennek a filmnek tanulságait. Munkácsy művészete talán a magyar festők között a legalkalmasabb volt arra, hogy e nagy magyar mester realista, közért-hető, erőteljes életművével megnyerjük a tömegeket a művészeti kulturfilm nálunk új műfajának.

A két Munkácsy-film /az első változatot a Népműv. Min. nem hagyta jóvá, ezért került sor a második elkészítésére/ erényeinek és hibáinak egybevetése, a tanulságok levonása jó alkalom arra, hogy tisztázzuk azokat az alapvető feltételeket, melyeket a kulturfilm készítőinek ismerni kell. Érdemes és szükséges ezzel behatóan foglalkozni, mert a dolgozó-tömegek kulturális érdeklődésének kielégítésében a film nagyfontosságú szerepet játszik.

A Munkácsy-film első változata - általánosságban szólva - inkább hangulati elemekből épült, a második, Munkácsy művészetének fejlődéséről igyekszik pontos és a valóságnak megfelelő képet adni. Az első változat kezdete Munkácsy gyermekkori, szabadságharc élményének költött vízióját tolmácsolta élő alakokkal, játékfilmszerű megoldásban. Ez a hangulati elemekre épülő bevezetés a nézőt tulságosan képzelőnek szárnyaira bízta és amikor a játékfilmszerű szerepet, az élő alakokat a Munkácsy képek bemutatása váltja fel, egy-

szeriben megtorpant a film lendülete, mégpedig a művek rovására. Óhatatlan a csalódás, amit a laikus közönségben az okoz, hogy a film egycsapásra elveszti külső mozgalmasságát. Vajjon azon mulik-e a csalódás, hogy az állóképek, Munkácsy művei kevésbé erőteljeseek, kevésbé képzeletindítóak? Nem. Az történt, hogy a festmény statikus jellegével ellentétes mozgóképet használt fel a film a festmény élményének, hangulatának előkészítésében. Alapvető tényként tudnunk kell, hogy a festmény az életjelenségeit, a mozdulatokat, mimikát egy adott pillanatban rögzíti meg; az időben megállított mozzanatot a maga mozdulatlanságában érleli mozgalmassá. A képnek ezt a belső dinamizmusát a filmnek tiszteltben kell tartani s nem szabad arra törekednie, hogy a képet hozzáfüggesztett játékszini jelenetekkel "mozgófestményekkel" tegyük dinamikussá.

Ezzel nem akarjuk azt mondani, hogy a képzőművészeti kulturfilm mindenkor pusztán a műtárgyak bemutatására szorítkozzék, hiszen akkor nem sokban különbözne a vetített állóképes előadástól. Az a szovjet képzőművészeti kulturfilm, amelyik a Nagy Honvédó Háborút ismertető műalkotásokról készült, elvezetett pl. a művészek műhelyébe is és megmutatta a kiállítás látogató közönségét is. Hasonló elvek szerint készült a lengyel kulturfilm Veit Stoss híres krakkói szárnyasoltáráról. Ennek a filmnek bevezetőjében Krakkó város hangulatos látképeiben gyönyörködhattünk.

Mi tehát az a többlet, amit a film mozgóképi műfaja az állóképi bemutatással szemben nyújt? Mindaz, ami mozgóképelem, de nem kíván a festmények témájával konkurálni, ami nem zavarja a festmény, szobor stílusát, s a művészre jellegzetesvilágát. Mindaz, ami a művész körét, környezetét jellemzi, vagy ami jelenbe hívja művészetét, megmutatja a haladó nagy művészek szerepét napjaink kulturforradalmi célkitűzéseiben. Ezt a felfogást láttuk a nagy orosz festőkről, Repinről, Szurikovról, Siskinről készült szovjet kulturfilmeken.

A két változat elkészítése után tapasztalatként lezűrhetjük azt is, hogy a részletek bemutatásának a képfelbontásnak úgy kell történnie, hogy a taglalás a mű mondanivalójának megértését szolgálja és didaktikusan világítsa meg annak felépítését és szerkezetét. Ha magyarázat céljából elemeire akarjuk bontani a képet éppenúgy tisztában kell lennünk annak külső és belső tartalmával és szerkezetével, mint a boncolóorvosnak az anatómia szabályaival. Tehát a felfevőlencse nem élhet vissza mozgási szabadságával és nem pásztázhatja rendszertelenül, pusztán hangulati hatást keresően a kép felületét. Az ilyen fajta részletezés nem magyaráz, hanem megnehezíti a megértést.

Az első filmváltozatban - különösen a Biralomház és Tépéscsinálók képeknél tűnt ez ki - a felfevőgép a nyugtalan nézők szemével szökkelt egyik részletről a másikra: a részlet-impressziók mozaikjából kellett volna az egész festmény mondanivalójának kibontakoznia.

Helyes módja az alkotómódszer bemutatásának, amikor a film a rajz és színvázlatokból halad a kész mű felé. A kész kép részleteinek azonban lehetőleg nem szabad megelőzniük az egész kép bemutatását, sem tultengeniük nem szabad annak rovására. Ahogyan általában egy kép szemlélésekor a szem először

a teljes művet tekinti át és csak aztán vizsgálja a részleteket, úgy kell a filmnek is a képszemlélés és apperociálás természetes és a nézőkben beidegződött sorrendjét követnie.

A Munkácsy-film első változatában láttunk olyanféle megoldásokat, amikor a művész utjait /Pesten, Düsseldorfban/ egy más művésztől származó festmény vagy metszet szemlélteti. Ez a közönség körében általában félreértésre adott alkalmat és azt hihették, hogy ezek a képek is Munkácsytól származnak.

Nem eléggé hangsúlyozható fontossága a művészeti kulturfilmek szövege. Ennek szerényen, de a mű magvát kifejezően kell a művek tartalmához igazodnia. A szöveg szerénysége alatt nem másodrendűségét kell értenünk, mert a szöveg szerves része a filmnek. Észrevétlenül kell jelentősnek és kifejezőnek lennie, kerülnie kell a túlzott színességet, hogy a hallás élménye ne nyomja el a látás élményét, de kerülnie kell a közhelyeket, hogy ne sértse a művet, annak erőteljes mondanivalóját. Ne legyen sem bombasztikus, sem jellegtelen. Haladó íróinknak /Móricz Zsigmond, Mikszáth Kálmán, Jókai Mór, Krudy Gyula/ Munkácsy művészetéről mondott szavai - amelyeket a második változat kísérszövege felhasználott - a maguk eredeti izmosságában, zamatosságában érzékeltették a tömegekkel azt a szoros kapcsolatot, amely a nagy mesterek kifejezési módjában, a művészetek különféle ágában is rokon.

Mind a két változatnak van egy technikai okokból egyelőre kiküszöbölhetlen hibája, amelynek megoldása rendkívül sokat lendítene a képzőművészeti kulturfilmek további fejlődésében. Nevezetesen, hogy a hazai és külföldi szakemberek még nem találtak meg annak megoldását, hogy a függőleges alakú képek a kép eredeti arányainak megtartása mellett betöltsék a filmvásznat, illetőleg a kép kétoldalán üresen maradt felület zavaró volta kiküszöböltesék. Emiatt a nehézség miatt volt kénytelen a film rendezője a műveket gyakran kerettel együtt felvenni, elütően a keret nélküli, a mélységet és a látvány közelségét nyújtó felvételektől.

Egységesen és harmonikusan sikerült a Honfoglalást bemutatnunk. A Munkácsy kiállításon rendelkezésünkre állottak azok az adatok, fényképek és művek, amelyek a mű keletkezését és kialakulásának bemutatását lehetővé tették. Így a Honfoglalás a vázlatoknak a filmen még szemléltetőbb egybevetésével, a képfejlesztés folyamatának követésével, fénykép-studiumok megmutatásával tanulságos módját mutatta meg annak, ahogyan ez a nagy magyar mester alkotott. Az egykorú kritikák - úgy véljük - élővé, a kort megszólaltatóvá tették a filmet.

A filmet készítő Dokument Filmgyár építő ötletét valósította meg azzal, hogy Munkácsy művészetéről készített két film változatát megbirálás céljából, üzemi dolgozók előtt mutatta be. Az alulról jövő egészséges birálatnak voltunk tanúi ezen a nagyjelentőségű bemutatón, ahol zömében nem film és képzőművészeti szakemberek, hanem filmszínházaink munkásközönsége szólt hozzá - nem utolsósorban a Munkácsy kiállítás tanulságai alapján - a filmhez és mutatott irányt a további kulturfilmek feladatainak helyes megoldásához.

Bényi László

Országos társadalmi néprajzi gyűjtés és pályázat

A Néprajzi Múzeum a Népművészeti Intézettel országos társadalmi néprajzi gyűjtést indított és országos néprajzi gyűjtőpályázatot hirdetett.

A népi kultúra kincseinek beépítése nemzeti művelődésünk nagy épületébe már régóta folyik. A múlt század nagy magyar költői és századunk világhírű zeneszerzői felismerték, hogy a népi kultúra a művészet megújulásának örök forrása. Petőfi és Arany János, Bartók Béla és Kodály Zoltán örökértékű alkotásaikban azért tudták egész népünk vágyait, örömét és bánatát kifejezni, azért tudtak egész nemzetünkhöz szólni, mert a népköltészet és a népzene hangján szólaltak meg.

Példamutató és kiváló eredményeket hozó kezdeményezések ellenére a múlt rendszerek kulturpolitikája nem támogatta a tudományos intézmények néprajzi gyűjtőmunkáját s így népünk értékes hagyományainak csak kisebb részét sikerült eddig összegyűjtenünk.

Különösen nem segítették azokat a kezdeményezéseket, amelyek a néphagyományt a tömegek kulturális életében értékesíteni, felhasználni, fejleszteni akarták.

Népi demokráciánk kulturpolitikája, a tömegek egészséges kulturális igényének megfelelően, ráirányította a figyelmet a nemzeti kultúra haladó hagyományainak értékeire, jelentőségére új kulturánk felépítésében. Ezek felhasználásával és továbbfejlesztésével segítjük kialakítani új kulturánkat, mely hiven fejezi ki a szocializmust építő mai ember érzéseit és minden törekvését. Ennek az irányításnak nyomán egyre szélesebb körben kezdett kibontakozni társadalmunk öntevékeny kulturélete. Kulturpolitikánk a társadalmi kezdeményezéseket összefoglalva megteremtette a művészeti tömegmozgalmat.

A nagyszerű kulturversenyek, a falusi és üzemi kulturcsoportok ünnepi bemutatói, a budapesti Világifjúsági Találkozó vendégcsoportjainak színpompás műsorszámai, a Szovjetunió és a népi demokráciák kitűnő művészegyütteseinek felejthetetlen magyarországi szereplései mindenkit meggyőzhettek a népzene, a népi tánc, a népköltészet s a népviselet művészi felhasználásának nagy lehetőségéről.

A néphagyományt azonban nemcsak gyönyörködtető voltáért, művészi szépségeért értékeljük, hanem úgyis mint nemzeti történelmünk elsőrendű forrását, mint népünk multbeli szenvedéseinek, harcainak emlékét, mint a legnehezebb körülmények között is megmutatkozó életkedvének, alkotó erejének, szabadság-szeretetének tanubizonyságait. Ahogy Gorkij, a szovjet nép nagy írója mondja: "A dolgozó nép igazi története ismeretlen marad a népköltészet ismerete nélkül."

Néprajztudományunk éppen ezért fontos feladatának tekinti, hogy megismerje és megismertesse népünk életét, kulturáját, kialakulásának, fejlődésének történeti folyamatában; hogy feltárja azokat a nemzeti sajátságokat, azokat a haladó hagyományokat, amelyekre fontos szerep vár a nemzeti sajátságokat hiven őrző, új életünknek megfelelő szocialista tartalmi népi kulturánk kialakításában.

Haladó hagyományaink gyűjtése tehát társadalmi és tudományos szükségesség.

Néphagyományunk országos összegyűjtése azonban olyan nagy és sürgős feladat, amelyet a tudomány szakemberei önmagukban nem tudnak a szükségnek megfelelő teljességgel és kellő időben elvégezni, ezért szükséges a társadalmi néprajzi gyűjtés mozgalmának széleskörű kifejlesztése. Különösen a beható szakmai kutatást megelőző tájékozódáshoz és a kulturforradalom által felvetett súlyponti kérdések gyors megoldásához rendkívül kívánatos a társadalmi gyűjtés mozgalmának széleskörű kifejlesztése.

Eddigi, a múlt század 40-es éveitől szakaszosan felujuló, különböző címenek működő néprajzi gyűjtő és honismereti mozgalmaink bár értékes eredményeket hoztak, derékbatörtek, mert az akkori társadalmi viszonyok között nem tudtak úgy kibontakozni, mint ahogy ma kibontakozhatnak, amikor népi demokratikus kormányzatunk és felszabadult népünk széles tömegei saját ügyüknek tekintik a kultúra fejlesztésének ügyét. Joggal remélhetjük, ahogyan az iparban érvényesül az öntevékeny kezdeményezés, úgy érvényesül majd a társadalmi néprajzi gyűjtés terén is. Ebben a munkában a dolgozó nép, a művészet és a tudomány fog össze új kulturánk építésére. Nemzetközi példákra is hivatkozhatunk. A néprajztudomány területén a múltban kiemelkedő eredményeket felmutató északi népek /svédek, finnek/ széleskörű társadalmi gyűjtőmunkára támaszkodva érték el eredményeiket. Elsősorban azonban a Szovjetunió óriási méretű társadalmi honismereti mozgalma szolgáltat számunkra követendő példát, néphagyományaink összegyűjtése munkájához.

A honismereti kutatás a Szovjetunióban hatalmas tömegeket átfogó tudományos-társadalmi mozgalom, melynek célja, hogy a szülőföld gazdasági és kulturális értékeinek feltárásával azokat a szocialista, illetőleg kommunista építés szolgálatába állítsa. Rendkívüli jelentőségét az is mutatja, hogy a Szovjet Kommunista /bolsevik/ Párt Központi Bizottságának Kulturális Osztálya 1930. november 13.-án kelt levelében a következőképpen körvonalazta a honismereti kutatás hatalmas jelentőségét a szocializmus építésének abban az időszakában:

"A szocializmus építésének jelenlegi szakaszában különösképpen szükséges az ország termelőerőinek és kulturális értékeinek számbavétele és felkutatása. Ezt a munkát nem lehet csupán csak az állami intézetekkel elvégezni, hanem a munkások, parasztok és a szovjet értelmiség hatalmas tömegeit kell ebbe a kutatómunkába bevonni. Ennek a tudományos munkának manapság szorosan kell kapcsolódnia a honismereti mozgalomhoz, vagyis a hazai táj, kolhoz, üzem sokoldalú tudományos vizsgálatához."

Ennek az utmutatásnak alapján a szovjet társadalmi honismereti mozgalom a következő területekre terjed ki: a., a táj természeti kincsei /geológia, növénytakaró, vadászat, halászat, stb./; b./ a vidék története /forradalmi megmozdulások, a forradalom emlékei, az egyes gyárak, kolhozok, szovhozok története, az egyes helységek szocialista építése, stb./; c., a népművészet különböző ágai, népköltészet stb. - A hatalmas arányú munkának az összefogását segíti elő a mozgalomnak a "Szovjet Honismereti Kutatás" c.lapja. Ezenkívül az egyes vidéki tájkutató egységek "Hirek", "Évkönyvek", "Feljegyzések" stb. címen adnak ki időszaki tájékoztatót munkájukról. A társadalmi kutatás a Szovjetunióban a legtöbb esetben a muzeumokhoz van kötve. Így pl. az Omszki Múzeum honismereti munkaközössége

hatalmas népköltészeti anyagot gyűjtött össze. A cserepoveci /Volga vidék/ Honismereti Múzeum mellett több, mint 800 tagot számláló honismereti munkaközösség dolgozik. Hatalmas munkát végez a Tatar ASzSzk Állami Múzeumának honismereti munkaközössége, melynek több, mint 300 tagja között ott találjuk a párt és szovjet funkcionáriusokat, munkásokat és kolhoz parasztokat, 10 professzort, 24 docenst, 10 író, tanítókat, egyetemi hallgatókat és másokat.

A nálunk kibontakozó honismereti mozgalom tavaly indult az országos társadalmi néprajzi gyűjtéssel. Próbaképpen az ország négy megyéjében: Borsod- Abauj- Zemplén, Békés, Somogy, Szabolcs-Szatmár megyékben. A próbagyűjtés a kezdeti nehézségek ellenére igen sok hasznosítható tanulsággal járt és a küldött, - elsősorban népművészeti jellegű - felderítő alapkérdőívekre beérkezett válaszok biztató eredményűek. Különösen pedagógusaink és a tanuló ifjúság széles rétegei kapcsolódtak be öntevékeny, lelkes munkatársként.

A mozgalmat és a megindított társadalmi néprajzi gyűjtés munkáját a folyó évben az ország többi megyéjére is kiterjesztették és szoros kapcsolatba hozták egyrészt a szervezés terén a területi múzeumokkal, másrészt a még eredményesebbé tétel végett a minden évben meghirdetésre kerülő országos néprajzi gyűjtőpályázatokkal.

A néprajzi szakemberek által vezetett területi múzeumok fokozott mértékű bekapcsolása több irányban ígérkezik gyümölcsözőnek. Egyrészt a helyismeretből fakadóan adva van a múzeum gyűjtőterületén és helyiségeiben a minél nagyobb számú önkéntes társadalmi néprajzi gyűjtők toborzásának a lehetősége, másrészt azok kézenfekvő szakmai irányítása, ami által nő a gyűjtött anyag értéke. Együttal mindkét vonalon mód nyílik arra, hogy a területi múzeumok elevenebb kapcsolatba kerüljenek a területükön élő dolgozókkal s a társadalmi néprajzi gyűjtők segítségével viszonylag rövid idő alatt alapvető tájékozódást nyerjenek gyűjtőterületük néprajzi viszonyairól.

A minden évben meghirdetésre kerülő országos néprajzi gyűjtőpályázattal való szoros kapcsolat kiépítésének gyümölcsöző voltára, elég ha utalunk a Múzeumi Híradó jelen számában megjelent beszámolóra, amely a tavalyi nagy sikerrel zárult pályázatról szól. A beszámoló is hírt ad arról, de itt külön is hangsúlyozzuk, hogy a beérkezett pályázatok között sok olyan kitűnő pályamunka van, amely a társadalmi néprajzi gyűjtők számára készített alap- és felderítő kérdőívek ösztönző útmutatása alapján, vagy kérdéseire támaszkodva született. De külön is felhívta a figyelmet ennek a kapcsolatnak a gyümölcsöző voltára a pályázók öntevékenysége. Tavaly, próbaképpen csak a pedagógus pályázók számára kötelező feladatul szabták a pályázaton való részvételnél a társadalmi néprajzi gyűjtés alapkérdőívének kitöltését, ennek ellenére sok, nem pedagógus pályázó is kitöltötte öntevékenyen, nagy gondal az alapkérdőíveket.

Ezeknek a tanulságoknak az alapján fűzték szorosabbra a kapcsolatot az idén az országosan megindított társadalmi néprajzi gyűjtés és az országos néprajzi pályázatok között. Nem maximális követelmény tehát, hanem a társadalom önkéntes néprajzi gyűjtői igényének a kielégítése az a követelmény, hogy az ideai pályázaton résztvenni szándékozók mindenikének alapfeltételül tűzték ki az alapkérdőívek kitöltését. Az a követelmény

pedig, hogy első sorban az alapkérdőívben megjelölt tárgykörök részletesebb helyszíni felgyűjtésével, kidolgozásával pályázhatnak a pályázók, szintén nem hatalmi előírás, hanem az eddigi gyűjtések és pályázatok során a társadalmi gyűjtők és a néprajztudomány hivatásos munkásai által kidolgozott helyes módszere az országos eredményes néprajzi gyűjtésnek. Ennek az utnak a használatá révén érjük el a leghamarabb azt, hogy a magyar néphagyományra vonatkozó ismereteinket ábrázoló térkép fehér foltjai eltűnjenek.

A pályázatok még eredményesebbé tételét kívánja fokozni az a lehetőség, hogy közösen kidolgozott pályamunkákkal is lehet pályázni. Munkaközösségek /szakkörök, kulturcsoportok/ is pályázhatnak.

Az arra érdemes pályamunkák jutalomban részesülnek. Kellő számú megfelelő értékű pályamunka beérkezése esetén az alább megjelölt összegű pályadíjak kerülnek kiosztásra:

5 I. díj á 500.- Ft, 5 II. díj á 400.- Ft, 5 III. díj á 300.- Ft,
5 IV. díj á 200.- Ft, 5 V. díj á 100.- Ft.

A pályamunkákat a Néprajzi Múzeum és a Népművészeti Intézet által kiküldött bírálóbizottság bírálja el.

A beküldött pályamunkák megőrzése végett a Néprajzi Múzeum Adattárába kerülnek.

A pályamunkákat az egyes megyék területén kiadott tájékoztatásnak megfelelően a Néprajzi Múzeum Adattára /Budapest, VIII., Könyves Kálmán-krt. 40./ illetve a Népművészeti Intézet Néprajzi Osztálya /Budapest, I., Corvin-tér 8./ címére kell beküldeni.

Beküldési határidő: 1953. szeptember 30.

Eredményhirdetés: 1953. december 15.

A Néprajzi Múzeum Adattára a pályázaton résztvenni szándékozóknak szívesen ad tanácsot, utbaigazítást. Eppen ezért kívánatos, hogy a pályázni óhajtó gyűjtők az általuk kitöltött alapkérdőívet mielőbb beküldjék, megjelölve, hogy mely tárgykörben akarnak további részletes gyűjtést végezni, milyen tárgykörben lenne szükségük gyűjtési utmutatásra.

Az elmondottakból világosan kitűnik, hogy az országos néprajzi gyűjtőpályázat csak fokozni kívánja és még eredményesebbé tenni azt a gyűjtőtevékenységet, amelyet az országos társadalmi néprajzi gyűjtés maga elé célul tűzött. A pályázaton való részvétel tehát nem kötelessége, hanem az öntevékeny munka elvén alapulva az eredményesebb néprajzi gyűjtőmunka lehetősége a társadalmi gyűjtőknek.

A pályázattól függetlenül a legfontosabban kitöltött kérdőívek gyűjtőit külön jutalmazzák.

A társadalmi néprajzi gyűjtés országos szervezését a Népművészeti Intézet, tudományos irányítását pedig a Néprajzi Múzeum kölcsönös munkája biztosítja. A megyék területén a szervezés összes szálainak a kézbentartója a megyei tanács népművészeti felelőse, akinek a helyi muzeumi, népművelési és más társadalmi, igazgatási szervezeten kívül első sorban egy néprajzos szakember segít. A szervezés első célja volt és marad az önkéntes néprajzi társadalmi gyűjtők minél nagyobb számú toborzása. Mint követendő példát említtük többek között Hajdu-Bihar megyét, ahol a megye 80 helysége közül egyetlen sincs, amelyben már ne dolgozna legalább egy társadalmi néprajzi gyűjtő, de van olyan helysége is, ahol 20 dolgozik.

Gondoskodás történt, hogy a gyűjtött anyag egy példányban a gyűjtőnél maradjon és azt saját helyiségének, üzemének kulturális életében hasznosíthassa. A beküldött alap-példány a magyar néprajztudomány központi néprajzi leírás- és dokumentum-gyűjteményébe: A Néprajzi Múzeum Adattárába kerül megőrzés és tudományos feldolgozás végett. Egy másolati példány pedig az illetékes területi muzeumokba kerül. Az anyagot a Népművészeti Intézet a kultúrsoportok munkájának támogatására közvetlenül is felhasználja.

Az önkéntes társadalmi néprajzi gyűjtők egyre szaporodó táborával az állandó szoros kapcsolatot, mint a mozgalom lapja a Néprajzi Múzeum Adattárának Értesítője tartja.

A társadalmi gyűjtők sokaságából kerülnek majd ki nagyszámban a néprajztudomány önkéntes helyi munkatársai, akik mint a tudomány széles gyűjtő- és levelezőhálózata a legszélesebb körben biztosítják a néprajztudomány és a társadalom kapcsolatát.

Szükséges tehát, hogy minden városban, községben és tanya-vidéken minél többen legyenek olyanok, akik bekapcsolódnak az országos társadalmi gyűjtésbe, népi kulturáink feltáró munkájába.

Munkások, dolgozó parasztok, értelmiségiek, tanítók, diákok, uttorók, mindazok, akik új kulturánk építői akarnak lenni, fogjanak hozzá a néphagyományok gyűjtéséhez!

Felvilágosításért, tanácsért forduljanak személyesen, telefonon, vagy levélben a megyei tanácsok népművészeti felelőseihez, vagy közvetlenül a Néprajzi Múzeum Adattárához /Budapest, VIII., Könyves Kálmán-krt. 40./, vagy a Népművészeti Intézethez /Budapest, I., Corvin-tér 8./. Társadalmi néprajzi gyűjtőként való jelentkezésükkor részletes tájékoztató füzetet, alapkérdőívet kapnak, amelyben minden szükségeset megtalálnak a néprajzi gyűjtésről és az országos néprajzi gyűjtőpályázatról.

K. Kovács Péter

A Néprajzi Múzeum 1952. évi gyűjtőpályázata

Kulturális forradalmunk kibontakozása s ezen belül művészeti tömegmozgalmunk gyors fejlődése megnövekedett feladatokat ró néprajztudományunkra.

E feladatok kellő ütemű megoldása érdekében néprajztudományunk arra törekszik, hogy közérdekű eredményeit széles körben népszerűsítse s hogy ezzel párhuzamosan széles alapon kiépítse az önkéntes társadalmi néprajzi gyűjtőmunkát, elsősorban a művészeti tömegmozgalom résztvevői, valamint a tanuló ifjúság és a pedagógusok körében.

Ennek jegyében hirdette meg az Országos Néprajzi Múzeum az elmúlt iskolaév végén nyári országos néprajzi gyűjtőpályázatot, elsősorban a tanuló ifjúság és a pedagógusok, valamint a

szeretelménél és eljövendő hivatásuk érdekénél fogva - leginkább kívánatos és legtöbb eredményt ígérő lenne.

Rendkívül figyelemre méltó a Nagykanizsai Múzeum középiskolás néprajzi munkaközösségének eredményes részvétele a pályázaton. A különféle nagykanizsai középiskolák diákjai - H. Kerecsényi Edit múzeumvezető lelkes szervező és irányító munkája eredményeként - imponáló számú értékes pályaművet küldtek be. Pályamunkáik alapja a Néprajzi Múzeum Adattára által összeállított u. n. Felderítő kérdőív volt, amelyet igen gondosan és részletesen dolgoztak fel s amelyhez még egy-egy kiválasztott tárgykör még részletesebb felgyűjtése - s több esetben még muzeumi tárgygyűjtés is - csatlakozott. A múzeum gyűjtőterületének 38 helyiségét dolgozták fel így a pályamunkák. Nem szükséges hangsúlyoznunk ennek jelentős voltát az országos gyűjtés és a helyi múzeum gyűjtőmunkája tekintetében.

A tanulóifjúság köréből beérkezett pályamunkák ismeretében megállapíthatjuk, hogy a gyűjtőpályázat eredményes eszköznek mutatkozott a tanulóifjúság néprajzi ismereteinek és általában honismereti érdeklődésének fejlesztésére, elmélyítésére: de alkalmas arra is, hogy a tanulóifjúságot a néprajztudomány munkáján keresztül megismertesse a tudományok kultúra-építő szerepével; s nem elhanyagolható az az esetleges haszon sem, amit a pályázat a tudományos káder-utánpótlás számára hozhat. A gyűjtőpályázaton eredményesen résztvett olyan utolsó éves középiskolás, aki a néprajztudománnyal a jövőben hivatásszerűen óhajt foglalkozni, sőt felbukkant olyan utolsóéves falusi általános iskolás tanuló is, aki pályamunkájával nem mindennapi szakmai érdeklődésről és érzékről tett tanubizonyosságot s aki a kapott irányítás nyomán azóta is fejlettebb módszerrel igyekszik folytatni gyűjtőmunkáját.

A pályázat pedagógus résztvevői között megtaláljuk az önkéntes néprajzi gyűjtők önzetlen táborának régi munkását. /Igy pl. az I. díjat nyert Csete Balázs jászkeszi rajztanár, aki a jászági építkezésről és házberendezésről írt értékes pályamunkáit közel 200 szakszerű és pompás kivitelű rajzzal illusztrálta./ De alkalmasnak mutatkozott a pályázat arra is, hogy általa megtalálhatók legyenek a néprajzi gyűjtésnek azok a megfelelő képességű és lelkes új munkásai is, akik az ország minden vidékén jelen vannak, csak éppen nincsenek számontartva és méltányolva. Pályamunkáik között találni több éves munkával készült községmonográfiákat, kiemelkedő értékű mesegyűjtést, jó érzékre valló táncgyűjtést, szakszerű történeti, néprajzi levéltári gyűjteményt, a település-formákkal, a történeti néphagyománnyal, a népszokásokkal, a díszítőművészet és technika különféle területeivel foglalkozó pályaműveket. Pedagógus pályázóink a népdalok s az énekes-táncos gyermekjátékok gyűjtésének is hivatott művelőiként jelentkeztek. A pályamunkákban több mint 400 népdal-kotta található.

A fentiek alapján reméljük, hogy az elkövetkező pályázatok még sok, eddig még számon nem tartott pedagógus néprajzi gyűjtőt fognak megismertetni.

Szocialista átalakulásunk néprajzi jelenségei a forradalmi hagyományaink kutatásában a néprajztudomány hivatásos munkásai is még csak az uttörésnél tartanak. Mindamellet az 1952. évi gyűjtőpályázat e téren sem volt eredménytelen. Felhasználható anyagot találunk a pályamunkákban a kulturcsoportok történetére, termelészövetkezeteink kulturális életére, az 1919-es proletárforradalom zenei emlékeire s agrármozgalmaink forradalmi hagyományaira vonatkozóan. Különösen kiemelendő a turkevei gimnázium néprajzi

szakkörének pályamunkái, amelyek között több foglalkozik az 1919-es év helyi eseményeire és szereplőire vonatkozó hagyománnyal, valamint a mai szocialista átalakulással.

Pályamunkáinknak a forradalmi hagyományokra vonatkozó gyűjtéséből bemutatjuk egy arató dal néhány versszakát, amely Dudás István ujszilvási /Pest m./ általános iskolai tanuló pályaművéből származik:

Éjjel, nappal uri földön dolgozom,
A sok munkát alig bírja két karom.
Nehéz nekem mán a kaszát emelni,
Kár énnekem mán a világon élni.

A csillagok sütnék mikor felkelek,
Hajnaltájba a mezőre kimegyek.
Gógós pallér rám kiabál izibe:
"Reggel gyere a birtokra, ne délbe!"

Belefogok én aztán a munkába,
Korbáccsal jár a pallér a sarkamba,
És ha rá merek gyujtani pipámra,
A korbáccsal kapok egyet hátamra.

Száraz a föld, sűrű könnyem öntözi,
Aratásra fogadott meg Sárközi.
Ötven holdat le kell nekem aratni,
Husz keresztet fognak ezért fizetni.

Jóska fiam alig mult el tiz éves,
És az urnál ökrök mellett kisbéres.
Keserű az én életem, nem vidám,
Igy élt itten én előttem az apám.

/Ad EA.13.P/1952./

A Magyar Tudományos Akadémia Zenetudományi Bizottsága, a Múzeumok és Műemlékek Országos Központja, a Népművészeti Intézet és a Magyar Néprajzi Társaság támogatása lehetővé tette, hogy a legjobb pályamunkák jelentős számban részesülhessenek díjazásban. Két I., három II., nyolc III., tizennégy IV., kilenc V., összesen tehát harminchat pályadíj került kiosztásra. A pályadíjak összege 500-100 forint volt. Ezenkívül 40 pályázó könyvjutalmat kapott.

A pályamunkák között nem egy olyan akad, amely megérdemelné a megjelentetést.

Az 1952.évi pályázat több tanulsággal szolgál az elkövetkező pályázatok számára. Némelyikre már fentebb rámutattunk. Az alábbiakban még néhány szervezési tanulságot óhajtunk kiemelni.

Az egyik ilyen tanulság az, hogy kívánatos a szervezés decentralizálása, még pedig a vidéki múzeumok intenzív bekapcsolásával, - nemcsak a szervezés, hanem a szakmai tanácsadás tekintetében is. A másik az, hogy a felderítő jellegű gyűjtésnek, a Felderítő Kérdőív feldolgozásának célszerű lesz alapvető szerepet biztosítani a soron következő pályázatokban. E tanulság érvényesítése - gondoljunk a fentebb említett nagykanizsai példára - közelről érinti a vidéki múzeumok s velük együtt az országos gyűjtés érdekeit. Fontos tanulság az is, hogy az elkövetkező pályázatoknál erőteljesebben munkába kell venni a pályázat népszerűsítését a nem diák és nem pedagógus dolgozók körében is. A pályázat si-

kere érdekében törekednünk kell arra is, hogy megyei pályadíjak biztosításával is fokozni tudjuk a pályázat iránti érdeklődést. /A vas megyei tanács az elmúlt évben már hirdetett megyei néprajzi pályázatot./

Mindezeknek a tanulságoknak az érvényesítését biztosítani tudjuk azzal, hogy az 1953. évi országos néprajzi gyűjtőpályázatot kapcsolatba hozzuk a tavaly megindított társadalmi néprajzi gyűjtés mozgalmának kifejlesztésével. Ez a kapcsolat nemcsak a pályázat sikere, hanem a társadalmi néprajzi gyűjtés kifejlesztésének sikere érdekében is eredményesnek ígérkezik.

Morvay Péter

H i r e k

=====

A Néprajzi Múzeumból jelentik: Az utóbbi hetekben a múzeum egyes dolgozói tudományos kutatást végeztek a Dunántulon letelepedett moldvai csángók között, akik rendkívül gazdag hagyományukat még változatlanul őrzik.

Népművészeti kutatás folyik Mezőkövesden és a palócoknál.

Somogy megyében a népi hitvilág emlékeit jegyezték fel néprajzosaink. Hortobágyon a pásztorélet változásait vizsgálták. Néhány nappal ezelőtt pedig az egykori Sárret környéke hagyományainak felderítésén dolgozó kutatóink tértek vissza.

Az utóbbi hetek változékony, rossz időjárása ellenére kutatóink fáradságot nem kímélve felbecsülhetetlen értékű adatokat jegyezték fel, ritka, ma már nehezen fellelhető tárgyakkal is gazdagították múzeumunkat. Két fatengelyes szekér, régi lószerszámok, szép himzések, kerámiatárgyak és paraszti állatgyógyítók által használt orvosló szerszámok kerültek a múzeumba.

Könyvtárunk az elmúlt napokban a gruz S. Sz. K. Tudományos Akadémiájától nagyobb mennyiségű néprajzi jellegű kiadványt, könyveket kapott cserébe.

Könyvtárunkat helyi használatra bárki igénybeveheti. Gazdag anyaga a népművészet különböző ágaira is kiterjed. /Pl.: népviselet, tánc, népdal, stb./ A magyar anyagon kívül a Szovjetunióra a népi demokratikus országokra vonatkozóan, speciális szakkérdésekben felvilágosítással szolgálunk.

Nagy lendülettel készítjük elő a magyar népviseleteket bemutató állandó kiállításunkat. Ez a kiállítás a felszabadulás utáni idők legnagyobb szabású népviseleti kiállítása lesz. Módszerűen mutatjuk be az egyes néprajzi csoportok jellegzetes történeti és ma is élő népviseletét. E mellett népi himzések, szőttések, tehát a magyar népi textilkultúra legszebb alkotásai is szerepelnek. A megnyitást az első félévre tervezzük.

Muzeumunk az utóbbi hetekben a Tolnamegyei Sárköz falvaiból gyűjtött rendkívül gazdag népművészeti tárgyakkal gyarapodott. Az értékes gyűjtemény Milep Lajos akadémikus professzor ajándéka.

.....

A soproni muzeumot a Horthy fasizmus idején csak szórványosan látogatták. Dolgozóink elől a kulturának ez a területe ugyszólván elszigetelt volt. Felszabadulás után ez a kép gyökeresen megváltozott. Pl.: a soproni téli üdülőkből dolgozóink csoportokban látogatták az Ady-Kodály kiállítást, amely nagy népszerűségnek örvendett.

.....

A nyiregyházi Jósa András muzeum vezetője dr. Nyárády Mihály elvtárs jelentette, hogy a muzeum egy szakkörrel dolgozik, ez a nyiregyházi IV. számú általános iskola irodalmi szakköre.

A szakkör elsősorban néprajzi kutatásokat végez. Az első értekezleten /1952. november 12./ az uttörők felajánlást tettek néprajzi anyaggyűjtésre. A gyűjtés értékes eredményt hozott, amely most van elbírálás alatt.

A szakkör vezetője Vajas Klára elvtársnő áldozatkészsége nagy segítséget jelent a muzeumnak, eddigi munkája a csoporttal együtt dicséretet érdemel.

.....

Kosaras Ilona elvtársnő, a Gorkij iskola egyik osztályfőnöke, növendékeivel februárban látogatást tett a Szépművészeti Muzeumban. A magyar történelem a képzőművészet tükrében a gyerekek számára élővé tette a történelem egyes mozzanatait. Pl.: "Dugonics Titusz önfeláldozó halála", hazája iránti forró szeretetének nagy tanúságtétele, hősi példája, megrázó élményt váltott ki a gyerekekből. "Zrinyi kirohanása" mint a bátorság, hősiesség és katonai harci szellem erőteljes ábrázolása, vagy Hunyadi László kivégzése, mely a magyar történelem egyik megrázó tragédiája, a művészet eszközeivel eleveníti fel az akkori Budavár ármánykodó nagyurainak és Ulászló gazságának tulajdonképpen népellenes merényletét.

Mindezeknek a szemlélése erősen elősegíti a gyerekeket a történelem tanulmányozásának átélésében.

Bizunk abban, hogy ez a kezdeményezés nem áll meg. Ezuton is felhívjuk az iskolák tanári karát, hogy a tanulóifjúsággal minél gyakrabban látogassák a muzeumokat, mert ezzel látóköriük, művelődésük gazdagodik.

A kulturának ez a területe személtetően mutatja be a magyar történelem, haladó hagyományaink, a magyar ipar fejlődésének, a magyar népművészet-képzőművészet, régészet, stb. fejlődésének történetét.

.....

A szekszárdi Balogh Ádám Múzeum és Tolnamegye Tanácsa felhívást intézett a képzőművészeti és iparművészeti dolgozókhöz, hogy az 1953. március 1.-én nyitandó "Tolnamegyei élő képzőművészek" kiállításán az 1952. óta készült műveikkel teljes számban vegyenek részt.

A Tolnamegyei Tanács 5.000 forintot bocsátott a kiállított művek legjobbjainak megvásárlására. Tolnamegye Tanácsának ezt a példamutató, komoly támogatását a Főosztály örömmel fogadja, - látjuk, hogy magáévá tette a kultúrának ezt a területét, amely a népművelés szolgálatában áll s célja, hogy dolgozóinkkal azokat minél szélesebb körben megismertessék.

.....

Az egri múzeumot, a várat és a Gárdonyi emlékházat a múlt évben 140.000-en látogatták meg.

A látogatók tulnyomórésze fiatal, akik az egri hősök nagyszerű példáiból merítenek erőt mindennapi munkájukhoz.

S a j t ó s z e m l e

- Február 1. Népszava: Múzeumaink szerepe a dolgozók természettudományos nevelésében. Székely Sándor a Magyar Természettudományi Társulat elnökének cikke.
- " 1. Román Tájékoztató, Budapest: A Román Népköztársaság geológusai feltárják az ország új kincsét. Archaeológiai kiállítás nyílt meg Bukarestben.
- " 1. Magyar Nemzet: Szovjet festészeti kiállítást nyílt Cegléden. Híradás a ceglédi vándorkiállításról.
- " 1. Hajdu-Biharmegyei Néplap: A Déri Múzeum új időszakos kiállítása. A debreceni téli Nagyerdő madárvilágának bemutatása.
- " 1. Győr-Sopronmegyei Hírlap: A Győri Múzeum. Hosszabb cikk a győri múzeum régészeti kiállításáról.
- " 1. Viharsarok: Hódmezővásárhelyi múzeum elmúlt évi kiállításairól híradás.
- " 1. Viharsarok: Hódmezővásárhely. Csongrád megyei múzeumainak nyitvatartási ideje.
- " 1. Élet és Tudomány: Budapesti múzeumok kiállításainak ismertetése.
- " 1. Élet és Tudomány: Európa legérdekesebb madárszállója: "A szegedi Fehértó" Sobok Ferenc Négyoldalas cikk, szép képekkel.
- " 1. Magyar Nemzet: Séta a Vármúzeumban. Dutka Mária cikke, az újonnan nyílt Vármúzeum 8 termes kiállításáról.
- " 1. Szabad Ifjúság: Cegléden megnyílt a "Szovjet festészet" vándorkiállítás.

A III. Magyar

- Február 1. Képzőművészeti Kiállításról mondja Glatz Oszkár: "Csodálom a mai fiatalokat."
- " 1. Magyar Nemzet: Ferenczy Béni: az illusztrátor. Beszélgetés Ferenczy Bénivel az illusztráló művész komoly, szép feladatairól, terveiről.
- " 2. Művelt Nép: A prágai Nemzeti Kultúra Emlékházában. Soós Magda cikke egy prágai kolostorról, ahol irodalomtörténeti múzeumot rendeznek be.
- " 2. Szabad Nép: A Harmadik Magyar Képzőművészeti Kiállításon.
- " 2. Esti Budapest: Földalatti Múzeum a Március 15. téren. A Múzeum ismertetése, sok érdekességének leírása és a nyitvatartási idő ismertetése.
- " 3. Hajdu-Biharmegyei Néplap: A Magyar Munkásmozgalmi Intézet kiállításai a párt-és állami oktatás szolgálatában. A cikk ismerteti a múzeumban látható párt-történeti anyagot.
- " 3. Magyar Nemzet: Múzeumok, kiállítások nyitvatartása február 7.-től.
- " 3. Vas megye, Szombathely: Római vízvezeték.
- " 4. Szabad Nép: Múzeumok, kiállítások nyitvatartása febr. 4-től febr. 11-ig.
- " 5. Magyar Nemzet: Így nevelődik műértővé a magyar nép. Válaszok és vallomások a III. Magyar Képzőművészeti kiállítás kérdőívén. Gáti Károly cikke.
- " 5. Magyar Nemzet: A Fővárosi Képtár 6.-án pénteken vetített képes előadást tart: Pogány Ö. Gábor: Rippl-Rónai József címmel.
- " 5. Pestmegyei Népujság: Cegléden Szovjet festészet című vándorkiállítás nyílt.
- " 5. Viharsarok Népe: Békéscsaba. Képzőművészeti és fényképezési kiállítás Orosházán. Új helyiséget kapott a képzőművészeti szakkör.
- " 6. Magyar Nemzet: Zichy Mihály emlékkiállítás a Szépművészeti Múzeumban. Noszlopi György elvtárs cikke.
- " 6. Szabad Nép: Az aquincumi múzeumban. A múzeumban folyó téli kutatómunka. Az Óbudai Hajógyár szigetén végzett ásatások ismertetése.
- " 6. Somogyi Néplap: Növekszik a múzeumi látogatók száma. Kaposvári Rippl-Rónai Múzeum ismertetése.
- " 7. Tolnai Napló: A Garay Ákos kiállítás látogatási könyvéből. A szekszárdi múzeumban rendezett Garay Ákos kiállításról vélemények ismertetése.
- " 8. Délmagyarország: Szeged. Többezren látogatták meg a szegedi Múzeum Fehértó kiállítását. Képekkel ismerteti a látványos kiállítást.
- " 8. Hajdu-Biharmegyei Néplap: Debrecen, Egy nap a Déri Múzeumban.
- " 8. Viharsarok Népe, Békéscsaba: Erkel Ferenc operadéltán a békéscsabai múzeumban.
- " 8. Szabad Ifjúság: Előadássorozat a szovjet képzőművészetről. A Magyar Szovjet Társaság előadássorozatában rendezett képzőművészeti előadásokról.
- " 8. Magyar Nemzet: Képzőművészeti előadások a Magyar Szovjet Barátság Hónapja folyamán. Pogány Ö. Gábor, Redő Ferenc Oelmacher Anna, Végvári Lajos előadásainak ismertetése.

- Febr. 10. Magyar Nemzet: Múzeumok, kiállítások nyitvatartása, február 16-ig.
- " 11. Győr-Sopronmegyei Hírlap: Győr. A görög kultúra címmel művészettörténeti előadás lesz a Győri múzeumban.
- " 11. Szabad Ifjúság: Új erőt ad a hős védők példája. Az egri múzeumlátogatói előtt megelevenedik a város hősi történelme, a nagyszerű harc, melyet Dobó István és az egri vár hős védői vívtak a hazánkra, népünkre törő idegen elnyomók ellen.
- " 11. Zala-Zalaegerszeg: Zala megye társadalmi néprajzi gyűjtésinek értekezlete. Féloldalas ismertetés az értekezletről.
- " 11. Esti Budapest: Egyéves a Bajor Gizi Múzeum.
- " 12. Győr-Sopronmegyei Hírlap, Győr: Új látogatási idő a győri múzeumban.
- " 14. Hajdu-Biharmegyei Néplap, Debrecen: Goya kiállítás a Déri Múzeumban. Goya az újkori európai festészet egyik legnagyobb alakja, a modern realizmus megalapítója. A kiállítás 15-én d. e. ll órakor nyílik.
- " 13. Magyar Nemzet: Az Országos Mezőgazdasági Múzeum serény gyűjtő és feldolgozó munkájáról ad hírt a cikk az állattenyésztési és takarmányozási kiállítás előkészítésére. A kiállítás augusztus 20.-ra tervezik.
- " 12. Nők Lapja: A föld feltárja az őskor titkait. Beszélgetés Kutzián Ida muzeológussal a Polgár-basatanyai rézkori temető feltárájáról.
- " 13. Somogyi Néplap: Kaposvár. Fővárosunk új nevezetessége a vármúzeum.
- " 13. Szolnokmegyei Néplap: Fővárosunk új nevezetessége: a Vármúzeum.
- " 13. Délmagyarország, Szeged: Szeged képzőművészete a népművelés szolgálatában. Szelesi Zoltán muzeológus hosszabb cikke.
- " 14. Hajdu-Biharmegyei Néplap, Debrecen: Holnap délelőtt nyílik meg a Goya kiállítás.
- " 14. Északmagyarország, Miskolc: Néhány héttel ezelőtt nyílt meg a Vármúzeum.
- " 15. Új Éber: Újabb tudományos kutatások a Szentföldön.
- " 15. Tolnai Napló: Mészáros Gyula. Honvéd látogatási napok a szekszárdi múzeumban. Az előre bejelentett csoportokat a múzeumvezető szakvezetésben részesíti.
- " 15. Tolnai Napló: A szekszárdi Balogh Ádám Múzeum és Tolna megye Tanácsának felhívása képzőművészeti és iparművészeti dolgozóinkhoz.
- " 15. Zala-Zalaegerszeg: A Göcseji Múzeum.
- " 18. Élet és Tudomány: A budapesti múzeumok kiállításaiából.
- " 19. Somogyi Néplap: Kaposvár. A magyar festőművészet mesterei képművészeti kiállítás a Rippl-Rónai Múzeumban.
- " 20. Bácskiskunmegyei Néplap, Kecskemét: A kommunizmus után. Látogatás a kecskeméti múzeumban. Ahol a Magyar Szovjet Társaság 6 teremben kiállítást rendezett. A dolgozók véleménye a látottakról.
- " 21. Tolnai Napló: Új kiállítást nyitnak a szekszárdi múzeumban. Március hó 1.-én képzőművészeti kiállítást nyitnak, Tolna megye és Szekszárd város képzőművészeinek múltévi munkásságát bemutatóan.
- " 21. Délmagyarország, Szeged: Mátyás király könyvtárától a 3000 népkönyvtárig címmel kiállítás nyílik az Egyetemi Könyvtárban. Látható lesz a magyar könyvtárgy

multjának haladó hagyományai, a szabadságharc kiadványai, könyvritkaságok a mindazok a művek, melyek a szegedi nyomdákban készültek.

- Febr. 22. Magyar Nemzet: A budapesti múzeumok kiállításai /Nyitvatar-tási jegyzék/.
- " 22. Béke és Szabadság: A Vigadót nem lebontani, hanem újjáépíte-ni kell.
- " 24. Szabad Nép: Szovjet vendégeink látogatásai. V. P. Druzin hétfőn délelőtt megtekintette az egri múzeumot.
- " 24. Magyar Nemzet: A szovjet művészet szerepe képzőművészetünk legújabb eredményeinek kialakulásában. Pogány Ö. Gábor elő-adásában kerül bemutatásra a Fővárosi Képtárban.
- " 24. Szabad Ifjúság: Szovjet vendégeink ismerkednek hazánkkal. V. P. Druzin elvtárs látogatása Egerben, a múzeumban. Meglá-togatta Gárdonyi Géza sírját is és Aszódon a Petőfi há-zat, ahol a nagy költő élt.
- " 24. Szabad Művészet: Garay Ákos emlékkiállítás nyílt meg Szek-szárdon. A helyi múzeumi bizottság rendezte.
- " 24. Az Ut: Az alexandriai könyvtár tanulságos sorsa. Hosszabb cikk az ókori múzeusról, melyben 700.000 könyvtékercset őriz-tek. A múzeum alapítója Nagy Sándor egyik marsallja: Pto-lemaeus Soter volt. Rengeteg tudós dolgozott, összegyűj-tötték, megőrizték az eddigi összes tudományos, történeli és irodalmi műveket.
- " 24. Könyvtáros: A természettudományos ismeretterjesztő könyvhét sikeréről számol be a hír. A Művelt Nép két és fél év a-latt 94 természettudományos és ismeretterjesztő munkát adott ki.
- " 25. Komárommegyei Dolgozók Lapja: Bővítik a komáromi múzeumot. A kulturotthon igazgatósága a múzeumot most továbbfej-leszti. Új nagyobb termet kapnak a múzeumi tárgyak, múze-umkertet is rendeznek be tavaszra, ahol régi római kori koporsókat, ásatások alkalmával előkerült különböző siremlékeket állítanak fel.
- " 26. A szegedi Móra Ferenc Múzeum készülő kiállítása. A múzeum kupolacsarnokában "Szegedi iparfejlődés a céhektől a szocialista iparáig" címmel március hónapban új kiál-lítás nyílik.
- " Szabad Művészet: József Attila emlékéért Makón a Köztársaság-téri ipari tanulóintézet ifjai bronz domborművel és már-ványemléktáblával tisztelték meg. Nagy Sándor Kossuth-díjas író avatta fel az emlékművet.
- " 26. Dunántúli Napló, Pécs: Ismerd meg Baranyát! A Városi Tanács népművelési osztálya rendezésében előadásokat rendeznek. Az első előadást Pál Zoltán és Dombay János tartja, "Me-csek" és "Az ókori építészet emlékei" címmel.
- " 26. Szolnokmegyei Néplap: "Boldog gyermekkor" A Magyar Szovjet Társaság képképzőművészeti kiállítása. - A szolnoki múzeum kiállításai termében láthatjuk a szovjet gyermekek boldog életét bemutató képeket.
- " 26. Hevesmegyei Népujság: Eger. Szovjet vendégek Egerben. V. P. Druzin elvtárs látogatása Egerben.
- " 26. Népszava: Képzőművészeink első országos tanácskozása. Festő-ink, szobrászaink, grafikusaink alaposan megvitatják képzőművészetünk minden problémáját.
- " 26. Hajdu-Bihar Megyei Néplap: Debrecen. Megjegyzések egy kiállításhoz. Kritika a Francisco de Goya reprodukciós kiállításról.

- Febr. 27. Magyar Nemzet: Az első országos képzőművészeti tanácskozás előtt. Dutka Mária ismerteti a kétnapos tanácskozás részleteit, annak társadalomalakító hivatását. A szocialista társadalomban a művész első kötelessége nevelni, példát állítani, utat mutatni a jövő fejlődésének. A szovjet művészet baráti segítségének ismertetése.
- " 27. Fejérmegyei Néplap: Székesfehérvár: A Muzeumi Bizottság február 29.-én szombaton délután 6 órakor tartja harmadik ülését.
- " 28. Délmagyarország, Szeged: Vasárnap nyitják meg a múzeum új kiállítását. Szegedi iparfejlődés a céhektől a szocialista iparig címmel rendezett kiállítást március 1.-én nyitják meg. A kiállítást Nagy Dezső muzeológus nyitja meg.
- " 28. Tolnai Napló: Új kiállítás nyílik a szekszárdi múzeumban. Március 1.-én nyílik: "Tolnamegyei élő képzőművészek" című kiállítás. Látható még történeti, néprajzi kiállítása és értékes képtára.
- " 28. Esti Budapest: Az alkotás problémái az országos képzőművészeti tanácskozáson. Résztvettek Non György, Mihályfi Ernő és Erdei Sándor elvtársak is. Pátzay Pál Kossuth díjas szobrászművész nyitotta meg a tanácskozást, felszólaltak Székely Zoltán, Reiter Ágoston, Berény Róbert, Végvári Lajos.
- " 28. Esti Budapest: Március 8.-ig lesz nyitva a Harmadik Magyar Képzőművészeti Kiállítás. A kiállítást meghosszabbították.
- Márc. 1. Béke és Szabadság: Még egyszer a Vigadóról. Déjshy Mihály építész levele, amelyben kifogásolja, hogy a Fővárosi Tanács nem intézkedik a romos Vigadó-épület megmentéséért. A pesti Dunapart díszének nevezi a romantikus izlésű homlokzatot, s lebontása veszteség volna.
- " 1. Hajdu-Biharmegyei Néplap, Debrecen. A Ludas Matyi szerzőjének, Farkas Mihálynak emlékére ünneplik március 8.-án, vasárnap. Páratlanértékű alkotása tette híressé; a fuldokló jobbágyság hőse Ludas Matyi, a szabadság szimbóluma. Az igazi értékelését csak a felszabadulás után kapta meg irodalmunkban, az őt megillető helyre csak most emelkedett fel. Az ünnepség helye: Déri Múzeum.
- " 1. Veszprémmegyei Népujság, Veszprém: Ismerjük meg megyenket. Gaya-szurdok /Római fürdő/ Zirc, Pusztapalota Várpalota szakaszán. Komáromi Jenő ismertetése a Bakony-nak e gyönyörű vidékéről.
- " 1. Tolnai Napló: A szekszárdi múzeumban megnyíló képzőművészeti kiállításra készülnek Tolnamegye művészei.
- " 1. Az Ut. Visegrád múltja. Bottyán János cikke. Az ásatás, a vár alapításának leírása, az építkezések ismertetése, a palotafejlesztésének s az itt talált leleteknek ismertetése.
- " 3. Vas megye, Szombathely: Márc. 1.-én megnyílt a fejlődéstörténeti kiállítás. A nagy érdeklődéssel induló kiállítást eddig 1500-an tekintették meg.
- " 3. Esti Budapest: Órakiállítás nyílik az Iparművészeti Múzeumban. Bemutatja az óra fejlődését az ókortól kezdve napjainkig.

- Márc. 3. Esti Budapest: A helyreállított Nemzeti Múzeum.
- " 3. Magyar Nemzet: A Magyar Munkásmozgalmi Intézet kiállításának nyitvatartási idejét közli.
- " 3. Magyar Nemzet: A német történelmi múzeum a Marx Károly év alkalmából a tudományos szocializmus megalapítója emlékére kiállítást rendez. /Március elején nyílik meg Berlinben./
- " 3. Népszava: Kiállítási nyitvatartás ismertetése.
- " 3. Tolnai Napló: Megnyílt a "Tolnamegyei élő képzőművészet" kiállítása Szekszárdon. A megnyitáson 300 dolgozó vett részt.
- " 3. Délmagyarország, Szeged: A szegedi múzeum nyitvatartási ideje.
- " 4. Vas megye, Szombathely: Mi látható a fejlődéstörténeti kiállításon? Némőtor Sándor cikke.
- " 4. Magyar Nemzet: Órakiállítás nyílik március 7.-én az Iparművészeti Múzeumban.
- " 5. Magyar Nemzet: Megalakult az Országos Színház-történeti Múzeum művészbizottsága. Elnökké Gobbi Hildát választották meg.
- " 5. Viharsarok, Hódmezővásárhely: A Hódmezővásárhelyen bemutatott fejlődéstörténeti kiállításról vélemény.
- " 6. Hajdu-Biharmegyei Néplap, Debrecen: Fazekas emlékünnepelet rendez a Megyei Könyvtár Debrecen nagy költője, a Lúdas Matyi szerzője halálának 125 éves évfordulója alkalmából a Déri Múzeumban.
- " 7. Tolnai Napló: Pályázat a népművészeti és iparművészeti munkákra. A Népművelési Minisztérium képzőművészeti főosztálya a népi és díszítőművészeti és iparművészeti alkotó munka fejlesztése érdekében pályázatot irt ki. A cikk közli a pályázat feltételeit is.
- " 8. Béke és Szabadság: Kétezeréves "központi fűtés" egy óbudai modern bérház földszintjén. Egy régi fürdőépítmény maradványainak feltárása Óbudán, a Knauer Pálné és Kis-cellai-utca sarkán.
- " 8. Az Ut: Nagy Tibor cikke a 150 éves Nemzeti Múzeumról.
- " 11. Fejérmegyei Néplap, Székesfehérvár: Sztálin nevében, Sztálinra emlékezve, Sztálin művéért. Nyilatkozatok felszabadítóinkról, nagy tanítóinkról. Fitz Jenő múzeumvezetői nyilatkozata.
- " 11. Élet és Tudomány: Topál György, Denevérek gyűrűzése.
- " 12. Hajdu-Biharmegyei Néplap, Debrecen: A városi Tanács rendezésében március 15.-én vasárnap délelőtt 10 órakor a Déri Múzeum előadótermében ismeretterjesztő előadás lesz.
- " 12. Hajdu-Biharmegyei Néplap, Debrecen: A Megyei Könyvtár Fazekas-ünnepélye 15.-én vasárnap délután 4 órakor lesz a Déri Múzeumban.
- " 13. Esti Budapest: Marx halálának 70. évfordulójára a Magyar Munkásmozgalmi Intézet Marx élete c. kiállítást rendez.
- " 13. Hajdu-Biharmegyei Néplap, Debrecen: a megyei Könyvtár a Déri Múzeumban rendezett Fazekas Mihály emlékünnepeleynak második felében a Lúdas Matyi filmet vetítik.
- " 14. Szabad Nép: Békeharc a szovjet képzőművészetben: Redő Ferenc elvtárs a fenti címmel előadást tartott a Művészeti Dolgozók Szakszervezetében.
- " 15. Győr-Sopronmegyei Hírlap, Győr: Győr-Sopron és Komárom-Vas megye értelmiségi dolgozói elhatározták, hogy létrehozzák az egységes értelmiségi tömegszervezetet.

- márc.15. Dunántuli Napló, Pécs: Baranyai képzőművészek a békéért
c. grafikai kiállítás nyílt meg.
- " 15. Magyar Nemzet: A szabadságharc népköltészetéből. Dégh
Linda elvtársnő nemrég megjelent könyvéből részletek.
- " 15. Fáklya. Kelet-Szlovákia őskori élete. Irta: Pásztor János.
Öt oldalas cikk, képekkel.
- " 14. Hajdu-Biharmegyei Néplap, Debrecen: Fazekas ünnepély.
- " 14. Vas megye, Szombathely: Marx emlékkiállítás a muzeumban.
Savaria muzeumban Marx Károly halálának 70 éves év-
fordulója alkalmából a muzeum előcsarnokában kiállít-
ást rendeztek.
- " 15. Veszprémmegyei Népujság: A Bakonyi Múzeum kiállításainak
látogatási ideje.
- " 13. Délmagyarország, Szeged: A muzeum kiállításairól jelentés,
szegedi iparfejlődés a céhektől a szocialista iparig,
nyitvatartási idő feltüntetésével.
- " 15. Tolnai Napló: A muzeum a dolgozóké. A szekszárdi muzeumban
látottak leírása.
- " 15. Tolnai Napló, Szekszárd: Mészáros Gyula: A kerámia fejlő-
dése megyénkben az újabb kőkortól a magyarság megte-
lepüléséig.
- " 15. Délmagyarország, Szeged: Egry József születésének hetvene-
dik évfordulóján. Szelesi Zoltán muzeológus cikke
Egry Józsefről a nagy magyar realista festőművészről.
- " 15. Délmagyarország, Szeged: Ertelmiségi anket Szegeden. Bálint
Alajos a szegedi Móra Ferenc Múzeum igazgatója beszám-
olt a muzeum munkájáról, látogatottságáról, a muzeum-
nak az elmúlt évben 30.000 látogatója volt.
- " 15. Délmagyarország, Szeged: Szegedi iparfejlődés a céhektől a
szocialista iparig. Fejlődéstörténeti kiállítás. Móra
Ferenc emlékkiállítás, Fehértó élővilága kiállítás
látogatási ideje.
- " 17. Délmagyarország, Szeged: Mátyás király könyvtárától a
3.000-ik népkönyvtárig címmel kiállítás nyílt a Sze-
gedi Tudományegyetemen.
- " 17. Béke és Szabadság: Hová lett egy Petőfi emléktábla?
- " 18. Hajdu-Biharmegyei Néplap, Debrecen. Hir a Déri muzeumban
tartandó előadásokról.
- " 18. Somogyi Néplap, Kaposvár: Magyar festőművészet mesterei
címmel kiállítás Kaposváron.
- " 19. Hajdu-Biharmegyei Néplap, Debrecen. A Déri Múzeum előadása-
iból.
- " 19. Veszprémmegyei Népujság, Veszprém. Látogatás a keszthelyi
Balatoni Múzeumban. Hosszu cikk ismerteti a keszthe-
lyi Balatoni Múzeum múltját és kiállításait.
- " 20. Dunántuli Napló, Pécs. Ismerd meg Baranyát! A Mecsek bar-
langjai. Részletek dr. Gebhardt Antal beszédéből.
- " 20. Hajdu-Biharmegyei Néplap, Debrecen. A Déri Múzeum előadó-
termében ismeretterjesztő előadás lesz, címe: Magyar
Tanácsköztársaság. Előadó: Szepsi József tanár. Be-
lépés díjtalan.
- " 21. Utunk, Kolozsvár. /Képek fiatal képzőművészek munkáiból/.
- " 21. Magyar Építőművészet, Budapest, 1953. 1-2. sz. Műemlékeink
vizsgálata V. A veszprémi vár épületei Rév helyi
Elemér egyetemi docens közlése.
- " 22. Hajdu-Biharmegyei Néplap, Debrecen. Szepsi József tanár
előadása: Magyar Tanácsköztársaság.
- " 22. Tolnai Napló: Dolgozó népünk tovább fejleszti a szek-
szárdi muzeumot. Mészáros Gyula muzeumvezető cikke.

- Márc. 22. Hajdu-Biharmegyei Néplap, Debrecen: A szovjet költészet ünnepe. Irodalmi ünnepély a Magyar Szovjet Barátság Hónapjában a Megyei Könyvtár és a Magyar Szovjet Társaság rendezésében.
- " 24. Délmagyarország, Szeged: Siskén a nagy orosz tájképfestő halálának ötvenötödik évfordulójára. Szeles Zoltán muzeológus cikke.
- " 24. Tolnai Napló: Április 7-ig lehet képeket beküldeni a májusban nyíló művészi fényképkiállításra. Az új ember boldog élete címmel nagyszabású fényképkiállítást rendeznek Budapesten.
- " 25. Szolnokmegyei Néplap: A Társadalom-és Természettudományi Társulat tudományos gondolkodásra tanítja a dolgozókat.
- " 25. Viharsarok Népe, Békéscsaba. Képzőművészet. A szarvasi Thesedik Sámuel muzeumban ünnepélyesen megnyitották a magyar festőművész kiállítást.
- " 26. Szabad Ifjúság: Képet közöl a New York Times 1953. évi február 15.-i számából. A nyugati kultúra legújabb "víványa".
- " 26. Magyar Nemzet: Múzeumok, kiállítások nyitvatartása.
- " 26. Esti Budapest: A magyar-szovjet barátsági hónap rendezvényei. Előadások a Művészeti Dolgozók Szakszervezetében.
- " 26. Hajdu-Biharmegyei Néplap, Debrecen. Eördögh Béla egyetemi tanársegéd előadása: Van-e a földhöz hasonló égitest?
- " 27. Dunántúli Napló, Pécs: Ismerd meg Baranyát! Dombay János előadása: Az őskori építészet emlékei s az első falusias jellegű települések a Mecsek hegység vidékén.
- " 27. Magyar Nemzet: I. J. Repin: Reprodukció-kiállítás a Fényes Adolf teremben. Repin egész élete, alkotó módszere, anyaggyűjtő lelkiismeretessége, hazája és népe iránti szeretete.
- " 27. Hajdu-Biharmegyei Néplap, Debrecen. A Városi Tanács rendezésében március 29.-én előadás lesz.
- " 29. Délmagyarország, Szeged: A II. Országos Kulturverseny néprajzi tanulságai és a megkezdődő néprajzi gyűjtés.
- " 29. Vas megye, Szombathely: Az aranyos emlékei Szombathely környékén.
- " 29. Tolnai Napló: Ismerjük meg a valóságot c. rovatban Mészáros Gyula cikke: A félmillió esztendő emberi társadalom fejlődéstörténete az őshorda kialakulásától az ősközösség bomlásáig. Utmutató a szekszárdi Balogh Ádám Múzeum őstörténeti anyagának megismeréséhez.
- " 29. Tolnai Napló: Március 31.-én zárul a "Tolnamegyei Élő Képzőművészek Képképzése"
- " 30. Szabad Nép: Gyűjteményes kiállítás nyílt Glatz Oszkár és Kunffy Lajos műveiből. Az Ernst Múzeumban rendezett kiállítást Csók István nyitotta meg.
- " 30. Közalkalmazott: Dolgozóink elismerései és bírálatai az üdültetésről. Szabó József elvtárs levele a Mecsekben töltött üdüléséről. Tanulságos volt számára a pécsi múzeum.
- " 31. Délmagyarország, Szeged. A Múzeumi Bizottság tevékenysége nagymértékben segíti munkánkat. Nagy Dezső muzeológus cikke.
- " 31. Magyar Nemzet: Megnyitották Glatz Oszkár és Kunffy Lajos műveiből rendezett gyűjteményes kiállítást.

T A R T A L O M:

Beköszöntő	1 old
Megemlékezés Sztálinról	2 "
BOROS ISTVÁN: A Szovjetunió muzeumpolitikája.	5 "
GÁRDOS GYÖRGY: Hogyan segítik a Muzeyumi Bizottságok muzeumk munkáját?	8 "
Kiállításaink a látogató szemszögéből	11 "
PATEK ERZSÉBET - SEITL KORNÉL: A budavári középkori ásatások.	13 "
BALASSA IVÁN: Néprajzi munka muzeumainkban.	16 "
A Néprajzi Muzeyum segítsége az új disszitművészet kialakításában.	19 "
ENTZ GÉZA: Műemléki feladatok	24 "
HÉJJ MIKLÓS: Régészeti séta Visegrádon.	26 "
PÁRDUCZ MIHÁLY: A Történeti Muzeyum régészeti feladatai.	29 "
DOBROVITS ALADÁR: Beszámoló az Iparművészeti Muzeyum multjáról és jelenlegi állapotáról	32 "
CSURI LÁSZLÓ-KALMÁR JÁNOS: Órakiállítás	36 "
REDÓ FERENC: A Szépművészeti Muzeyum Daumier és kortársai kiállítása	39 "
BÉNYI LÁSZLÓ: "Munkácsy" az első magyar képzőművészeti kulturális film	41 "
DÖMÖTÖR LÁSZLÓ: Eszterházy ötvöstárgyak restaurálása.	44 "
K.KOVÁCS PÉTER: Orsz. társadalmi néprajzi gyűjtés és pályázat.	46 "
MORVAY PÉTER: A Néprajzi Muzeyum 1952.évi gyűjtőpályázata.	50 "
HIREK.	54 "
SAJTÓSZEMLE	56 "

